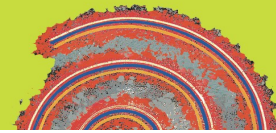

DERRIGORREZKO ESKOLALDIRAKO IKASTOLEN OINARRIZKO CURRICULUM KOMUNA

BALORATZEKO ETA HOBETZEKO PROPOSAMENA
(2008KO MAIATZA)

PROIEKTUAREKIN BAT EGITEN DUTEN HEZKUNTZA ERAKUNDE ETA SEKTOREAK

AICE, Ikastetxeen Elkarte Independientea
AIF, Arabako Ikastolen Federakundea
BIDELAGUN, Bilboko Elizbarrutiko Ikastetxeetako Gurasoen Federakuntza
BIE, Bizkaiko Ikastolen Elkarte
BIGA BAI, Ipar Euskal Herriko Eskola Publikoetako Gurasoen Federazioa
CCDD, Bilboko Elizbarrutiko Ikastetxeak
EIB, Eusko Ikastolen Batza
ESKOLA GIRISTINOAK, Ipar Euskal Herriko Eskola Giritinoak
EUSKAL HAZIAK, Ipar Euskal Herriko Eskola Giritinoetako Guraso eta Irakasleen Elkarte
EHIK, Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa
FAPACNE, Estatukoak ez diren Ikastetxeetako Ikasleen Guraso Elkarte Arabako Federazioa
FECAPP, Bizkaiko Guraso eta Ikasleen Federakunde Katolikoa
FEGUIAPA, Gipuzkoako Ikasle-Gurasoen Elkarte Federakuntza Librea
GIE, Gipuzkoako Ikastolen Elkarte
HUIS, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila
IKASGE, EAEko Publikatutako Ikastoletako Gurasoen Federazioa
KRISTAU ESKOLA, EAEko Kristau Ikastetxeen Federazioa
NIE, Nafarroako Ikastolen Elkarte
SEASKA, Ipar Euskal Herriko Ikastolen Federazioa
SORTZEN-IKASBATUAZ, Euskal Eskola Publikoen Elkarte
SORTZEN GURASOAK, Sortzen Elkarteko Gurasoen Federazioa
UFEPA, Euskadiko Eskola Katolikoetako Guraso Elkarte Federakuntzen Batasuna

Oharra: "Derrigorrezko Eskolaldirako Ikastolen oinarriko curriculum komuna", aipatzen diren erakunde eta sektoreekin batera egindako "Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrikoa eta komuna" egitasmoan elkarrekin egindako lanaren egokitzapena da

ZUZENDARITZA:

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila
EHIK, Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa
KRISTAU ESKOLA, EAEko Kristau Ikastetxeen Federazioa
SORTZEN-IKASBATUAZ, Eskola Publikoen Elkarte

FINANTZAKETA:

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila

AURKIBIDEA

AURKEZPENA.....	5
I. SARRERA.....	7
1.- Kontzeptuen azalpena	
2.- Lanaren esparrua eta helburua	
3.- Gaiaren garrantzia	
4.- Lanaren ezaugarriak:	
- Euskal Curriculum osoaren zatia	
- Uztargarria lekuan lekuko curriculum ofizialarekin eta ikastetxeko hezkuntza proiektuarekin	
- Proposamen irekia eta malgua	
- Euskal Herrirako oinarrizkoa eta komuna	
- Kulturartekotasunaren bidetik	
- Ibilbide baten hasiera	
5.- Ikas arloak eta curriculum diseinuaren ezaugarriak	
6.- Informazioa, baliospena eta erabakiak hartzeko prozedura eta epeak	
II.- IKASTOLEN KOLEKTIBOAREN OINARRIZKO CURRICULUM KOMUNAREN ARDATZAK.....	23
1.- Oinarrizko Curriculum komunaren printzipioak	
2.- Oinarrizko hezkuntzaren xedeak	
3.- Oinarrizko konpetentziak eta hezkuntza-konpetentzia orokorrak	
4.- Hizkuntza plangintza	
III. IKAS ARLOAK	
1.- EUSKARA ETA LITERATURA.....	35
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
2.- TEKNOLOGIA.....	53
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
3.- MUSIKA ETA DANTZA.....	59
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
4.- PLASTIKA ETA IKUS ADIERAZPENA.....	69
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
5.- GORPUTZ HEZKUNTZA.....	79
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
6.- GIZARTE ZIENTZIAK.....	87
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	
7.- NATUR ETA OSASUN ZIENTZIAK.....	111
Sarrera	
Konpetentzia orokorrak	
Euskal Curriculum Espezifikoa	

INKESTA: Balorazio eta hobekuntza proposamenak.....119

ERANSKINA: Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum osoa

AURKEZPENA

“Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculumaren” proposamena unibertsitatez kanpoko Euskal Herriko edo Euskararen Herriko lurraldeetako hezkuntza sistemako hezkuntza eragileek elkarlanean egindako ekimenetik sortu da, Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailarekin hitzartuta eta hark diruz lagunduta. Ekimen hau bi urratsetan garatzen ari da: lehen urratsa burututa dago eta bigarrena da burutzeke dagoena eta lan honen aztergaia dena. Atarian aipatzen diren hezkuntza erakunde eta sektoreak elkarrekin egindako lanean oinarritzen da Ikastoletarako egokitu dugun proposamen hau. Funtsean proposamena bera da, baina hezkuntza sektore bakoitzak norberaren ezaugarriak erantsi ditu.

1. urratsa: Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculum osoa

Lehen urratsean, “Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculum” (2006) plazaratu zen. Curriculumaren programa horrek ohikoak diren osagaiak jasotzen ditu: hezkuntzaren xedeak, hezkuntza kompetentzia orokorrak, eduki metadiziplinarrak, ikastarletako kompetentzia orokorrak, arloetako edukiak, kompetentzia espezifikoak eta ebaluazio irizpideak. Hezkuntza eragile guztien partaidetza zabala ziurtatuz, curriculum horren baliospena eta hobekuntza proposamenak egin dira eta egindako ikerketa horren emaitzak, “Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculumaren baliospen eta hobekuntza proposamenak” (2007) txostenean plazaratu dira. Proposamena oso ondo baloratu da eta erabateko bertsio hobetua, hala nahi duten hezkuntza zerbitzu eta administrazioen eskura egongo da. Proposamena beti ere irekia eta borondatezkoa izaten jarraituko du.

2. urratsa: Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculum espezifikoa eta Ikastolen oinarrizko curriculum komuna

Bigarren urrats honetan, Euskal Curriculum osoaren zati bat aurkezten da, Euskal Curriculum espezifikoa edo berariazkoa hain zuzen ere. Aurrekoarekin alderatuz, batetik, aurrekoaren zati bat denez, laburragoa da, eta bestetik, onespina borondatezkoa izan arren, onesten dutenek indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa hartuko dute. Hala gertatzen bada, lehen aldia izango da Euskal Herriko ikastetxeek, euren borondatez eta euren arteko desberdintasun guztien gainetik, guztiontzako euskal kulturaren oinarrizko elementuak belaunaldi batetik bestera eskolaren bidez ziurtatzeko erabakia hartuko dena.

Aurreko hori izango da Euskal Herriko ikastetxe guztiek elkarrekin partekatu duten curriculum. Ikastolek ere, beste hezkuntza sektoreekin batera, Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizko eta komuna indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa hartuko

dute. Baina Ikastolen taldeak baditu besteekiko bereizgarriak diren ezaugarri komunak, eta aurrekoarekin batera horiek ere urrats honetan aztertu eta adosteko bideak jarriko dira.

Urrats bakoitzak bere nortasun propioa du, baina bi urrats hauek batera ikusi behar dira, bata bestearen osagarri modura. Holograma batean gertatzen den antzera, Euskal Curriculumaren barnean plano desberdinak bereiz daitezke eta horietako bat da Euskal Curriculum Espezifikoa. Duela gutxi lehen urratsa aztertu eta baloratu zen eta bigarrena izango da oraingo honetan aztergai izango dena.

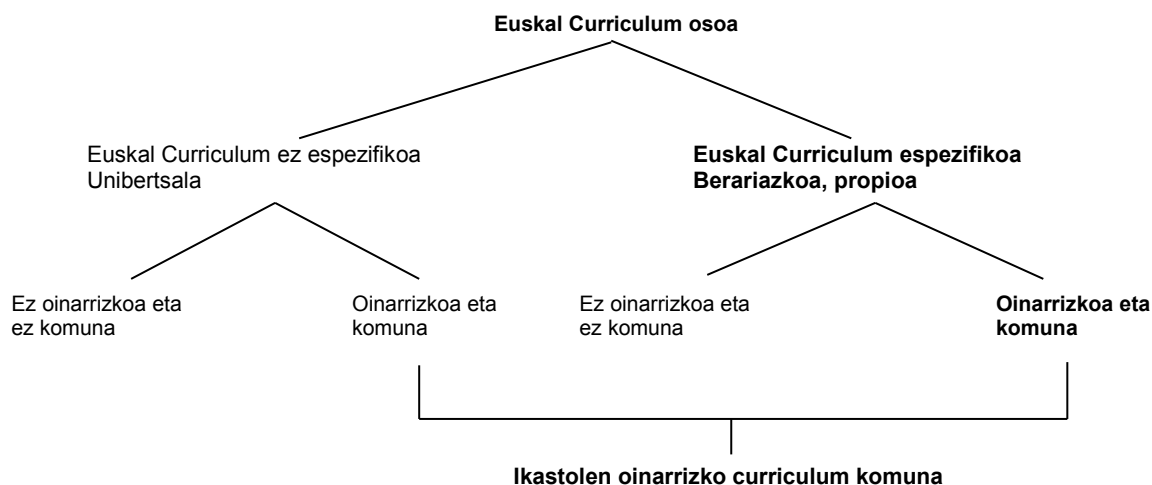
I. SARRERA

1.- KONTZEPTUEN AZALPENA

Lanaren izenburuaren esanahia hasieratik argitzea komeni da zertaz ari garen jabetzeko. Izenburuan, bereziki bi kontzeptu argitzea komeni da: a) Zer ulertzen da “Ikastolen Curriculumaz”? b) Zer ulertzen da “oinarrizkoa eta komunaz”?

Euskal Curriculum osoa

Munduaren ikuspegi jakin batetik, gure kasuan euskal ikuspegitik, egindako euskal prozesuen eta produktuen hautaketa. Kultur prozesu eta produktuetan, Euskal Herrian berariazkoak, bereganatu direnak eta unibertsalak sartzen dira. Edonongo curriculumean ehuneko zatirik handiena unibertsala izaten da. Euskal Curriculumean ere gauza bera gertatzen da. Alde horretatik begiraturaz, mendebaldeko zibilizazioaren eta mundializazioaren eraginez, Europako eta munduko curriculumen edukiak nahiko antzekoak dira. Ez ordea beti –bereziki giza-gizarte zientzietan– eduki horiek ikusteko, interpretatzeko eta adierazteko era.

Euskal Curriculum Espezifikoa (propioa edo berariazkoa)

Euskal Herrikoak, propioak edota bereganatuak diren edukiak osatzen dute Euskal Curriculum Espezifikoa. Beste era batera esanda, beste kulturengandik bereizten gaituena da. Batasunaren eta aniztasunaren fenomeno bikoitza (partikularra eta unibertsala) ondo uztartzea garrantzi handikoa da gaurko munduan elkarrekin bizitzen asmatzeko.

Oinarrizkoa eta komuna

Curriculumaren edukiak **“oinarrizkotzat”** hartzen dira garapen pertsonalerako, eguneroko elkarbizitzarako eta lanerako garrantzizkoak direlako edota beste ikasketa batzuk eta bizitza osoan zehar ikasten jarraitzeko oinarriak finkatzen dituztelako. Eta **“komunak”** dira, ikasle guztien arteko kohesioa eta batasuna, batetik, eta aukeren berdintasuna, bestetik, eragiteko asmoz, gazte guztiek bereganatzeko eta partekatzeko hautatzen diren edukiak.

Kontzeptuen esanahiaren aldetik “oinarrizkoa” eta “komuna” oso ondo bereizten dira, praktikan ordea gehienetan bi kontzeptuak bat egiten dute, izan ere eduki bat komuna izateko irizpidea eta baldintza oinarrizkoa izatea baita. Oinarrizko curriculum eta komuna bat etor daitezke edo ez. Bat datoz, oinarrizkoa elkarren artean partitzekoa dela pentsatzen denean, komuna alegia. Oinarrizkotzat jotzen dena definitzen da, eta oinarrizkoa eta ez besterik da guztientzako komuna dena; eta oinarrizkoa ez dena, zabalik uzten da, ikastetxe bakoitzak berearekin osa dezan. Desberdinak dira, oinarrizko curriculum eta komuna bat eta bera ez direnean; esate baterako, curriculumean oinarrizkoa dena eta ez dena batera jartzen denean, eta oinarrizkoa ez dena ere guztiok partitzeko ezartzen denean.

Ikastolen oinarrizko curriculum komuna

Euskal Curriculum unibertsalaren eta espezifikoaren barruan garrantzi handikoak irizten diren eta ikastola guztiak partekatzeke, eta gutasuna eta berdintasuna eragiteko asmoz hautatzen diren edukiak eta kompetentziak osatzen dute Ikastolen oinarrizko curriculum komuna.

Oinarrizko curriculum	Curriculum komuna
Euskal hiritar gisara bizi ahal izateko <i>ezinbestekotzat</i> jotzen ditugun euskal kulturaren osagaiak	Euskal kulturaren osagai hauek berauek, partituak direnez, Euskal Herriaren curriculum komuna osatzen dute.
Hiritar unibertsal gisara bizi ahal izateko <i>ezinbestekotzat</i> jotzen ditugun kultura unibertsalaren osagaiak	Kultura unibertsalaren osagai hauek berauek, partituak direnez, Euskal Herriaren curriculum komuna osatzen dute.

Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizkoa eta komuna

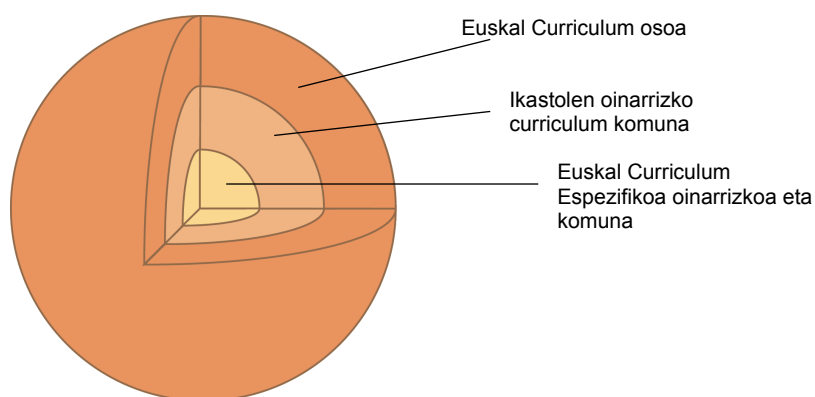
Euskal Herrikoak, propioak edo bereganatutako edukien artean, bizitzeko garrantzi handikoak irizten diren edukiak eta kompetentziak, eta Euskal Herriko gazte guztiek partekatzeke, eta gutasuna eta berdintasuna eragiteko asmoz hautatzen diren edukiak osatzen dute Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizkoa eta komuna.

Oinarrizko curriculuma	Curriculum komuna
Euskal hiritar gisara bizi ahal izateko ezinbestekotzat jotzen ditugun euskal kulturaren osagaiak	Euskal kulturaren osagai hauek berauek, partituak direnez, Euskal Herriaren curriculum komuna osatzen dute.

2.- LANAREN ESPARRUA ETA HELBURUA

Lanaren fase honetan¹, Derrigorrezko edo Oinarrizko Hezkuntzara mugatzen gara. Hezkuntzaren etapa honetan hiru zehaztapen-maila edo hiru plano bereiz daitezke: euskal curriculum osoa, Ikastolen oinarrizko curriculum komuna euskal curriculum oinarrizkoa eta komuna eta euskal curriculum espezifikoa oinarrizkoa eta komuna.

Aurreko azalpenen arabera, “Euskal Curriculum osoa” da guztien artean zabalena; jarraian, “Ikastolen oinarrizko curriculum komuna”; eta hestuen, “Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizkoa eta komuna”. Azkeneko biak dira lan honen esparrua. Euskal Curriculum osoan, euskal curriculum ez espezifikoa (unibertsala) eta espezifikoa jasotzen dira. Unibertsala den kultur ondarea, burututa dagoen Euskal Curriculum osoaren proposamenean eta Espaniako² (EAE³ eta Nafarroa⁴) eta Frantziako⁵ curriculum ofizialetan ere jasotzen da eta ziurtatuta dago. Berriazkoa den Euskal kultur ondarea, aldiz, ez da jasotzen Espaniako eta Frantziako curriculum ofizialetan, oso era mugatuan Nafarroako

¹ Euskal Curriculumaren egitasmoaren barruan, “Euskal Curriculum: kultur ibilbidea. Adituen ekarpena” plazaratu zen (2004). Proposamen hori bizitza osorako egin zen.

² Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación

³ 175/2007 DEKRETUA, urriaren 16koa, Euskal Autonomi Erkidegoko Oinarrizko Hezkuntzaren curriculum sortu eta ezartzeko (EHAA, 2007-11-13)

⁴ Decretos Forales 23-24-25/2007, de 19 de marzo, por el se establecen los currículos de las enseñanzas de Educación Infantil, Educación Primaria y Educación Secundaria Obligatoria en la Comunidad Foral de Navarra (BON, 17-08-2007)

⁵ Loi d'orientation et de programme pour l'avenir de l'école, 2005/380

MEN (2006) École et Collège: tout ce que nos enfants doivent savoir. Le socle commun des connaissances et des compétences. CNDP/xe éditions, Paris.

curriculumean eta era osatuagoan, baina lurralde batera mugatuz, EAEko curriculumean. Ikastolen oinarrizko curriculum komuna erabakitzea eta adostea talde horren eginkizuna da.

Euskal Curriculum osoan espezifikoa ere jasotzen den arren, ez ordea behar adinako zehaztasunarekin eta indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisorik gabe. Egoera horretan, Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizkoa eta komuna burutzeak lehentasuna du, batetik, hori delako bide egokiena Euskal Herri osorako proposamen komuna egiteko, eta bestetik, hori delako bidea Euskal Curriculum oinarrizkoa eta komuna erdiesteko.

Lan honen **helburu bat** Euskal Herri osorako, nahiz eta egoera desberdinak izan (ikasleen arteko desberdintasunak, herri eta herrialde mailakoak, administrazioaren eskolak ala hitzartuak, autonomi erkidego batekoak ala bestekoak, Espainiakoak ala Frantziakoak...), euren arteko desberdintasunen gainetik, Euskal Curriculum Espezifikoaren proposamen bateratua egitea, elkarrekin daukatena eta bereziki eduki nahi dutena adostea eta indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa hartzea da.

Beste era zehatzago batean esanda, derrigorrezko edo oinarrizko hezkuntza Euskal Herrian bukatzen duten gazte guztiek, Euskal Curriculum Espezifikoa oinarrizkoa eta komunaz jabetzeko lortu beharko lituzketen kompetentziak, eta horiek lortzeko beharko dituzten baliabideak (esperientziak, kontzeptuak, prozedurak, jarrerak) proposatzea da, egitasmoan parte hartzen duten hezkuntza eragileek, horiek adostu ondoren, indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa har dezaten.

Lan honen **beste helburua** Ikastolen oinarrizko curriculum komuna proposatzea eta hala badagokio onartzea da. Ikastolen artean ere aipatu berri ditugun desberdintasunak (herri, lurralde, administrazio, estatu...) badira eta kontuan hartzeko dira. Baina era berean, ikastolek talde moduan badute bere izaera propioa. Ikastolen sorreraren arrazoi nagusia eta izaeraren ezaugarri nabarmenena euskara eta euskal kultura ziurtatzea eta sendotzea izan da. Horretan sailtu dira eta sailtzen jarraitzen dute, baina arritzekoa bada ere, talde moduan ez dute zehaztu eta adostu zein den oinarrizko hezkuntza bukatzerakoan ikasleek lortu behar duten euskara maila eta euskal kulturaren inguruan lortu behar dituzten ezagutzak eta kompetentziak. Ikastolek, beste alde batetik, edonongo eskolen antzera, ikasleen garapen osoa lortzen laguntzeko eta bizitzarako prestatzeko funtzioa dute. Funtzio horiek betetzeko era bat baino gehiago dago, baina bidezkoa dirudi, taldea osatzen badute eta osatu nahi badute, funtzio horiek betetzeko norabide nagusiak definitzea eta adostea. Norabide nagusi horiek finkatzeko, hezkuntzaren eta oinarrizko hezkuntzaren xedeak eta hezkuntza kompetentzia orokorrak definitzea eta adostea da lan honen beste helburua.

3.- GAIAREN GARRANTZIA

“Nor diren eta izaten jarraitu nahi duten herriak saiatzen dira, sortzen dituzten instituzioen bidez, eskolaren bidez, kasu, baina beste agenteen bitartekotza eta eragina ahaztu gabe (familia, gizartea, komunikabideak, erabaki politikoak, etab.), duten kultur ondarea belaunaldi batetik bestera ziurtatzen. Hizkuntza, kultura, indar politiko eta ekonomiko sendoak dituzten herriek badituzte mekanismo natural ahaltsuak, eta legearen babesa gainera, beren kultur ondarea luzatzeko. Hizkuntza eta kultura ahulagoa dituzten herriek neurri bereziak hartu behar dituzte beren hizkuntza eta kultura babesteko. Euskal Herrian ez da oraindik saio sistematizatu eta arrazoiturik egin beren curriculum propioa definitzeko”. Ideia hori izan zen 1996. urtean Ikastolek egindako III. Batzarrean curriculum propioa garatzen hasteko abiapuntua.

Euskal Curriculumaren egitasmoa eraikitza bultzatzen gaituen gogo bikoitza da. Euskal kultur ondarearen oinarriko adierazpenen aukera egiten dugun neurrian Euskal Herria eraikitza eta hemengo hizkuntz eta kultur komunitatea eratzeko, gorpuzteko, sendotzeko eta garatzeko bideak eraikitzen ditugu. Halaber, kultur ondare hori Euskal Herriko eskoletako ikasleek barneratzen eta konpartitzen duten neurrian, guztiok elkarrekin bizitzeko sustrai komunak sortuko ditugu. Erreferentzia komunak konpartitzeak eta horrek eragiten duen gutasun-sentimenduak elkarrekin bizitzeko gogo pizten du. Baina, aurrekoarekin batera, egitasmo honek badu beste gogo osagarri bat: hizkuntza eta kultura anitzeko gure komunitatean, guztiok bateratzen gaituen kultur ondarearekin batera, aniztasunaren eta kulturartekotasunaren planteamendua guztiz beharrezkoa dela aitortzea eta bide horretatik ekitea.

Curriculum edo kultura komun baten proposamena justifikatzen eta oinarritzen duena da kultur erkidego bat izatea eta bereziki, izaten jarraitu nahi duen kultur erkidegoa izatea. Curriculum komunaren bitartez, kasu batzuetan koesistentzia dena, elkarbizitza bilaka daiteke eta beste batzuetan, elkarrekin bizitzeko nahari eutsi geniezaioke eta indartu. Kalitatezko elkarbizitza armoniatsua lortzeko aldeko baldintzak areagotu egiten dira loturak daudenean. Zenbat eta lotura gehiago eta estuagoak izan, are handiagoa da elkarrekin modu armoniatsuan bizitzeko aukera. Curriculumaren funtziotako bat hain zuzen ere, integrazio sozial eta kulturala da. Ikasle guztiak curriculum jakin bat partitzen duten heinean, identitate eta integrazio sozial eta kulturalerako loturak sorrarazten ari gara eta elkarbizitzarako giroa sortzen. Ikasle guztientzako komuna den kultura bermatzen ari

garenean, gizarte-klase arteko desberdintasunik gabe eta pribilegiarik gabe, aukera berdintasuna sustatzen ari gara, eta honek aldi berean, integrazio soziala eta kulturala indartzen ditu.

Erreferentzia eta pertenezia mapa osatzen duten partitutako espazioak, ugariak dira, eta guztiak behar dute izan curriculum komuna osatzeko jatorri, bai eta curriculum espezifikoak ere. Euskal Herrian bizi den ikasle batek, bere norbanako ezaugarri propioak ditu, ezaugarri sozio-kultural jakin batzuk dituen familia batean txertatuta dago, ezaugarri bereziak dituen herri/hiri batean bizi da, berariazko administrazioa duen herrialde jakin batean (EAE, Nafarroako Foru Erkidegoa, Pirinio Atlantikoen departamentua), ezaugarri kulturak jakin batzuk dituen lurralde batean (Euskal Herria), estatu jakin batean (Espainia, Frantzia), Europan eta munduan. Hautako aldagai batek hartzen badu bere baitan curriculum komunak izan behar duenaren definizioaren inposaketa eta monopolioa, gainerako espazio partituak aintzat hartu gabe, baztertzaila litzateke. Euskal Curriculumak planteatzen duena, curriculumaren definizioa guztien artean egitea da, partitutako espazio guztien arteko emaitza izan dadila: Zer da guztion artean partitzen duguna eta bereziki partitu nahi duguna herri/hiri honetan eta lurralde honetan eta Euskal Herrian eta Espainian/Frantzian eta Europan eta munduan bizi garenak? Euskal Curriculum Espezifikoak egiten duen proposamena, oinarrizkotzat jotzen diren euskal kulturaren hainbat erreferentzia Oinarrizko Hezkuntza bukatzen duten ikasle guztiek partitatu ditzatela da. Euskal Curriculum Espezifikoak, baztertzaila ez den erreferentzia eta pertenezia gunea proposatzen du, gainerako guneekin bateragarria dena.

Hauetako espazio bakoitzean identifika daitezke, aldi berean, barrurantz komunak diren osagaiak eta kanporantz desberdintzaileak direnak. Aipatutako gunen bakoitzaren baitan osagai komunak antzemateak ez ditu eragotzi behar gunen bakoitzaren baitako zein guneen arteko desberdintasunak. Adibidez, sexu, familia, herri, lurralde, nazio, estatu jakinekoak izateak, identifikazio eta desberdintasun osagaiak sortzen ditu; desberdintasun hau, gainerako pertenezienaganako baztertzaila izan gabe.

Federico Mayor Zaragozak (2004)⁶, liburuaren atarian esaten duena gogoratuz: *“Meritu handikoak iruditzen zaizkit “herriak mundura eta mundutik herrira” dagoen bidea egiteko aukera ematen duten kultur ibilbideak aurkitzeko ahaleginak, eta herri eta komunitate guztiak animatuko nituzke beraien kultur ibilbidea egin dezaten, ziur bainaiz aniztasuna eta gizaki guztion etorkizun komuna uztartzen dituzten bide guztiek bake kulturara daramatela, guztiok desio dugun beste mundu posible horretara”*.

⁶ EHIK (2004): *Euskal Curriculumak: kultur ibilbidea*. Adituen ekarpena. Ikastolen Elkarte, Eusko Jaurlaritz, Donostia.

Bide horretatik doaz, eta oso ondo baloratu dira gainera, “Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum”aren (2006: 27) hezkuntzaren xedek. Hezkuntza prozesuaren xedea pertsona gizabanako, gizartekide eta izadi-kide gisa ahalik eta gaitasun gehien garatzea dela esaten da, eta gizartekide izateaz zer ulertzen den azaltzerakoan hauxe esaten da: *“Euskaldun identifikatzea da, eremu kulturalitzean. Euskara eta euskal kultura bai eta erreferentziatzko eta berezko gainerako hizkuntzak eta kulturak onargarriz hartuz, nork bere identitatea modu inklusiboan eraikitzeo identitate anitzetan oinarrituta eta desberdintasunekin begirunezko eta bateragarria den erreferentzia eremu komuna eraikiaz, bizikidetzak baketsua bideratze aldera”.*

4.- PROPOSAMENAREN EZAUGARRIAK

Aurreko azalpenetan Euskal Curriculum Espezifikoko oinarrikoa eta komunaren ezaugarriak zeharka aipatu dira. Jarraian era sistematikoagoan azaltzen dira.

Euskal Curriculum osoaren zatia

Euskal Curriculum Espezifikoa eta Ikastolen oinarriko curriculum komuna Euskal Curriculum osoaren zatia dira. Ohar hau gogoan hartzea garrantzizkoa da egiten den proposamena ondo ulertzeko. Bi proposamenak (espezifikoa eta osoa) berezitura aurkezten ditugu, espezifikoa delako une honetan aztergai dena eta horren balorazioa egin nahi dugulako, baina Euskal Curriculumaren proposamena osotasunez ulertu nahi bada, guztiak harremanetan jarri behar dira.

Euskal Curriculum osoan unibertetsala eta espezifikoa batera daude, baina espezifikoa kurtsibaz bereizten da. Hartara bien arteko osagarritasuna eta berezitasuna erraz ikus daitezke. Adibidez,

3.- Adierazpen- eta komunikazio-teknikak.	3.1. Lexiko teknika eta testuinguru bakoitzerako sintaxi egokia. 3.2. Administrazio-agiri komunak: eskaera-orria, emate-agiria, faktura... 3.3. Dagokion dokumentazio teknika interpretatzea edo gauzatzea: prozesu-orria, planoak, grafikoak, eskemak, katalogoak, tutorialak... 3.4. Marrazketa- eta software-tresnak erabiltzea, marrazketa teknikoan laguntzeko. 3.5. Irudikapena. Bistak eta perspektiba. Zirriborroa, krokisa eta delineatua. Eskalak, akotazioa. 3.6. Dokumentuak, memoriak edo aurkezpenak egiteko ofimatika-tresnak ezagutzea eta erabiltzea. 3.7.- <i>Zientzia eta teknikarako euskararen erabilpena. Zientzia eta teknikarako euskararen ezaugarriak eta arauak ezagutu eta hizkuntzaren erabilera zuzena ziurtatu ahozko ekarpen zein idatzietan.</i> 3.8.- <i>Euskarazko ofimatika-tresnak ezagutzea eta erabiltzea proiektuetako txostenak edo memoriak idazteko eta aurkezteko orduan.</i>

	3.9.- Euskarazko dibulgazio tekno-zientifikoa. Zientzia eta Teknologia gaien dibulgaziorako euskarazko aldizkariak eta web guneak ezagutzea eta erabiltzea

Euskal Curriculum Espezifikoaren proposamena aztertzen bada, espezifikoa bere aldetik agertzen da, baina Euskal Curriculum osoaren eta espezifikoaren arteko lotura adierazteko, Arloaren kompetentzia orokorrak bietan berdinak dira. Adibidez,

Teknologia arloaren bidez, osotasunez hartuta, ondorengo sei kompetentziak lortu nahi dira. Kompetentzia horietatik, lehen bostak curriculum unibertsalarekin lotu daitezke, eta 6. kompetentzia euskal curriculum espezifikoarekin bereziki.

- 1.- Baliabide teknologikoen bidez konpon daitezkeen arazoak aurkitzea eta argi eta zehatz definitzea, eta hainbat iturritan lortutako informazioa bilatzea eta aztertzea, arazoa konpontzeko aukera izateko.
- 2.- Arazo edo gai tekniko bati erantzuten dioten konponbideak diseinatzea, lan talde baten barruan parte hartze aktiboa izanez, funtzionamendua imajinatuz, beharrezko baliabideak aurreikusiz eta metodikoki jokatuz ezarritako irizpideen arabera konponbide egokiena hautatzeko.
- 3.- Diseinua praktikara eramatea, gai edo arazo tekniko bat garatzeko edo arrakastaz konpontzeko, ezagutza zientifikoa eta teknologikoa metodikoki eta ordenatuta aplikatuz eta lan taldean eginkizunen banaketa onartuz.
- 4.- Lortutako emaitza ebaluatzea, arazo teknologikoa konpondu den ala ez egiaztatzeko, horren funtzionamendua eta lortu beharrek kalitatea eta baldintzak test baten bidez neurtuz. Horrez gain, egindako lan prozesua eta aukeratutako irtenbidearen ondorioak ebaluatzea.
- 5.- Teknologia arloko objektuak eta sistemak metodikoki aztertzea, horien funtzionamendua eta horiek erabiltzeko eta menderatzeko modurik onena zein den ulertzeko; eta horiek erabiltzeko eta fabrikatzeko arrazoiak eta hainbat eremutan aplika daitezkeen ezaugarriak zein diren jakitea.
- 6.- *Teknologia arloko objektuak eta sistemak Euskal Herriko produkzio prozesuetan, iraganean eta orain, lortutako emaitza esanguratsuenak metodikoki aztertzea eta inguruko herrialdekoekin alderatzea, zein arazori aurre egiten dioten identifikatuz eta emandako konponbidea, zein erabilitako prozesua bera, ebaluatuz, bildutako ezagutzek kultura teknologikoa aberasteko eta gizakiak, oro har, eta Euskal Herrikoak, bereziki, egin duen bilakaeraz jabetzeko.*

Uztargarria lekuan lekuko curriculum ofizialekin eta ikastetxeko hezkuntza proiektuarekin

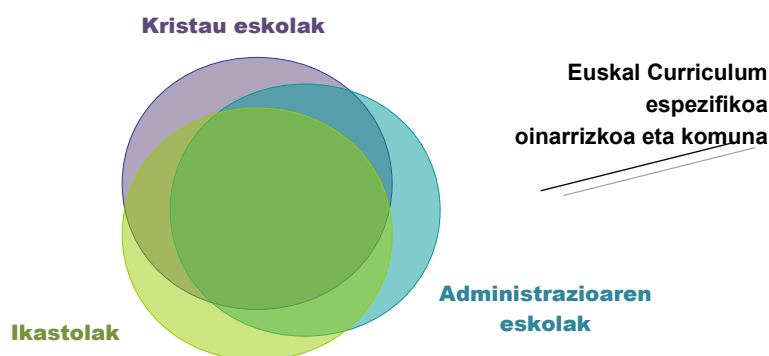
Euskal Herriko Ikastolen curriculum komunak, ez du eskolak ikas/irakasten duen guztia barnebiltzen, baizik eta Euskal Curriculumaren proposamen osoa erreferentziatzen harturik, uztargarria da lekuan lekuko curriculum ofizialekin, eskola-sektore bakoitzaren hezkuntza proiektuko ezaugarriekin, eta eskola bakoitzaren inguru hurbileko kultur ezaugarriekin (berariazko euskal kultura eta ukipeneko kulturak), eta, oro har, eskola bakoitzaren hezkuntza proiektuarekin. Osagai hauek guztiak eratuko dute Euskal Herriko ikastetxe bakoitzeko curriculumak.

Proposamen irekia eta malgua

Proposamen hau irekia eta malgua da eta eskola sektore bakoitzaren (ikastola, kristau eskola, administrazioen eskola) esku jartzen da, dagoen horretan onar dezaten ala bakoitzaren ezaugarrien arabera osatu, moldatu edota mugatu dezaten. Kontuan hartzekoa da ez dela berdina euskal kulturaren presentzia eta atxikimendua Euskal Herriko lurralde eta eskola sektore desberdinetan. Baldintza horietan Euskal Curriculum espezifikoa proposamena era malguan ulertzea zentzuzkoa da, sektore bakoitzak bere egoeraren arabera erritmorik egokiena hautatu dezan. Bestetik, sektore bakoitzak baditu bereizgarriak diren ezaugarri komunak, hala nola bere izaera propioaren ezaugarriak eta hezkuntza proiektuan azpimarratzen dituen baloreak. Euskal Curriculumaren egitasmoaren helburua ez da homogeneotasuna lortzea, bakoitzaren berezitasunak errespetatuz, Euskal Curriculum espezifikoa dagokienez oinarrizkoak diren gutxiengo elementu komunak adostea baizik. Hori lortzea aurrera pauso garrantzizkoa litzateke.

Euskal Herrirako oinarrizkoa eta komuna

Gure proposamena, Euskal Herrirako oinarrizkoa eta komuna den Curriculum Espezifikoa zehaztea besterik ez da. Proposamen horretan Euskal Herrian bizitzeko ezinbestekoak diren kompetentziak islatzen diren heinean, oinarrizko curriculumtzat jotzen duguna osatzen ariko gara. Proposamen hau Euskal Herriko ikastetxeek partitu eta bere egiten duten heinean, aukera berdintasuna eta bizikidetzaren sustatzen ariko gara, eta hau da curriculum komunaren oinarria.

Euskal Herriko guztiontzat oinarrizkoa eta komuna izango dena, eskola sektore bakoitzak bere hautua egin ondoren jakingo da. Gerta daiteke, eta hori gertatzea aurre ikusten da, eskola sektore bakoitzak definitzen dituen oinarrizkoak eta komunak ez izatea sektore guztietan berdina. Desiragarria da ahalik eta adostasun maila handiena lortzea, baina aurrera pauso handia litzateke oinarrizkoak diren edukien artetik gutxiengo batzuk adostea

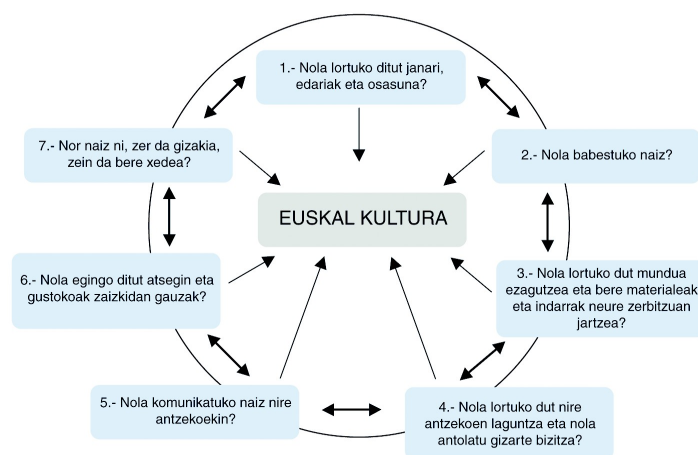

eta horiek aplikatzeko eta ebaluatzeko konpromisoa hartzea. Lehen aldia litzateke eta bidea egiten hasteko eta aurrera begira sendotzeko aukerak irekitzen dira.

Kulturartekotasunaren bidetik

Antropologoek diotenez giza espeziekook oso antzeko beharrak ditugu. Adibidez, J.M. Barandiaranek (1985)⁷ gizabanakoen eta gizataldeen beharren sailkapena egiteko zazpi ardatz bereizi zituen:

- *Nola lortuko ditut janari-edariak eta osasuna?* Oinarrizko behar horren erantzuna inguruneak eskaintzen dituen aukerei lotuta dago, batetik, eta ingurunearen eta gizakiaren elkarreraginari, bestetik; gizakiak ekoizpen ekonomikoaren, merkaturatzearen, teknologiararen eta abarren bidez, oinarrizko behar horientzako kultur irtenbide espezifikoa aurkitzen ditu.
- *Nola babestuko naiz?* Giza taldeek etxebizitza, janzkera...moduen bidez erantzuten diete behar horiei, baita defentsa moduen bidez ere.
- *Nola lortuko dut mundua ezagutzea eta behar ditudan materialak eta indarrak nire esku jartzea?* Galdera horren erantzuna giza taldeen eta izateriaren zientzia eta teknologia garapenaren historian daude.
- *Nola lortuko dut nire parekoen laguntza eta nola antolatuko dut gizarte bizitza?* Behar horren irtenbideak sortu ditugun gizarte antolaketa adierazten dute: familia, auzoa, herria, herrialdea, estutua, nazio komunitateak, eskola, sindikatuak, alderdiak, elkarteak, etab.
- *Nola komunikatuko naiz nire kideekin?* Behar hori hizkuntzen eta komunikatzeko bitartekoen bidez betetzen da, eta hizkuntza idatzia eta ahozkoa dira komunikazio modurik garrantzitsuenak, baina ez bakarrik.
- *Nola egingo ditut atsegina eta gustokoak ditudan gauzak?* Behar hori plastikaren, musikaren, dantzaren, joku/jolas eta abarren bidez gauzatzen da.
- *Nor naiz ni, zer da gizakia, zein bere xedea?* Galdera horren erantzuna dira erlijioak, sinismenak, sinboloak, mitoak, etab, patua azaltzen, esanahia ematen eta gizakia zergatik eta zertarako bizi den galderari erantzuten saiatzen direnak.

Behar horiek gizaki eta giza talde guztiek dituzte, baina horien erantzunak historikoak eta kulturalak dira, beraz, ez uniformeak, aldakorrek baizik. Euskal Herrian, kultur adierazpen

⁷ BARANDIARAN, J.M. (1985): *Euskal Herria. Diapositiba bilduma*. SEIE-GIE, Donostia.

espezifikoak daude (Euskal Curriculum espezifikoa): elikadura, gastronomia, janzkera, lekutzeko moduak, teknologia, gizarte eta politika antolaketa, elkarbizitza erak, zuzenbidea, hizkuntza/euskara, ahozko eta idatzizko literatura, joko/jolas eta kirolak, jaiak, musika eta dantza, arte plastikoak, mitoak, sinboloak, erlijioa... Adierazpen horiek ere historikoak, dinamikoak eta era askotakoak dira, ez besteenak baino hobeak gureak baizik. Euskal Herrira bizitzera kanpotik etorri direnak ere badituzte behar horiei erantzuteko era bereziak, ez gureak baino hobeak beraienak baizik.

Jatorri eta kultura desberdinetakoak elkarrekin bizitzeko eta etorkizuna elkarrekin eraikitzeko, kulturartekotasuna beharrezkoa da. Kulturartekotasunak, arrerako lurraldeko kultura eta etorkinen kulturak ezagutzea eta errespetatzea eskatzen du. Giza espeziekoak oso antzeko beharrak ditugula jakitea garrantzizkoa da, guztion arteko berdintasunaz jabetzeko. Bestetik, behar horiei erantzuteko kultura bakoitzak ematen dituen erantzunak ezagutzea, garrantzizkoa etnozentrismoaren arriskuak saihesteko eta besteen ekarpenak zureganatzeko.

Elkarbizitza erdiesteko kultur integrazio inklusiboaren bidea proposatzen dugu; hau da, batasuna eta aniztasuna uztartzen dituen bidea. Batasuna, Euskal Herrian elkarrekin bizi garen kultur talde guztien ondare komuntzat euskara eta euskal kultura hartuta, zabala eta eten gabe berritzen dena; eta aniztasuna, kulturartekotasunaren bidetik, talde bakoitzaren nortasuna errespetatzeko, ezagutzeko eta balioesteko. Oinarrizko ideia honako hau da: euskaldun sentitzeak ez du izan behar beste identitate batzuen bazterrazlea. Euskararen eta euskal kulturaren inguruan egituratutako erreferentzia komun eta partekatuaren barruan, pertsona bakoitzak eraiki behar du bere identitate propioa, indibidualizazio prozesu baten bidez, eta, prozesu horretan, hainbat identitate aukeren artean bakoitzak finkatuko ditu bere lehentasunak, baina guztiok konpartituko ditugu euskararen eta euskal kulturaren erreferentziak.

Ibilbide baten hasiera

Egitasmo hau babesten duten eskolak onartzeko asmoz egiten den Euskal Curriculum Espezifikoaren proposamena, ibilbide baten hasiera da. Ibilbide hori elkarrekin egiteko konpromiso bat eskatzen da, hau da, onartzen den proposamena indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa, hain zuzen ere.

Konpromisoa hartu aurretik eskola bakoitzak proposamena ebaluatzeko eta hobetzeko aukera izango du. Baina guztien ekarpenak zintzo jasotzen saiatu arren, oso zaila edo ezinezkoa izango da denok erabat ados egotea azken proposamenaren elementu

bakoitzarekin eta guztiekin. Irakaskuntza-ikaskuntza prozesua bideratzeko edukien hautaketa eta antolaketa funtsezko gaia da, baina erantzun bakarra ezinezkoa denez, beti izango da eztabaidagarria.

Egoera horretan, batetik, egiten den proposamena indarrean jartzeko eta ebaluatzeko asmoz egiten dela argi ikustea garrantzizkoa da, baina, era berean, garrantzizkoa da ulertzea ibilbide baten abiapuntua dela eta ez bukaera. Onartzen den proposamen hori indarrean jartzen eta ebaluatzen denean, etorriko dira praktikari buruzko hausnarketak eta horren ondorioz ezinbesteko egokitzapenak eta aldaketak.

Ibilbide horretan aurre ikustekoa da erritmo desberdinetan ekitea, batzuk bizkorrago eta motelago besteak, baina garrantzizkoena guztiok norabide berean abiatzea da. Erritmoak adosteko erarik badago hobe, baina norabidearen eta helburuan zentzuan ados egotea da funtsezkoena. Guztiok elkartzen gaituenaren gainean eraikiko dugu Ikastola eta Euskal Eskola.

Egitasmoaren ezaugarri hau gogoan hartzea komeni da egiten den proposamena zorrotzegi ez hartzeko eta hartu behar den erabakia testuinguru zabalagoan kokatzeko.

5.- IKAS ARLOAK ETA CURRICULUM DISEINUAREN EZAUGARRIAK

“Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculum” osoan, hezkuntzaren xedeak, ikas arlo guztietan uztartzekoak diren hezkuntza konpetentzia orokorrak eta eduki metadiziplinarrak proposatzen dira, eta ikas arlo bakoitzaren planteamendu osoa egiten da. Curriculumaren osagai horiek ere baliagarriak direnez Euskal Curriculum espezifikorako, ez ditugu hemen errepikatuko. Ohar hori kontuan hartzea garrantzizkoa da Euskal Curriculum espezifikoa, Euskal Curriculum osoaren barnean kokatzeko.

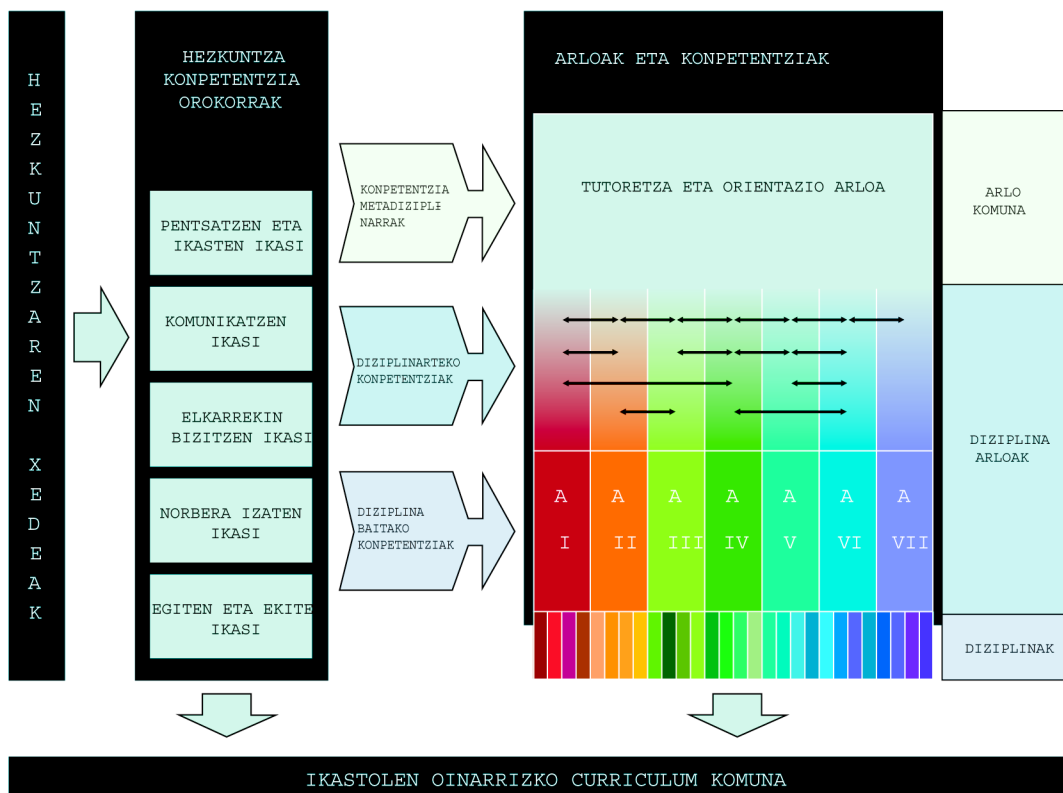
Euskal Curriculum osorako eta espezifikorako hautatzen diren ikas arloak berdinak dira, baina ikas arlo horien artean badira berariazko euskal kulturarekin harreman gehiago ala gutxiago dutenak eta horrek aldaketa batzuk egitea eskatzen du.

Euskal Curriculum osoa	Euskal Curriculum espezifikoa
1.- Hizkuntzak eta Literatura	1.- Euskara eta Literatura
2.- Matematikak	Euskal kulturaren badaude espazioa eta denbora neurtzeko eta zenbatzeko elementu espezifikoa, baina ez ditugu oinarritzotzat hartu.
3.- Teknologia	2.- Teknologia
4.- Musika eta Dantza	3.- Musika eta Dantza
5.- Plastika eta Ikus adierazpena	4.- Plastika eta Ikus adierazpena
6.- Gorputz Hezkuntza	5.- Gorputz Hezkuntza

7.- Gizarte Zientziak	6.- Gizarte Zientziak
8.- Mundu ikuskerak eta Erljiioak	Ikas arlo honen edukiak Gizarte Zientzietan uztartu ditugu
9.- Natur eta Osasun Zientziak	7.- Natur eta Osasun Zientziak
10.- Tutoretza eta Orientazioa	Ez dugu harremanik ikusten ikas arlo honen eta berriazko euskal kulturaren artean.

Euskal Curriculum espezifikoaren diseinua eta Euskal Curriculum osoarena berdinak dira.⁸

Hala ere, ikas arloen barne egituran badaude aldeak. Adibidez,

	Euskal Curriculum osoa	Euskal Curriculum espezifikoa
Sarrera	Hezkuntza kompetentzia orokorrak lortzeko arloak egiten duen ekarpena deskribatzen da	Arloak euskal kulturarekin duen lotura deskribatzen da.
Arloko kompetentzia orokorrak	Arlo jakin batean lan egiteko hautatzen diren eta ebaluaziorako erreferentzia izango diren kompetentziak modu sintetikoan deskribatzen dira. Curriculum espezifikoarekin lotura duena kurtsibaz azaltzen da.	Euskal Curriculum osoaren eta espezifikoaren arteko lotura hobeto ikusteko, ez da aldaketarik egin.
Ikaskuntzako edukiak	Ikaskuntzako edukiak multzotan aurkezten dira, eta multzoak jarrerazko, kontzeptuzko eta prozedurazko edukietan antolatzen dira. Curriculum espezifikoarekin lotura duena kurtsibaz azaltzen da.	Bi multzotan aurkezten dira: multzo batean kontzeptuak eta bestean prozedurak eta jarrerak.

⁸ Ikus, "Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum, 22-24 or.

Arloko kompetentzia espezifikoa eta ebaluazio irizpideak	Arloko kompetentzia espezifikoa bakoitza arloko kompetentzia orokorrekin eta eduki multzoekin lotzen da, eta ebaluaziorako erreferentzia zehaztu egiten du. Arloko kompetentzia espezifikoa guztiak (curriculum unibertsala eta espezifikoa) azaltzen dira. Curriculum espezifikorekin lotura duena kurtsibaz azaltzen da.	Euskal Curriculum espezifikorekin zer ikusia dutenak soilik azaltzen dira.
Ebaluazio irizpideak	Arloko kompetentzia espezifikoa bakoitzarentzat beharrezko irizten diren adina ebaluazio irizpide definitzen dira. Curriculum espezifikorekin lotura duena kurtsibaz azaltzen da.	Arloko kompetentzia espezifikoa bakoitzarentzat beharrezko irizten diren adina ebaluazio irizpide definitzen dira.

Ikas arloen barne eraketa funtsean berdina da, baina antolatze erian badaude aldeak. Euskal Curriculum espezifikorekin diseinuan, arloko kompetentzia espezifikoa bakoitzaren inguruan, kompetentzia hori ebaluatze irizpideak eta ikaskuntzako edukiak batera azaltzen dira. Era honetan, kompetentzia espezifikoa, ebaluazio irizpideak eta ikaskuntza edukien arteko lotura argiago ikusten da.

Sarrera
Arloko kompetentzia orokorrak

Euskal Curriculum Espezifikoa	
Arloko kompetentzia espezifikoa 1	Ebaluazio irizpideak
Kontzeptuak	Prozedura, jarrerak, esperientziak

Arloko kompetentzia espezifikoa 2	Ebaluazio irizpideak
Kontzeptuak	Prozedura, jarrerak, esperientziak

Arloko kompetentzia espezifikoa N	Ebaluazio irizpideak
Kontzeptuak	Prozedura, jarrerak, esperientziak

6.- INFORMAZIOA, BALIOSPENA ETA ERABAKIAK HARTZEKO PROZEDURA ETA EPEAK

- Sektore bakoitzeko eragileen esku (ikastolak, kristau eskolak, administrazioen eskolak) geratzen da txosten honetan jasotzen den Euskal Curriculum espezifikoa dagoen horretan onar dezaten ala bakoitzaren ezaugarrien arabera osatu, moldatu edota mugatu dezaten.
- Proposamenaren informazioa, kontrastea eta baliospen prozesua sektore bakoitzak bere esparruan era autonomoan egingo du, baina prozedura berdina jarraituz eta ahalik eta era adostu eta bateratuenean.

- Prozesua lau fasetan gauzatuko da: a) Zuzendaritza teknikoak aurkezten duen proposamenaren onarpena eragileen aldetik jaso; b) Informazioa eskoletan zabaldu eta inkesten erantzunak jaso 2007-08. ikasturtearen amaierarako (ikus inkesta eredu); c) Inkestetako erantzunak analizatu eta hobekuntza proposamenak txertatu; d) Erabateko proposamena banatu eta erabakiak hartu 2008.eko abendua amaitu aurretik.
- Prozesu horren jarraipena eta koordinazioa zuzendaritza teknikoko kideen bidez egingo da.
- Sektore bakoitzean hartzen diren erabakiak, sektore hori osatzen duten ikastetxe bakoitzak bere egingo du. Erabakiaren bermea eta bideratzeko ardura sektore bakoitzeko eragileak hartzen du.
- Sektore bakoitzak bere erabakiak hartuko ditu, baina hartzen den erabakia hartzen dela, indarrean jartzeko eta ebaluatzeko konpromisoa hartuko da. Hartutako erabakien aplikazioa ebaluatzeko, sektore guztien arteko jarraipen batzorde bat izendatuko da.
- Sektore bakoitzeko eragileek konpromisoa hartuko dute beraien sareko ikastetxeak laguntzeko eta beharrezkoak diren baliabideak eskaintzeko (irakasleen prestakuntza, ikas materialak, ebaluazioa...). Eta, hala nahi bada, sektore desberdinen arteko koordinazio bideak gauzatuko dira.
- Prozesu honen amaieran agerpen publikoa egingo dute sektore guztiek batera (kristau eskolak, ikastolak eta administrazioen eskolak) Euskal Curriculum Espezifikuari buruz zer dugun eta zer eduki nahi dugun elkarrekin eta hori aurrera eramateko hartzen ditugun konpromisoak adierazteko.

II.- IKASTOLEN KOLEKTIBOAREN OINARRIZKO CURRICULUM KOMUNAREN ARDATZAK

Ikastolen kolektiboaren oinarrizko curriculum komuna lau ardatzen inguruan egituratzea proposatzen dugu:

- 1.- Oinarrizko curriculumaren printzipioak
- 2.- Oinarrizko hezkuntzaren xedeak
- 3.- Oinarrizko kompetentziak eta hezkuntza kompetentzia orokorrak
- 4.- Hizkuntza plangintza

1.- IKASTOLA TALDEAREN OINARRIZKO CURRICULUM KOMUNAREN PRINTZIPIOAK

Kontuan hartzen baditugu Ikastolen I. Kongresuan (1990) onartu ziren oinarrizko osagaiak, geroago (1996) III. Kongresuan erakundearen hezkuntza-helburu bezala formulatu zirenak, eta begiratzen badiegu 2006an ebaluatu zen “Derrigorrezko eskolaldirako Euskal Curriculuma” proposamenari, eta prospektibaren ikuspegitik kokatzen baditugu gaurtik 2020 urteraino, ondorengo zutabeetan sostengatzen da ikastolen oinarrizko curriculum komuna:

1.1.- Hezkuntza giza-eskubideen eta oinarrizko askatasunen sustatzaile

Ikastolak bat egiten dute Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsaleko (1948) 26. artikularekin, non pertsona orok oinarrizko ikasketak dohan egiteko duen hezkuntza-eskubidea aldarrikatzen den; bat egiten du hezkuntzaren giza nortasuna guztiz garatzeko eta giza eskubideen eta oinarrizko askatasunen errespetua indartzeko hezkuntza xedearekin; eta gurasoek lehentasunezko eskubidea dutela seme-alabei emango zaien hezkuntza mota aukeratzeko eskubidearekin.

1.2.- Guztiontzako eskola barnehartzailea

Ikastolak, egungo eta are gehiago etorkizuneko euskal gizartea kultur askotariko eta anitza dela eta izango dela aurre ikusiz, guztiontzako eskola inklusiboaren alde egiten dute, Euskal Herriko pentsaera eta jokaera sozial, politiko, erlijioso ezberdinak integratuz eta orekatuz, hau da maila sozial eta ekonomiko ezberdinetako pertsonen irekia, aukera-berdintasuna bermatzen duena, bere ikasleek Europan txertatuta eta munduarekin lotuta dagoen euskal gizarte kohesionatua batean bizitzen ikas dezaten.

1.3.- Pertsonaren eta gizartearen eredia

- Hezkuntza prozesuaren xedea, gizabanako, gizartekide eta izadikide gisa banaezinak diren pertsonaren dimentsioak, ahalik eta garapen-maila handiena eta orekatuena erdiestea da. Ikuspegi horretan oinarrituz, hezkuntzaren xedeen eta era berean bizitzaren arrakastaren lorpena ezagutzeko parametroak, pertsonak gizabanako gisa

lortu dituen gaitasunen garapen-maila da batetik, gizartearen bizikidetzak baldintzak eta gizartearen jarraipenaren eta garapen-maila hobetzeko egindako ekarpenak, bestetik, eta izadiaren zaintza eta iraunkortasun jasangarriaren alde egindako ekarpenak, azkenik.

-Bizitza osorako hezkuntzaren ikuspegi integral hori erdiesteko asmoz, ikastolek, “Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculumean” proposatzen diren Hezkuntza konpetentzia orokorrak (ikasten eta pentsatzen ikasi, komunikatzen ikasi, elkarrekin bizitzen ikasi, norbera izaten ikasi eta egiten eta ekiten ikasi) sustatuko dituzte. Hezkuntza konpetentzia orokor horiek ikas arloetan eta, oro har, bizitzako egoera guztietan uztartuz, Europako Parlamentuak gomendatzen dituen, pertsona guztiek beren asebetetze eta garapen pertsonalerako, herritar aktiboak izateko, gizarteratua egoteko eta enplegurako behar dituzten oinarrizko konpetentziak lortzera bideratuko dute Hezkuntza Proiektua.

-Ikastola bakoitzak oinarrizko heziketa eta bizitza osorako prestakuntzaren oinarriak finkatuko ditu, pertsonaren garapen osoa besarkatuz, beste prestakuntza maila batzuetarako eta lan-mundurako sarbideak prestatuz, eragile ekintzaileak eta profesionalak, ekonomikoak eta sozialak izateko prestatuz, bere bizitza zentzuz bideratzeko prestatuz, eta bere etorkizuna arduraz hautatzeko prestatuz.

-Ikastolak, hezkuntzaren ikuspegi integralaren barnean ondo kokatuz, berrikuntzaren eragile indartsu diren zientziaren eta teknologiaren ezagutzari eta erabilerari eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiei garrantzi berezia emango diote.

1.4.- Euskal Eskola

-Komunitate guztien, herri guztien eginkizuna eta eskubidea da bere kulturaren dimentsio guztiak babestu, bizi, berregin eta garatzea, eta kultura korretako kideei transmititzea familiaren, eskolaren eta gainerako komunikazio moduen bidez. Ikastolen mugimenduaren sorrera eta ezaugarriak, euskara eta euskal kultura transmititzeko, garatzeko eta bultzatzeko konpromisoan oinarritzen da, beti ere irekita hurbileko eta hurruneke kulturetara.

-Ikastola bakoitzak euskararen eta euskal kulturaren inguruan batzen den identitate euskalduna proposatzen du, eta hizkuntzen eta kulturen arteko planteamendu integratzailea sustatzen, hizkuntzen eta kulturen arteko konpetentziak osagarritzat hartuz.

-Ikastola bakoitzak euskararen herrizat hartzen du **Euskal Herria**. Herri honek, era askotako ekarpenekin, bere historia eraiki du eta eraikitzen jarraitzen du Pirionetako bi

isurialdeetan, eta mugarik gabeko espazio unibertsalera irekita ditu ateak, aldaketa etengabeen dauden hizkuntza- eta kultura-ezaugarri berezi batzuk oinarri hartuta.

-Gainera, bere heziketa-lana garatzeko orduan, ikastola bakoitzak Euskaltzaindiak bezalaxe erabiltzen du **Euskal Herria** izena (2003), “Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Lapurdi, Nafarroa (Beherea eta Garaia) eta Zuberoak osatzen duten multzoa”

Proposamena:

Ikastola guztientzat proposatzen den Hizkuntza plangintza baliagarria da gure ikastolarentzat eta prest gaude gure ikastolaren Hezkuntza eta Curriculum proiektuan jasotzeko

2.- OINARRIZKO HEZKUNTZAREN XEDEAK

Ikastola bakoitzak ahalik eta giza garapen handiena lortzen laguntzen die bere ikasleei.

Norbanako gisa, hau da, ikasle bakoitzak bere biografia besteekin batera eraikitzen duen subjektu autonomo gisa ikusi behar du bere burua.

Gizartekide gisa, hau da, ikasle bakoitzak bere burua euskaldun gisa ikusi behar du kultura arteko mundu batean.

Naturakide gisa, hau da, ikasle bakoitzak izaki bizi eta giza espezieko kide bezala ikusi behar du bere burua, kosmosaren eta lurraren barruan.

Hau da Euskal Curriculumean bizitza osorako proposatzen den hezkuntzaren xedea:

“Norberaren, gizartearen eta naturaren errealitateak kritikoki ulertzeko, horietan eraginkortasunez ekiteko eta arduraz eraldatzeko baliabideak ematean datza hezkuntzaren xedea, era horretara, pertsonak, gizabanako gisa, gizartekide eta izadikide gisa ahalik gaitasun gehien gara dezaten”.

Oinarrizko hezkuntza bizitza osorako guztiontzako eta derrigorrezkoa den hezkuntza etapa da, eta pertsonaren garapen osoa lortzeko asmoz, hauek dira bere xedeak:

- a) Ikasleak helduarorako prestatzea, bai eta bizitza asebetea izateko prestatzea ere, gizabanako gisa, gizarteko herritar aktibo gisa eta natura zaintzearekin eta garapen iraunkorarekin arduratzen den pertsona gisa.
- b) Ikasleek euskal kulturaren eta kultura unibertsalaren oinarrizko elementuak ikas ditzaten lortzea eta geroko ikasketak egiteko eta lanean txertatzeko beharrezko berrmeekin prestatzea.
- c) Bizi osoan etengabeko ikaskuntza garatzeko gai izateko ikasleak sentibilizatzea eta gaitzea

Proposamena:

Ikastola guztientzat proposatzen diren Oinarrizko Hezkuntzaren xedeak baliagarriak dira gure ikastolarentzat ere eta prest gaude gure Ikastolaren Hezkuntza Proiektuan jasotzeko.

3.- OINARRIZKO KONPETENTZIAK ETA HEZKUNTZA-KONPETENTZIA OROKORRAK

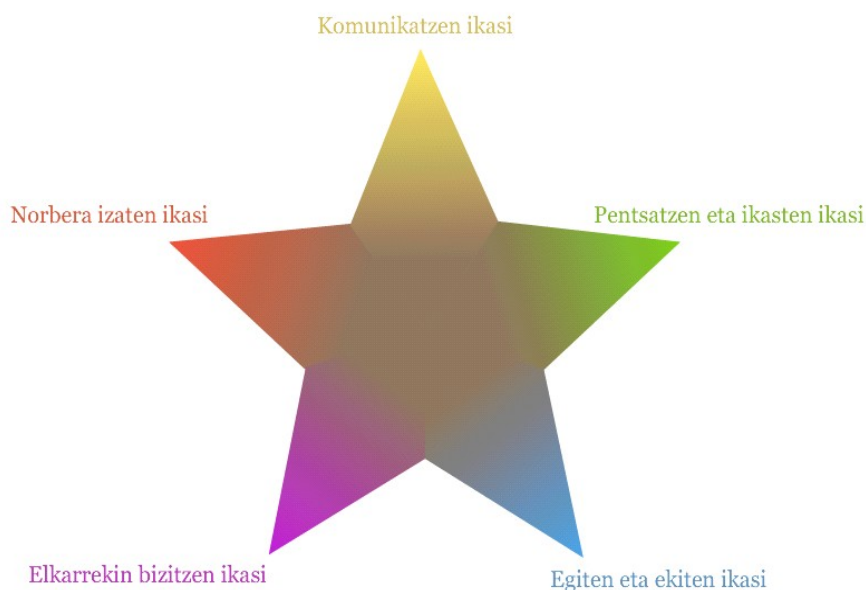
Europako Parlamentuak eta Kontseiluak (2006) etengabeko ikaskuntza eta prestakuntza bideratzeko asmoz zortzi oinarrizko kompetentzia edo kompetentzia-gako gomendatzen ditu. Espainiako LOE (2005) eta Frantziako Loi d'Orientation (2005) legeak Europako Parlamentuaren gomendioarekin bat datoz oinarrian.

Europar Batasuna	Espainia/LOE	Frantzia/Socle commun
1.- Ama-hizkuntzan komunikatzea 2.- Atzerriko hizkuntzetan komunikatzea	1.- Hizkuntza-komunikaziorako kompetentzia	1.- Frantsesa menderatzea 2.- Atzerriko hizkuntza bat praktikatzeko
3.- Matematikarako kompetentzia eta zientzietarako eta teknologiarako oinarrizko kompetentzia	2.- Matematikarako kompetentzia 3.- Mundu fisikoa ezagutzeko eta harekin interakzioan aritzeko kompetentzia	3.- Oinarrizko kompetentziak matematikan eta kultura zientifikoan eta teknologikoan
4.- Kompetentzia digitala	4.- Informazioa lantzea eta kompetentzia digitala	4.- Informazioaren eta komunikazioaren ohiko teknikak menderatzea
5.- Ikasten ikastea	7.- Ikasten ikasteko kompetentzia	
6.- Pertsonarteko kompetentziak eta herritar kompetentzia	5.- Gizarte-kompetentzia eta herritar kompetentzia	6.- Gizarte-kompetentzia eta herritar kompetentzia
7.- Iniziatiba eta izaera ekintzailea	8.- Autonomia eta iniziatiba soziala	7.- Autonomia eta iniziatiba
8.- Kontzientzia eta adierazpen kulturala	6.- Kulturarako eta arterako kompetentzia	5.- Kultura humanistikoa

Oinarrizko Konpetentzia horien artean, horietako batzuek zeharkako izaera handiago dute eta ez daude ikas arlo jakin batekin uztartuta denekin baizik: konpetentzia digitala, ikasten ikastea, inizatiba eta izaera ekintzailea, pertsonarteko konpetentziak eta herritar konpetentziak eta bere neurrian hizkuntzarako eta komunikaziorako konpetentziak. Konpetentzia horiei “orokorrak edota metadiziplinarrak” deitzen zaie. Beste batzuk, gehiago lotzen zaizkie curriculumeko arloei edo ikasgai jakin batzuei: Matematikarako konpetentzia eta zientzietarako eta teknologiarako oinarrizko konpetentzia, Kulturarako eta arterako konpetentzia. Konpetentzia horiei “espezifikoak” deitzen zaie Oinarrizko konpetentzia guztiak garrantzitsuak eta beharrezkoak dira bizitzarako, baina ez dira era berean ikasten eta barneratzen. Zeharkako oinarrizko konpetentziak lortuko dira baldin eta ikas arlo guztietan uztartzen badira. Oinarrizko konpetentzia espezifikoak aldiz, ikas-arloaren bidez lortzen dira. Batzuk eta besteak bereiztea komeni da OCDEko DeSeCo/PISA, Unibertsitateko Tuning eta Euskal Curriculumean egiten den antzera.

“Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum”ren egitasmoan, Ikastoletan oso ondo baloratu diren ondorengo Hezkuntza Konpetentzia Orokorrak proposatzen dira:

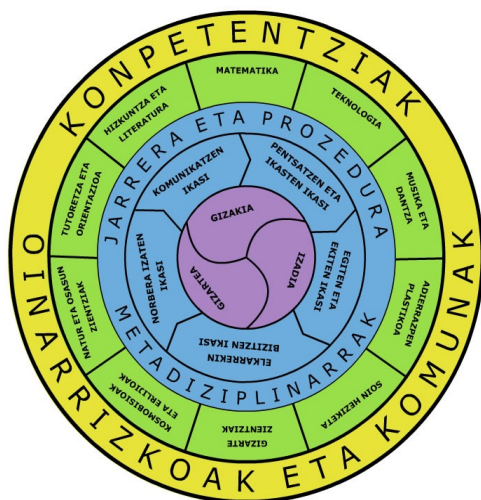
1.- Pentsatzen eta ikasten ikasi:	1.1.- Informazioaren interpretazioa: ulermenean oinarritutako pentsamendua. 1.2.- Informazioa sortzea: pentsamendu sortzailea 1.3.- Informazioaren ebaluazioa: pentsamendu kritikoa 1.4.- Erabakiak hartzea 1.5.- Arazoak konpontzea 1.6.- Baliabide kognitiboaren erabilera
2.- Komunikatzen ikasi:	2.1.- Ahozko hizkuntza

	2.2.- Hizkuntza idatzia 2.3.- Beste hizkuntza batzuk 2.4.- Gizarte komunikabideen baliabideak 2.5.- Informazio eta Komunikazio Teknologiak 2.6.- Kontzientzia sozio-komunikatiboa
3.- Elkarrekin bizitzen ikasi:	3.1.- Pertsonarteko harremana 3.2.- Gatazkak konpondu 3.3.- Parte hartze demokratikoa 3.4.- Elkarlana eta talde lana 3.5.- Aniztasuna (generoa eta kultur aniztasuna)
4.- Norbera izaten ikasi:	4.1.- Gorpuztasuna 4.2.- Norberaren kontrola eta oreka emozionala 4.3.- Nork bere buruaren estimua 4.4.- Autonomia 4.6.- Sentsibiltate estetikoa 4.6.- Integrazio pertsonala
5.- Egiten eta ekiten ikasi:	5.1.- Analisia: informazioa hartzea eta gordetzea 5.2.- Sormena: ideia berriak eta konponbideak lantzea 5.3.- Berrikuntza: ideiak gauzatzeko 5.4.- Ebaluazioa 5.5.- Ekite prozesuaren aplikazioa

Euskal Curriculumean proposatzen diren bost Hezkuntza kompetentzia orokor hauek J. Delorsen zuzendaritzapean UNESCOri egindako txostenean oinarritzen dira eta ondo uztartzen dira aipatu ditugun OCDEko DeSeCo/PISA, Unibertsitateko Tuning eta Europako Parlamentuaren bidetik proposatzen diren oinarrizko kompetentziekin.

Bost Oinarrizko hezkuntza kompetentzia orokor horien bidez, irudian azaltzen den modura, hezkuntzaren xedek lortzeko bidea egiten da eta, era berean, kompetentzia orokor horiek, prozedura eta jarrera metadiziplinarretan gauzatu, ikas arloetan uztartzen diren neurrian, Europar Batasunak gomendatzen dituen eta Espainiak eta Frantziak ezartzen dituzten zortzi oinarrizko kompetentziak lortzeko bidea egiten da.

Proposamena:

Europako Parlamentuak eta Espaniako LOEk eta Frantziako Loi d'Orientation-ek proposatzen dituzten Oinarrizko kompetentziak eta Euskal Curriculumean proposatzen diren Hezkuntza kompetentzia orokorrak baliagarriak dira gure ikastolarentzat eta prest gaude gure ikastolaren Hezkuntza eta Curriculum proiektuan jasotzeko.

4.- HIZKUNTZA PLANGINTZA

Hautatutako hizkuntzari buruzko ikuspegia

Hizkuntzak konpetentzia orokorrak garatzeko duen garrantzia ikusita, arloaren helburua ikasleei hizkuntzak behar bezala erabiltzen erakustea da, gizarte bizitzaren eta bizitza pertsonalaren alor guztietan. Helburu horrek finkatu egiten du curriculumean jasotzen den hizkuntzari buruzko ikuspegia: hizkuntza hautazko zeinuz osatutako sistema da gizakiek elkarren artean komunikatzeko erabiltzen dute. Hizkuntza sistema bat dela esatean, hizkuntzen ikuspegi estrukturala azpimarratzen da; izan ere, hizkuntzen baitako osagaiak balioa eta esanahia izango dute baldin eta elkarren artean lotzen badira eta osotasunari buruzko erreferentzia egiten badute. Hala ere, sistema horien baitako osagaiak erabilpen zehatzen inguruan egituratzen dira, eta erabiltzen direnean dute esanahia. Sistema eta komunikazioa erabat lotuta daude, hizkuntzaren egitura diskurtsuan eguneratzen da eta horregatik, curriculum diseinu honen oinarria hizkuntzaren ikuspegi diskurtsiboa da.

Hizkuntzak eta Literatura arloaren curriculumak hezkuntza konpetentzia orokorren arabera diseinatzen bada, hizkuntzaren ikuspegi diskurtsiboarekin lotzen da eta horrek ondorio zuzenak dakartza berekin, bai konpetentzien formulazioan, baita edukien aukeraketan. Arloaren helburua ikasleek duten komunikatzeko konpetentzien garapena izanik (komunikazioaren eta ekoizpenaren prozesu bikoitzean), konpetentzien eta edukien oinarria hizkuntzaren erabilpenaren ikaskuntza izango da, ezaguera eta esperientzia iruditatzeko. Ondorioz, eduki nagusiak testuen generoak izango dira, horietan gauzatzen baitira edozein eremutako gizarte erabilpenak. Halaber, hizkuntzaren sistema aztertzeko (testuinguru mailan, testu mailan, esaldien eta hitzen mailan) erabilpen horien hausnarketan oinarritu beharko da, baita horietatik sortutako testuekin egindako lanean ere.

Egungo gizartean geroz eta garrantzitsuagoak dira komunikabideak (irratia, prentsa, telebista...) eta gero eta gehiago erabiltzen dira informazioaren eta komunikazioaren teknologiak (IKT): horrelako gizarte batean berebizikoa da behar bezala komunikatzeko gaitasuna izatea eta, horregatik, Hizuntzak eta Literatur Arloak kontuan hartu beharko du teknologia horiek ondo erabiltzeko behar diren konpetentzien garapena ere

Eleaniztasuna, euskara ardatz hartuta

XXI. mendeko gizartea eleanitza da. Egungo gizartean, globalizazioaren mendean, komunikazio baliabideak gorantz doaz, bai eta pertsonen eta nazioarteko harremanen mugikortasuna ere. Gizarte eredu horretan ezinezkoa da hizkuntza gutxitu bati eustea eta suspertzea –euskara– hizkuntza hori gizarteko hizkuntza bakartzat hartzen bada. Euskaldunen etorkizuna eleanitza da. Euskarak iraun ahal izateko, hizkuntza horrek nagusi izan behar du bere hizkuntz eremuan baina, horrekin batera, euskaldunek beste hizkuntza batzuk hitz egiteko gai izan behar dute. Bestela, euskara bera arriskuan egongo litzateke. Ondorioz, helburu nagusia bi osagaiak elkartzea da: batetik, euskarak bere hizkuntz eremuan behar duen garapen osoa lortzea eta, bestetik, euskaldunak beste hizkuntzak hitz egiteko gai izan daitezela lortzea.

Beharrezkoa izango da Euskal Herrian bizi direnek euskararen normalizazioarekiko konpromiso aktiboa hartzea eta euskara hizkuntza nagusitzat hartzea. Gainera, hizkuntza sakonki ezagutu eta behar bezala erabiltzen jakin beharko dute. Horrekin batera, nazioarteko komunikazioaren baitako hizkuntza nagusietako bat menderatzeko gai izan beharko dute. Azkenik, Estatuaren arteko mugaren bi aldetara dauden bi lurraldeen kultur batasuna lortzeko, beharrezkoa izango da herritarrek beste Estatuaren hizkuntza nagusiar buruzko funtsezko ezaguerak izatea. Ikastolek hizkuntza horiek guztiak erabiltzeko eta ikasteko aukera bermatu beharko dute eta, ondorioz, ikaskuntza prozesua bideratu beharko da helburu hori ziurtatu ahal izateko.

Curriculum integratua

Hizkuntza bakoitza ez da bere aldetik garatzen, beste hizkuntzekin inolako harremanik gabe; aitzitik, hizkuntza bakoitza modu integratuan garatzen da. Bada konpetentzia linguistiko orokor bat, hizkuntzen arteko konparaketa, kontrastea eta horien arteko etengabeko elkarrekintza kudeatzen duena. Konpetentzia orokor horren sustapena funtsezkoa da konpetentzia eleaniztun integratua eta orekatua sortu ahal izateko. Hala dio Hizkuntzen erreferentzi marko europar bateratuak:

“Ikuspegi horretatik, hizkuntz hezkuntzaren helburua erabat aldatzen da. Helburua ez da elkarrekin zerikusirik ez duten bizpahiru hizkuntza ikastea, jatorrizko hiztunen ereduari jarraituz. Aitzitik, helburua oinarrizko hizkuntza bilduma bat sortzea da, bertan hizkuntz konpetentzi guztiak agertuko direlarik”

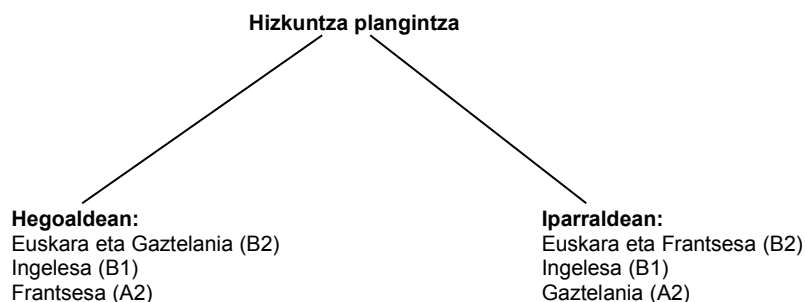

Alde horretatik, Europako Hizkuntzen Erreferentzia Bateratuen Esparruak esandakoaren arabera, curriculum proposamen bakar batean bildu dugu euskararen, dagokion harremanetarako hizkuntzaren eta nazioarte mailako hizkuntzen ikaskuntza-irakaskuntza, ikasi beharreko hizkuntza guztiak barne hartzen dituen *curriculum integratuaren* diseinuaren bidez. Horrela, ikaskuntzaren osagarritasuna ahalbidetzen da, baita hizkuntza bakoitzak dituen berariazko hizkuntz alderdiak alderatzeko lana eta hizkuntza batean ikasitakoaren aplikazioa ere, beste hizkuntza batzuetan.

Ondorioz, arloaren konpetentzia orokorren eta blokeen definizioa eta oinarrizko edukiak aukeratzeko irizpideak berberak izango dira curriculumaren baitako hizkuntza guztientzat; horrela, horien garapen osagarria bermatuko da. Berariazko konpetentziak definitzean eta , bereziki, horiek ebaluazio irizpideen bidez definitzen direnean –betiere deskripzio esparru komuna erabiliz- hizkuntza bakoitzaren lorpen maila zehaztuko da.

Hizkuntzak mailakatzeko proposamena egiteko orduan, aipatutako Europako Hizkuntzen Erreferentzia Bateratuen Esparruan oinarritu gara. Nahitaezkoa izango da euskara eta harremanetarako hizkuntza (gaztelania edo frantsesa, kasuaren arabera) ondo menderatzea (bere kasako erabiltzailea B2 maila Europako Erreferentzia Esparruan); bestalde, hirugarren hizkuntzaren maila txikiagoa eskatuko da (bere kasako erabiltzailearen maila apalagoa: B1 maila) eta, azkenik, oinarrizko maila eskatuko da (oinarrizko erabiltzailea: A2 maila), Euskal Herriko harremanetarako beste hizkuntzan.

Proposamena:

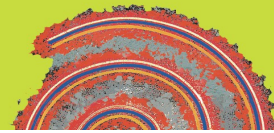
Ikastola guztientzat proposatzen den Hizkuntza plangintza baliagarria da gure ikastolarentzat eta prest gaude gure ikastolaren Hezkuntza eta Curriculum proiektuan jasotzeko

ERANSKINA

EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

- 1. Euskara eta Literatura**
- 2. Teknologia**
- 3. Musika eta dantza**
- 4. Plastika eta Ikus adierazpena**
- 5. Gorputz hezkuntza**
- 6. Gizarte Zientziak**
- 7. Natur eta Osasun Zientziak**

1. EUSKARA ETA LITERATURA

1. SARRERA

Gizabanakook gure hizkuntzaren bidez ikusten dugu inguruko mundua eta hortaz, hizkuntza baten jabe izatea hizkuntza horrek bideratutako kultura barneratzea ere bada, hura interpretatzeko eta birsortzeko giltzak edukitzea, hain zuzen ere. Honela, hizkuntza komunitatearen identitatearen euskarri gertatzen da eta haren jabe izateak giza komunitate horren partaide izatearen kontzientzia bideratzen du.

Hala izanik, euskara gure kultur ondarearen oinarritzko sortzaile eta adierazletzat hartzen dugu eta beraz, Euskal curriculum espezifikokoaren ardatz nagusia, euskara bera dela esango genuke.

Euskara arloa bere osotasunean txertatzen da horrenbestez Euskal Curriculum espezifiko eta komunaren barruan, gizakiaren eta gizartearen garapenean edozein hizkuntzak betetzen duen paper osoa bete dezan ziurtatzeko asmoz. Euskarak tresna eragingarria izan beharko luke ikaslearen izaera eta nortasuna garatzeko, haren pentsaera garatzeko eta inguruan duen errealitatea irudikatzeko, bizi duen giza komunitatean era egokian eta arduratsuan parte hartzeko, komunitate horrek sortutako kultur espezifikoa parte hartzeko eta kultura hori elikatzeke eta biziberritzeko prozesuan partaide izateko.

Funtzio horiek guztiak betetzen dituzte hizkuntzek eta gurea bezalako gizarte elebidun/elaniztun batean, gizartean diren hainbat hizkuntzen artean partekatzen da horietako gehienak bete ahal izateko beharrezkoak diren konpetentzien garapena. Horregatik, Derrigorrezko Euskal Curriculumaren proposamenean, Hizkuntza Arlo bateratu bakar bat garatu egin zen, euskararen ardaztutako eleaniztasun integratua helburu zuena. Bertan zehaztutako konpetentzia guztiak izango dira Euskal Curriculum espezifikoa bereizitako Euskara arloaren ezin besteko osagai. Horrekin batera badira, alabaina, euskarak eta euskal kulturak berezkoak dituen ezaugarriak, hizkuntzarenak, haren bizitza sozialarenak, edota euskaraz garatutako literaturarenak, eta horiek behar bezala zehaztean eta azpimarratzean datza batik bat oraingo lanaren funtsa.

Horrenbestean, Euskara arloaren deskripzio honetan, hizkuntza arloari orokorrean dagozkion konpetentzia guztiak aipatu arren, edukien kasuan, euskararen eta euskal kulturaren espezifikotasunari bereziki erantzuten diotenak bakarrik azpimarratuko ditugu ondoko zehaztapenetan, honakoak berezi ditugularik:

- **Euskararen beraren ezaugarri linguistiko espezifikoak.**

Euskara kalitatez eta eraginkortasunez erabili ahal izateko, haren sistema formalaren berezitasunak ezagutu eta barneratu behar dira, ez apendizai objektu abstraktu eta islatu gisa, baizik eta beti ere komunikazio ekintza burutu ahal izateko ezinbesteko osagai gisa.

Hartara, komunikazioa abiapuntu delarik, euskararen sistemaren gaineko hausnarketa hainbat mailatan garatuko da: testuinguruaren eremuan (deixia, modalizazioa, birformulatze formulak...); diskurtso eta testuaren eremuan (baliabide anaforikoak, testu antolagailuak...); baita perpausen eta hitzen eremuan ere. Eta guztia helburu bakar batekin, ikasleek euskara egokitasunez, zuzentasunez eta aberastasunez erabiltzeko kompetentzia gara dezaten.

- **Euskararen historia sozialaren oinarriak, hizkuntzen konkurrentziaren marko zabalaren barruan kokatuta.**

Euskal gizarteak bizi duen egoera linguistiko konplexua ulertu ahal izateko, egoera hori era kritikoan baloratu eta haren aurrean jokabide egokiak garatu ahal izateko, oinarrizko ezagutza sozio-linguistikoak ezin bestekoak dira, hala nola: hizkuntz dibertsitatea, hizkuntzen konkurrentzia fenomenoak, hiztunen ikuspegitik hizkuntz aniztasunari erantzunak...

Ezagutza horiek curriculumeko hizkuntza guztien artean partekatutako edukiak badira ere, euskarari bereziki dagokiolarik, haren bilakaera historiko-sozialarekin loturiko ezagutzak curriculum espezifikoko oinarrizko eduki bihurtzen dira, haren argira bakarrik uler baitateke euskarak gaur egun bizi duen egoera gutxitua eta hura ulertuz eta haren gaineko hausnarketa kritikoa eginez bakarrik lor baitateke ikasleek euskararen normalkuntza prozesuetan engaiamendu aktiboa eta arduratsua gara dezaten.

- **Euskal literatura idatziaren zein ahozkoaren ezaugarri eta adierazle nagusiak.**

Literatur lanak, norbanakoaren, gizartearen eta kulturaren identitatea adierazteko modu pribilegiatuak dira. Zentzu horretan, euskal literaturaren obra eta egile erreferentzialak, testuinguru historiko eta sozio-kultural jakin baten emaitza diren heinean, euskal kultura espezifikoko adierazle nagusiak dira, eta horrenbestean, euskal curriculum espezifikoko eduki garrantzitsua.

Euskal kulturaren duen garrantzia ikusirik, ahozko literaturaren eremuak eta bereziki bertsolaritzaren inguruko edukiek funtsezko lekua hartu dute egindako aukeraketan. Ahozko tradizioaren genero nagusien adierazleak ezagutzuz eta gozatzuz kultur ondarean partaidetza bilatu nahi da. Bestalde, bertsolaritzari aparteko arreta jarri zaio, euskal literaturan duen pisu bereziari erantzunez, bai eta gaur egungo gizartean ere hartu duen hedadura kontuan hartuz. Bertsolaritzaren oinarrizko erreferenteak zehaztu egin dira batetik (bertsolaritzaren historia, bertsolari ospetsuenak, bertso-paper nagusiak), eta bestetik, bertsogintzaren prozeduren jabe izatea nahi da, ez horrenbestez bertsolariak sortzeko asmoz, baizik honek eskaintzen dituen aukerak baliatzeko (sormena, irudimena,

memoria, adierazkortasuna, argudiaketa, rol desberdinen proiektzioa...).bai eta ikasleak arte mota hau baloratzeko eta gozatzeko gai izan daitezten.

Idatzizko literaturari dagokionez, euskal literaturaren bilakaera historikoaren funtsezko ezaugarriak zehazteaz gain, horren oinarrizko adierazle izan daitezkeen idazle nahiz obren zerrenda orientagarria eskaintzen da, kasu horretan Euskal Herrian sortutako literatura guztia hartu dugularik kontuan, euskaraz zein erdaraz idatzi duten idazleak bilduz.

2. KOMPETENTZIA OROKORRAK

Derrigorrezko Hezkuntza amaitzean (16 urte), Euskara eta Euskal Literaturaren helburua ikasleek konpetentzia hauek lortzea da:

1. Hainbat erabilera-eremutako askotariko ahozko testuak eta testu idatziak eraginkortasunez eta era kritikoan ulertu, eta irakurketaren edota entzuketaren emaitza helburu pertsonalei, sozialei edo akademikoei erantzuteko erabili, bere kasako erabiltzaile mailan (B2)
2. Hainbat erabilera-eremutako askotariko ahozko testuak eta testu idatziak sortu egoki, argi, zuzen, koherentziaz eta jarritasunez helburu pertsonalei, sozialei eta akademikoei erantzuteko, bere kasako erabiltzaile mailan (B2)
3. Hizkuntza sistematzat hartuta, hari buruzko hausnarketa egin (testuinguruaren, testuaren eta perpaus eta hitzaren eremuan), hizkuntzaren elementuak eta haien erabilera arautzen dituzten erregelak ezagutuz eta ezaguera horiek hizkuntza ezagunen artean transferituz, ulermenari eta ekoizpenari dagokionean erabilera hobetzeko eta hizkuntzaren ikaskuntza errazteko.
4. Inguruko errealitate soziolinguistikoa kritikoki interpretatu, hizkuntzen bizitza eta garapena baldintzatzen duten faktoreak eta haien arteko harremanak ezagutuz, euskararen erabilpenaren eta normalizazioaren aldeko konpromiso aktiboa garatzeko, beste hizkuntzekiko errespetu eta balorazio jarrerekin batera.
5. Literatur hizkuntzaren berezko ezaugarriak eta euskal kulturaren oinarrizko erreferenteak ezagutu, obrak jatorrizko testuinguru historikoaren eta sozio-kulturalaren baitan irakurriz, entzunez nahiz ikusiz eta aztertuz, iraganeko, gaur egungo eta etorkizuneko euskal gizartearen errealitatea kritikoki interpretatzeko, norberaren kultur nortasuna eraikitzeke eta literatur lanak ulertzeko eta sortzeko, hizkuntzaren mugak eta aukerak aztertuz.
6. Literaturaz gozatu, erreferentziazko testuak eta norberak aukeratutakoak irakurriz eta ikus-entzunezko beste arte eremuetan sartuz (antzerkia, zinema, irratia, telebista...), norberaren esperientziari esanahia emateko, giza egoera hobeto ulertzeko eta sentsibilitate ludiko-estetikoa garatzeko, norberaren nortasun pertsonala eta soziala eraikitzeke helburuarekin

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1.- AHOZKO KOMUNIKAZIOA	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.- Hizkuntza aldetik konplexuak diren ahozko azalpen luzeen funtsezko ideiak identifikatu (hainbat erabilpen eremutako gai ezagunei buruzkoak), eta ideiak horiek ahoz eta idatziz adierazi..	- Aktiboki entzuteko jarrera agertzen du, hitzik gabeko erantzunen bidez edo galdera laburrak eginez. - Oharrak idazten ditu, ideia nagusiak eta xehetasunak bereiziz. - Gaia eta hiztunaren komunikazio asmoa ondorioztatzen du. - Testuaren egitura eta ideien hierarkizazioa islatzen duen eskema edo laburpena egiten du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
2.- Erabilpen eremu desberdinetako hainbat generotako ahozko testuetan, entzutearen helburuari erantzuteko beharrezkoak diren informazioak aukeratu eta aukeratutako informazioak proposatutako helburuak betetzeko erabili (ikerketa, jarduerak, etab.).	- Helburua lortzeko egokiak diren informazio esplizituak identifikatzen ditu. - Eskatutako informazioa ondorioztatzen du. - Entzuteko prozesuan, informazioa erregistratzeko hainbat baliabide erabiltzen ditu (oharrak, taulak, grafikoak, galdeketak...). - Erregistratutako informazioa hainbat lan egiteko iturri modura erabiltzen du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
3.- Elkarrizketetan eta formaltasun maila desberdineko eztabaidetan norberaren ideiak azaldu, defendatu eta kontrastatu: egoki, eraginkortasunez eta modu aktiboan parte hartuz eta elkarlanerako norberaren kontrol maila onargarria agertuz, bai taldean burutu beharreko zereginetan, bai ezagueraren garapenean	- Besteekin egiten du lan eta talde lanetako erantzukizunak besteekin batera hartzen ditu, lan jakin bat egiteko edo arazo bat konpontzeko. - Berez parte hartzen du, gaiari buruzko ekarpenak egiteko. - Bere ikuspegi pertsonala azaltzen du, ikuspegi hori arrazoituz eta besteen argudioak ezeztatuz. - Bere parte hartzeari buruzko berariazko galderak erantzuten ditu. - Galdera eta iruzkin egokiak egiten ditu, besteek hitz egiten dutenean. - Ikuspegi desberdinak alderatu eta bere ikuspegiaren berrikuspina onartzen du. - Arrazoizko ondorioak ateratzen ditu. - Mezu jakin batean esplizituak ez diren osagaiak ondorioztatzen ditu: hiztunaren jarrera, diskurtsoaren tonua, umore osagaiak, ironia, zentzu bikoitza... - Argi eta erraz adierazten ditu bere ideiak, egoerak eskatzen duen erregistroa erabiliz. - Elkarrizketaren arau sozio-komunikatiboak behar

	bezala aplikatzen ditu.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
4.- Bizitza pertsonalaren edo sozialaren edozein egoeratan solasean aritu, jarioetasun, naturaltasun eta egokitasun maila onargarriarekin, pertsonen arteko komunikazio egokia garatzeko, besteenganako errespetua agertuz, beraien ezaugarri fisikoak, sozialak, kulturalak... direnak direla ere	- Argi, erraz eta eraginkortasunez adierazten ditu bere ideiak, egoerak eskatzen duen erregistroa erabiliz. - Kultur ondarearen esamoldeak, baliabide erretorikoak edo eta erreferentziak erabiltzen ditu, hizkuntzaren funtzio ludiko eta emotiboei erantzuteko. - Elkarriketaren arau sozio-komunikatiboak behar bezala aplikatzen ditu. - Edozein bereizkeria mota islatzen duten estereotipoak erabiltzeari uko egiten dio.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
5.- Gai konplexu bati buruzko ahozko aurkezpen argiak eta ondo egituratuak autonomiaz egin, aurrez planifikatuz eta hainbat aurkezpen teknika erabiliz (ikus-entzunezkoak, IKTak, etab.).	- Erraztasunez eta eraginkortasunez erabiltzen ditu informazio iturriak, bai euskarri tradizionalen, bai euskarri digitalean, besteak beste. - Informazioa hartzaileen ezagueren eta interesen arabera hautatzen du; hau da, kalitatez, kuantitatez eta edukiz egokia den informazioa. - Informazioa logikoki egituratzen du, komunikazio asmoa kontuan hartuz. - Ahozko diskurtsoa antolatzeke, askotariko antolagailu zehatzak erabiltzen ditu, diskurtsoaren atalak elkarren artean lotzeko. - Ikus-entzunezko aurkezpen teknikak edo aurkezpen digitalak egiteko teknikak eraginkortasunez erabiltzen ditu, diskurtsoa antolatzeke eta finkatzeko. - Diskurtsoa ulergarri egiteko eta hartzaileen inplikazioa bultzatzeko estrategiak erabiltzen ditu: ideien birformulazioa, galdera erretorikoak, erregistro aldaketak, umorea. - Argi, zuzen eta erraz adierazten ditu bere ideiak, osagai prosodikoak eta keinuak (besteak beste) behar bezala erabiliz. - Autonomia maila egokia agertzen du lan jakin baten plangintza egiteko eta lan hori garatzeko.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	

2.- KOMUNIKAZIO IDATZIA	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
6.- Irakurketa helburuari erantzuteko informazio esanguratsua bilatu eta hautatu, informazio iturrien	- Irakurketa helburua argi du. - Helburuari erantzuteko egokienak diren informazio

erabileran ekimena, autonomia eta eraginkortasuna azalduz.	iturriak erabiltzen ditu (hiztegiak, gramatikak, entziklopediak, Internet...), eta informazioa fitxatan edo beste sailkapen sistema batzuetan erregistratzen du. - Galderek edo jarraibideek zehazten dituzten baldintzetan edo ezaugarrietan oinarritutako informazioa aurkitzen du. - Informazio garrantzitsua bereizten du, eduki bertsua duten zatiak elkarren artean konparatuz. - Informazioa topatzen azkartasun nahikoa erakusten du. - Aurkitutako informazioa jasotzen du, fitxak edo eta bestelako sailkapen sistemak erabiliz.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
7.- Hainbat generotako eta erabilpen eremutako testu idatzien esanahi globala identifikatu edo eta inferitu, eta ahoz nahiz idatziz adierazi.	- Irakurketa helburua argi du. - Testuaren generoa, gaia eta egilearen komunikazio asmoa ondo ondorioztatzen du. - Hainbat testuren artean, irakurketaren helburuari hoberen dagokiona aukeratzen du. - Testua zertan datzan esaten du, hau da, testuari buruzko informazio orokorra jasotzen du. - Gerta daitezkeen ulermen okerrak edo eta hutsuneak antzeman eta konpentsatzen ditu. - Testuari buruzko galdera egokiak egiten edo eta erantzuten daki. - Eskatutako informazioa argi eta jarriotasunez adierazten du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
8.- Irakurketa erreflexiboa eginez, testu idatzien esanahia interpretatu	- Irakurketa helburua argi du. - Hitzes esanahia aurkitzen du informazio iturriak erabiliz. - Hitz ezezagunen esanahia inferitzen du, testuinguruko edo eta testu barruko argibideak erabiliz.. - Testuaren oinarritzko ideiak identifikatzen ditu. - Ideien arteko lotura tematikoa eraikitzen du. - Ideien artean era askotariko loturak egiten ditu: kausazkoak, denborazkoak, etab. - Ideien arteko garrantzia mailak ezartzen ditu. - Gerta daitezkeen ulermen okerrak edo eta hutsuneak antzeman eta konpentsatzen ditu. - Testuari buruzko galdera egokiak egiten edo eta erantzuten daki. - Eskatutako informazioa argi eta jarriotasunez

	adierazten du. - Testuak diona abiapuntu izanik, bere ezagutzak erabiltzen ditu berezko interpretazioa eraikitzeko.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
9.- Ideologikoki sinpleak diren gai ezagunei buruzko testuen edukia eta forma kritikoki interpretatu (komunikabideetakoak, bereziki), horien esanahia ulertuz eta arau moral eta etikoen arabera horien egokitasuna baloratzuz; eta edukiari eta formari buruz norbere iritzia eman.	- Informazioa eta iritziak bereizten ditu, baita gertaerak eta gezurrak ere, besteak beste. - Mezuan esplizituak ez diren osagaiak ondorioztatzen ditu. - Hitzik gabeko osagaien esanahia interpretatzen du: ikonikoak, ortotipografikoak, etab. - Egileak berariazko helburu bat lortzeko testuan erabili dituen ezaugarriak identifikatzen ditu (tipografia, espazioaren banaketa, modalizataileak, lexikoa...). - Bazterketa motaren bat (soziala, arrazazkoa, sexuala, kulturala, etab.) islatzen duten irudiak edo adierazpenak identifikatzen ditu, eta horiek saihestu egiten ditu hitz egitean edo idaztean. - Informazioaren egokitasuna ebaluatu eta azaltzen du, bere ezaguerak oinarri hartuz. - Bere iritzia ematen du, iritzi hori justifikatuz; horretarako, testuaren zati jakinak aukeratzen ditu arrazoi horiek bermatzeko.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
10.- Irakurketa erreflexiboa eginez, hainbat erabilpen eremutako testu genero idatzien eduki globala ahaz nahiz idatziz laburtu	- Jatorrizko testuaren ideia nagusia(k) identifikatzen du/ditu. - Ideia nagusia(k) bermatzeko puntuak ere barne hartzen ditu. - Laburpenean jatorrizko testuan hautatutako ideiak koherentziaz, kohesioz eta behar bezala integratzen ditu, estilo pertsonala erabiliz. - Informazioa kopiatzeko objektibotasuna agertzen du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
11.- Hainbat erabilpen eremutako generoetan oinarritutako testuen plangintza egitea, testuinguruaren eta komunikazio asmoaren arabera, norberaren ezaguerak eta erreferentziazko hainbat iturri erabiliz eta erabakiak hartzeko ekimena agertuz	- Bibliografiatik, ikus-entzunezko euskarrietatik eta euskarri digitaletatik ateratako informazioa eraginkortasunez erabiltzen du. - Helburuari dagokion informazio egokia aukeratzen du. - Eskemak egiteko, sortu beharreko testu generoari dagokion sekuentzia arketipikoari jarraituz antolatzen du informazioa.

	- Besteekin batera egiten du lan testu jakin baten plangintza egiteko orduan.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
12.- Hainbat erabilpen eremutako generoetan oinarritutako testu idatziak sortzea, komunikazio egoera kontuan hartuz eta hainbat printzipio errespetatuz (koherentzia, kohesioa, zuzentasuna eta aberastasuna) eta lana egiteko esfortzu pertsonala beharrezkoa dela onartuz.	- Aurretik zehaztutako helburua behar bezala islatzen du. - Egoera jakin bati dagokion erregistroa erabiltzen du. - Testua egoki eta zuzen aurkezten du: marjinak, idazpuruak, irakurgarritasuna... - Testua sortu beharreko testu generoari dagokion sekuentzia arketipikoari jarraituz egituratzen du. - Paragrafoak logikoki antolatzen ditu. - Hainbat iturritako informazioa behar bezala integratzen ditu. - Testuaren atalak eta enuntziatuak elkarren artean lotzeko kohesio osagai egokiak erabiltzen ditu. - Behar bezala adierazten ditu bere ideiak, bai morfosintaxiari, bai lexikoari, bai ortografiari dagokionez. - Estilo pertsonalez adierazten ditu bere ideiak, hizkuntzaren baliabideak malgutasunez eta sormenez erabiliz. - Norberaren testua berrikusteko eta hobetzeko autonomia agertzen du. - Testu bat taldeka sortzeko eta berrikusteko jardueretan eraginkortasunez parte hartzen du
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	

3.- HIZKUNTZARI BURUZKO HAUSNARKETA	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
13.- Euskararen osagaien funtzionamenduari buruzko ezaguerak erabiltzea (testuaren hainbat mailatan) besteen testuak interpretatzeko, baita norberarenak berrikusteko.	- Testuan hizkuntz markak eta hitzik gabeko markak identifikatzen ditu, bai testuinguruarekin, bai testuarekin, bai perpausekin lotutakoak. - Testuak edo enuntziatuak hizkuntz osagai egokiak hautatuz osatzen ditu. - Testuak edo enuntziatuak behar bezala eta zuzen eraldatzen ditu, emandako irizpideei jarraituz. - Hainbat mailatako oinarritzko akatsak identifikatu eta zuzentzen ditu, bai norberaren testuan, bai besteen testuan. - Beste hizkuntza ezagunetako kalko okerrak hautematen ditu, bai norberaren testuan, bai besteen testuan. - Hizkuntz ezaguerak autonomoki eta eraginkortasunez aplikatzen ditu, norberaren testuak sortzeko.

Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
1. Testuingurua 1.1. Adierazpen markak: - Deixi pertsonala: Pertsona izenordainak, edutezko izenordainak, aditz hondarkiak. - Denbora eta espazio deixiak: Adberbioak eta adberbio lokuzioak, mendeko perpaus adberbialak, aditz aldiak... - Modalizazio markak: • Ziurtasuna zalantza eta probabilitatea adierazteko esamoldeak: Moduzko aditzak, aditz modua; adberbioak eta adberbio lokuzioak; perpaus modalitatea; beste esamolde batzuk. • Baloraziozko esamoldea: Hizkuntz baliabideak: izena, adjektiboa, aditza, adberbioa...; hitzik gabeko baliabideak: prosodikoak, tipografikoak, ikonografikoak... - Erregistroa: Erregistro lexikoa, hizkuntz barietatea... 1.2. Forma ez murrizgarriak, birformulatze formula modura. • Aposizioa, definizioa, exenplifikazioa ... 2. Testua 2.1. Gaien progresioa ziurtatzeko baliabideak: baliabide anaforikoak (edo erreferentziatzko mekanismoak). Sinonimoak, hiperonimoak, izenordainak (pertsonalak, erakusleak, erlatiboak), nominalizazioa, elipsia... 2.2. Testu lokailuak eta antolagailuak, hainbat lotura mota adierazteko: denbora, espazioa, ordena, gehikuntza, aurkakotasuna, kausa-ondorioa, kontrastea. Juntagailuak, adberbioak, testuko beste denbora batzuekin lotzen diren aditz denborak, baliabide prosodikoak, puntuazio markak, osagai tipografikoak... 3. Perpausak 3.1. Perpausa. - Perpaus motak: bakuna, konposatua (denborazkoa, kausazkoa, ondoriozkoa, aurkaritzakoa...) - Perpausen egitura: subjektua eta predikatua. - Unitate sintaktikoak eta osagai unitateak: izen sintagma, aditz sintagma, adjektibo sintagma... - Perpausaren osagaien arteko lotura: deklinazioa, komunztadura... - Kalko okerrak. 3.2. Hitza. - Maila gramatikalak: izena, adjektiboa, aditza, mugatzailea, izenordaina, adberbioa... - Oinarrizko lexikoa.	Hizkuntzari buruzko kontzeptuak ondorioztatzeko jarraibideak. - Hizkuntz korpus bat behatzea. - Aztertuko diren osagaiak identifikatzea. - Osagai horiek konparatzea eta elkarren artean lotzea. - Hizkuntz printzipioak edo arauak ondorioztatzea.

- Hitzzen arteko harreman semantikoa: sinonimoak, antonimoak eta hiperonimoak, eremu semantikoak... - Hitzzen osaketa: osagaiak, eratorpena... 3.3. Ahoskera eta ortografia. - Ahoskera: euskararen berezko fonemak, aldaketa fonetikoak hitzaren baitan eta ahozko katearen baitan, diptongoa,, intonazioa... - Arau ortografikoak: hitzaren ortografia, puntuazio markak, letra larriak, laburdurak, siglak...	

4.- HIZKUNTZAREN GIZARTE DIMENTSIOA	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
14.- Oinarrizko kontzeptu soziolinguistikoei buruzko ezaguerak, bai eta euskararen historia sozialari buruzkoak, norberaren hizkuntz errealitatea kritikoki interpretatzeko erabiltzea, euskararen normalizazioak duen garrantzia aintzakotzat hartuz eta inguruko errealitate anitzarekiko (bai hizkuntzaren aldetik, bai kulturaren aldetik) errespetuzko jarrera positiboa agertuz.	- Euskararen jatorriaren eta bilakaeraren funtsezko ezaugarriak deskribatzen, kontatzen edo azaltzen ditu. - Euskararen egoera mugatzen duten oinarrizko faktoreak deskribatu eta horien adibideak jartzen ditu. - Euskal Herriko hizkuntza egoera zehatzak deskribatzen ditu, kontzeptu soziolinguistikoak aplikatuz. - Euskararen egoerarekin lotutako testuak kritikoki irakurtzen edo entzuten ditu. - Euskal Herriko egoera soziolinguistiko zehatzak ebaluatzen edo azaltzen ditu, bere iritzia ezagueretan oinarrituz, errespetua agertuz eta hizkuntzekin edo hiztunekin lotutako aurreiritziak baztertuz. - Eraginkortasunez parte hartzen du testuen esanahia taldeka sortzeko jardueretan, baita egoera zehatzak aztertzeko jardueretan ere.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
1. Hizkuntza Gizateriaren eta gizartearen sorkuntzarako oinarria: komunikabidea, errealitatea irudikatzeak eta adimena garatzeko bidea, nortasun zeinua eta kulturaren hartzaila eta igorlea. 2. Euskararen historia soziala. 2.1. Historiaurretik erromatar inperioa erori arte. - Europako jatorrizko herriak eta hizkuntzak: euskara, hizkuntza isolatua ala antzinako europako sustratu zaharra? - Euskararen ahaideak: iberiera, kaukasiar hizkuntzak, berberera, guantxera, ligurrera, sardiniera, piktoera, sumeriera...? - Hizkuntza indoeuroparrak. - Erromatarrak Euskal Herrian: latina eta euskara	- Ahozko testuak eta testu idatziak ulertzeko eta sortzeko prozeduren aplikazio gidatua. - Kontzeptu soziolinguistikoaren esanahiaren ondorioztapena. • Iturrien ikerketa. • Ahozko testuak eta testu idatziak aztertzea. • Hainbat lotura identifikatzea: kausa-ondorioa, arazoa-irtenbidea... • Kontzeptuen esanahia berregitea. - Hurbileko inguruaren ezaugarri soziolinguistikoaren ezaugarrien dedukzioa. • Errealitatea behatzea. • Inguruko ezaugarriak identifikatzea, bilatu nahi den kontzeptuaren arabera. • Arrazonamendu analogikoa.

(toponimia eta maileguak) 2.2. Euskara Erdi Aroan: (V.mendea –.XV,mendea) - Kristautasuna eta euskara. - Euskal Herriko eta bere inguruneko hizkuntza erromanikoak. 2.3. Aro Modernoa. (XVI. Mendea- XVIII.mendea) - Euskaraz lehen idazkiak. - Euskal Literaturaren sorrera Iparraldean. - Euskara erakundeetan. 2.4. XVIII.mendea - Euskal Literaturaren loraldia. . - Hizkuntz eragozpen politikoak. . - Hizkuntzaren lurralde-galera.. 2.5. Aro Garaikidea. (1789tik gaur arte) - 1789-1876: Foruen galeraren ondorioak. . - 1876-1939:Hazkunde demografikoa eta emigrazioa. . - Euskal Pizkundera eta euskazko lehen eskolak.. - 1939-1975; Gerra ondorengo diktadura: hizkuntzaren errepresioa. Euskal kulturaren aldeko mugimendua: Ikastolen sorrera. - 1975-gaur egun: Euskararen ofizialtasuna eta hizkuntz legedia.Euskararen aldeko herri ekimenak. Euskarazko komunikabideak. 3. Hizkuntz dibersitatea: - Hizkuntzen dibersitate geografikoa: hizkuntz familiak, gure inguruko hizkuntzak... - Hizkuntza eta horren aldaerak: hizkuntza eta dialektoa. Euskalkiak eta euskararen aldaerak. - Hizkuntzen gizarte dibersitatea: hizkuntza estandarra, erregistroak. Batua eta euskalkiak. 4. Hizkuntza eta hiztunak: - Hizkuntza komunitatea. - Ama hizkuntza eta bigarren hizkuntzak. - Hitztun elebakarra, elebiduna, eleaniztuna. 5. Hizkuntzen konkurrentzia eta kontaktu egoerak: - Elebitasuna, diglosia, hizkuntzen ordezkapena, hizkuntzaren planifikazio eta normalizazio prozesuak. - Hizkuntzen estatusa: hizkuntza ofizialak eta ez ofizialak; hizkuntza maioritarioa eta hizkuntza gutxiagotuak... - Euskara batuaren historia eta garapena; Larramendi eta euskararen lehen gramatika; K. Mitxelena, Euskaltzaindia... - Hizkuntzen garapenerako eta normalizaziorako erakundeak. Euskaltzaindia, Euskararen aldeko elkarteak, Tokian tokiko herri aldizkariak , tokian tokiko	• Egoeraren ebaluazio, kontzeptuaren arabera. - Balorazio kritikoa eta erabakiak hartzea, jokabide pertsonalari eta talde jokabideari begira. - Jarrera kritikoa izatea ideologikoki konbentzitzera bideratutako hitzezko eta hitzik gabeko diskurtsoen aurrean (bereziki, komunikabideen diskurtsoen aurrean). - Besteak eta haien ideiak eta iritziak errespetatzea, eta emozioak kontrolatzea bizitzako egoera pertsonaleko eta sozialeko gatazken kudeaketan, pertsonen arteko komunikazio ona lortzeko. - Parte hartze aktiboa eta arduratsua izatea euskara normalizatzeko eta euskal kultura transmititzeko prozesuetan. - Inguruko eleaniztasuna eta kultur aniztasuna balioestea, eta horrekiko interesa eta errespetua adieraztea; norberaren eleaniztasuna intelektualki, kulturalki eta sozialki aberasteko bitartekoa dela onartzea.

telebista eta irriak, etab. - Herritarren hizkuntz eskubideak eta betebeharrak: Euskararen legea, Estatuko eta Europako araudia.	

Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
15.- Euskara eguneroko komunikazio harremanetan erabili, euskararen normalizazio prozesuan eta euskal kulturaren transmisioan erantzukizunez parte hartuz	- Lehenetsuna ematen dio euskarari bere komunikazio eremuetako harremanetan. - Euskararen erabilpenaren eta normalizazioaren eta euskal kulturaren transmisioaren aldeko hainbat jardueratan parte hartzen du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	

Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
16.- Literatur hizkuntzaren oinarriko ezaugarriak ezagutzea, horien dimentsio estetikoak baloratzeko.	- Literatur lan jakin baten generoa identifikatzen du, horren oinarriko osagaiak hautemanez. - Emandako ezaugarriak sailkatzen ditu (estiloa, gaia, etab.), irizpide jakin batzuei jarraituz. - Testu batean oinarriko prozedura erretorikoak eta estilistikoak identifikatzen ditu.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	

5.- EUSKAL LITERATURA

Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
17.- Euskal literaturaren historiaren oinarriko erreferenteak ezagutzea (lanak, egilea, garaiak eta mugimenduak): Idazlan esanguratsuen zati batzuk denen artean interpretatzea, bakoitza bere testuinguru historiko-kulturalean kokatuz.	- Idazlan jakin baten testuinguru historiko-kulturalari buruzko informazioa horren esanahia berregiteko erabiltzen du. - Idazlan jakin baten esanahia taldeka sortzeko jardueretan eraginkortasunez parte hartzen du. - Eraginkortasunez erabiltzen ditu hainbat iturri (bibliografia, ikus-entzunezko iturriak, iturri digitalak) literatur lan jakin bati buruzko informazioa zabaltzeko. - Egile eta idazlan atal estereotipikoak horiek sortu zireneko garaiarekin edo horiei dagokien literatur mugimenduarekin lotzen ditu. - Euskal literaturaren hainbat garaitako eta mugimendutako funtsezko egileak eta idazlanak aipatzen ditu.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
1. Literatura: kultura igortzeko eta sortzeko tresna eta adierazpen historiko-soziala. - Literatur lana bere testuinguruan jartzea: egilea,	1. Literatur testuak ulertzeko prozedurak 1.1. Irakurri aurretiko fasea - Irakurketaren helburua definitzea.

hartzailea, publikatu zen lekua eta garaia. - Garai historikoa: Antzinaroa, Erdi Aroa, Aro Modernoa, Gaur egungo Aroa... - Literatur mugimendua. Euskal Literaturaren eragin duten mugimendu bakoitzaren ezaugarriak: erromantizismoa, errealismoa, abangoardismoa, surrealismoa... 2. Euskal literatura idatzia. Egile eta lan esanguratsuenak, garaiaren, mugimenduaren edo literatur generoaren arabera : 2.1. Literaturaren historia - XVI-XVII. mendeak - Euskal literaturaren jaiotza: Etxepare; Axular, Ohienart. - XVIII-XX. mendeak (XX. mendeko erdira arte). • Prosa didaktikoa: J. Lizarraga, M. Larramendi... • Eleberririk: JA Mogel, D. Agirre, Orixé... • Antzerkia: P.I. Barrutia, T. Alzaga... • Olerkia: Etchahun, Elissamburu, Bilintx, Lauaxeta, Lizardi... - 1940. urteaz gerostik • Eleberririk: Etxaide J., Txillardegia, Mirande, J., Arrieta, J. A., Saizarbitoria, R., Urretabizkaia, A., Atxaga, B., Lertxundi, A. Irigoien, J.M., Landa, M; Iturriaga U.... • Antzerkia: Landart, D.... • Olerkia: Aresti, G., Artze, J., Atxaga, B., Sarrionaindia, J., Gandiaga, B., Lete, X., Izagirre, K. • Lasa, A. Cano H.... 2.2. Obra nagusiak - Linguae Vasconum Primitiae (B. Etxepare). - Gero (Axular) - Olerkiak (Ohienart) - Peru Abarka (Mogel) - Auñamendiko Lorea; Kresala; Garoa (T.Agirre). - Lur berri bila (Lizardi) - Harri eta Herri (G. Aresti) - Haur Besoetakoa (J. Mirande). - Leturiaren egunkari ezkutua (Txillardegia) - Egunero hasten delako (Saizarbitoria) - Obabakoak (Atxaga) 3. Euskal Herrian erdaraz egindako literatura idatzia: - Aro Modernoa • Samaniego - Aro Garaikidea: XIX. mendea • Xaho, A. Trueba, A. Navarro Villoslada, Loti, P. - Aro Garaikidea: XX. Mendea • Olerkia: De Otero, B, Celaya, G. • Prosa: Unamuno, M., Baroja, P. Aldecoa, I., Martin	- Irakurketa mota hautatzea: atseginerakoa, erreflexiboa, kritikoa, espresiboa. 1.2. Atseginerako irakurketa - Hainbat baliabide erabiltzea norberaren gustuaren araberako testuak hautatzeko. - Aurretiko ezaguerak aktibatzea: informazioaren iragarpena, inferentzia eta integrazioa. - Norberaren ulermena kontrolatzea. - Literaturarekin lotutako esperientziak egiaztatzea eta horiei buruz hitz egitea: irakurketak eragindako irudiak, oroimenak, ezustekoak, ikasitako gauza berriak, hausnarketak. 1.3. Irakurketa erreflexiboa eta kritikoa - Aurretiko ezaguerak aktibatzea: informazioaren iragarpena, inferentzia eta integrazioa. - Norberaren ulermena kontrolatzea. - Esanahia denen artean eraikitzea: • Testuak konparatzea eta bereiztea, bakoitzaren generoaren, garai historikoaren eta literatur mugimenduaren arabera. • Garai historiko jakin baten ezaugarriak identifikatzea eta ondorioztatzea, klasean landutako testu bat oinarri hartuz. • Testuan agertzen diren ageriko baloreak eta balore inplizituak aztertzea. • Balorazio kritikoa: norberaren iritziak behar bezala arrazoitzea. 1.4. Irakurketa adierazkorra - Testua goitik behera irakurtzea. - Tonua eta pertsonaien ezaugarriak identifikatzea, besteak beste. - Puntuazio markak interpretatzea, intonazioarekin lotuta. - Baliabide prosodikoak eta keinu baliabideak erabiltzea. 2. Jarrerak - Parte hartze aktiboa eta arduratsua izatea euskal kultura transmititzeko prozesuetan. - Sormena eta imajinazioa lantzea literatur adierazpenean, baita lanak ulertzeko moduan ere. - Jarrera kritikoa izatea ideologikoki konbentzitzera bideratutako diskurtsoen aurrean (baita gizarte, arraza, sexu, kultura... bazterketa adierazten duten edukien eta formen aurrean ere). - Inguruko eleaniztasuna eta kultur aniztasuna balioestea, eta horrekiko interesa eta errespetua adieraztea; norberaren eleaniztasuna intelektualki, kulturalki eta sozialki aberasteko bitartekoa dela onartzea.

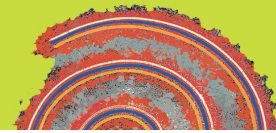
Santos, L. - Gaur egungo literatura • Sastre, A., Pinilla, R., Guerra Garrido, R., Mendiola, JM., Etxebarria, L., Sanchez Ostiz, M., Luisa Etxenike, Julia Otxoa., Jon Juaristi, • Légasse, M. Delay, Florence;	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
18.- Ahozko euskal literaturaren hainbat adierazpen ezagutu eta erabili, eta euskararen berezko baliabide erretorikoak eskuratu, nor bere kultur nortasuna eraikitzeko eta aurreko belaunaldien ondarearen igorle lana egiteko, baita norberaren ahozko komunikazioaren adierazpen baliabideak aberasteko ere..	- Ahozko hainbat adierazpenen oinarrizko ezaugarriak identifikatzen ditu, baita horien generoa ere. - Ohiko eta egungo bertsoak eta abestiak buruz dakizki, eta abestu egiten ditu. - Bertsoen neurri moldeak identifikatzen ditu. - Bertsoen doinu eredugarriak kantatzen ditu. - Koplak eta bertso-paper sinpleak sortzen ditu. - Ipuinak, atalak eta txisteak (besteak beste) erraz eta espresibotasunez kontatzen ditu. - Kultur ondarearen baitako adierazpenen, esamoldeen eta esaeren esanahia interpretatzen du, eta horietako batzuk erabili egiten ditu. - Herriko bertsoetan eta kontakizunetan oinarritutako adierazpen baliabideak sormenez erabiltzen ditu, ahozko hizkuntzaren erabilera ludiko eta afektiboetan
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
1. Ahozko literatura: 1.1. Generoak - <i>Lirikoa</i> Kopla zaharra, kantu lirikoa, atsotitza, asmakizuna, dekorazio olerkiak. - <i>Narratiboa</i> Balada, eresia, ipuin tradizionala, narrazio herrikoa - <i>Dramatikoa</i> Maskarada, pastorala, xaribaria, marjesia, artazuriketa, inauterietako tragikomedia. 2. Bertsolaritza 2.1. Historia - Ahozko inprobisazio kantatuta kultura errealitate unibertsal gisa - Jatorria, hastapenak, aro nagusiak eta haien testuingurua. - Aro bakoitzeko bertsolari garrantzitsuenak: • XVIII-XX (erdia) mendeak. Fernando Amezketarra, Etxahun, Iparragirre, Bilintx, Xenpelar, Txirrita • 1940z gerozkoak. - Xalbador, Lazkao Txiki - Bertsolari txapeldunak: Baserri, Uztapide	1. Literatur testuen ulermenerako prozedurak - Irakurketa aurretik helburua definitu eta irakurketa mota aukeratu. - Atseginerako irakurketa - Irakurketa kritikoa - Irakurketa adierazkorra 2. Literatur testuen ekoizpenerako prozedurak - Testuen ekoizpenerako prozedura orokorrak: planifikazioa, testualizazioa, berrikusketa. - Literatur erreferenteen imitazioa eta eraldaketa - Ahozko literatur erreferenteen erreproduktzioa: • Testuaren irakurketa/entzuketara orokorra. • Testua buruz ikastea. • Testua berragertzea: dramatizazioa, errezeitzea, abestea.. 3. Bertsoen sorkuntzarako pauten aplikazioa. - Ofizioak emandako rola barneratuz, elkarrizketa bideratzea. - Ideia edo arrazoi bat sortzea, emandako gai baten inguruan edo eta beste baten argudioari erantzunez. - Ideia edo arrazoi hori koplak edo bertso baten bukaerako esaldi batean puntua izateko moduan

Amuriza, Lizaso, Lopategi, Egaña... 2.2. Bat-batekoa - Ezaugarriak - Ditzolariak, koplariak eta bertsolariak. - Saio motak eta agenteak. - Metrika eta baliabideak: doinua, silaba eta bertso moldeak, errima. Neurri mota guztietako doinu eredugarriak. - Baliabide poetiko eta retorikoak: "Betelana". - Hitzekoak ez diren baliabideak: kantaera, etenaldiak, intonazioa, doinuaren balio espresiboa, gorputz adierazpideak... - Bat-bateko ariketa nagusiak: puntuari erantzutea; puntutan aritzea hainbaten artean; gaia jarrita elkarrizketa edo bakarkarko azalpena; lau oinak emanda bertsoa osatzea. 2.3. Bertso paperak - Ezaugarriak: funtzioa, gaiak... - Bertso paper eredugarriak: • "Maria Solt ta Kastero": Pierres Topet "Etxahun" • "Ikusten duzu goizean": Jean Batiste Elizanburu • "Kontxesiri": Juan Inazio Iztueta • Solferinoko itsua (Armen hartzera) • "Pasaiako plazatik": Xenpelar • "Iparragirre abila dela": Xenpelar • "Loreak udan ihintza bezela" Bilintx • "Joana Bixenta Olabe": Bilintx • "Triste bizi naiz eta" Bilintx • "Gitarra zahartxo bat det": Joxemari Iparragirre • "Ara non diran": Joxemari Iparragirre • "Mutil kokkor bat": Pedro Mari Otaño • "Norteko tren": Txirrita • "Markesaren alaba": Iturrino • "Egun da Santi Mamiña": Gabriel Aristi • "Bizkaiko txerriarena": Uztarri • "Amodioa gauza triste": Xalbador • "Mendian gora haritza": X. Amuriza • "Zeru altuan zegoen jaunak": Xabier Lete • "Euskaldun baratzean": Jon Enbeita • "Errota zahar maitea": Juan Mari Lekuona	formulatzea. Arrazoiak bertso bihurtzeko, bertso eredugarrien arrazoibideak baliatzea. - Azken hitzarekin errima duten oinak gogora ekarri eta koplak zein bertsoa osatzeko behar direnak aukeratzea. - Aurretik atzera, koplak edo bertsoaren betelana egitea bertsoa osatuz. - Sortutako koplak edo bertsoa errezitatzea eta kantatzea. - Herri kanta edo modako abesti baten melodia erabiliz, letra berria egokitzea.. - Talde lanean puntuka bertsoak osatzea. 4. Esperientziak. - Bertso-saio bat plazan ikustea. - Maskarada edo eta Pastoral bat ikustea. - Santageda bezpera edo eta antzeko kale- kantu saiotan parte hartzea. - ...
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
19.- Norberaren bizipenak, sentimenduak eta hausnarketak sormenez eta sentsibilitate estetiko adieraztea, hainbat generotako literatur testuak sortuz (ahozkoak eta idatziak), erreferentziako literatur lanak oinarritzat hartuz.	- Aukeratutako generoari dagokion egitura erabiltzen du. - Aukeratutako generoari dagokion prozedura erretorikoak eta estilistikoak erabiltzen ditu. - Adierazi nahi duen edukiarekin bat datozen adierazpen baliabideak erabiltzen ditu.

	- Bere lanetan, sormenez integratzen ditu landutako literatur ereduak. - Bereko estiloa erabiliz adierazten ditu ere ideiak, baita baliabide estilistikoak malgutasunez eta sormenez erabiliz ere. - Testuak sortzeko prozedura orokorrak autonomiaz eta eraginkortasunez aplikatzen ditu.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	
Konpetentzia ezpezifikoa	Ebaluazio irizpideak
20.- Literatura atsegin, sentsibilitate estetikoaren garapenerako eta munduaren ezagutzarako iturri modura erabili eta norberaren nortasun pertsonala, kulturala eta soziala eraikitzeko	- Hainbat literatur generotako testuen irakurketa adierazkorra egiten du. - Aktiboki parte hartzen du literatur lanari buruzko elkarrizketetan, bere bizipenak eta ikuspegia azalduz. - Goitik behera irakurritako erreferentziako idazlan bati buruzko iritzi pertsonala azaldu eta justifikatzen du, bai ahoz, bai idatziz. - Literatur lan bat (ahozkoa, idatzia edo lotutako beste arte eremu batzuetakoa) bere irizpideei jarraituz aukeratzen du, irakurketaz gozatzeko
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
(Ikus Derrigorrezko eskoladirako Euskal Curriculum osoa)	

2. TEKNOLOGIA

1. SARRERA

“Herri baten kultura, giza obra bat bezala agertzen zaigu, bere egitura zeinu desberdinetako hainbat piezaz eratua egongo balitz bezala, alegia. Gure kasu honetan, eguneroko bizitzak planteaturiko oinarrizko arazoei Euskal Herriak ematen dizkien soluzioen multzoa litzateke.” (Joxemiel Barandiaran)

Teknologia, definizioz, gizakiak desirari eta premiei erantzuteko asmatu eta egiten duen guztiaren tratatua dela esaten dugu. Azalpen hau Barandiaranek herri baten kulturari buruz dionarekin elkartzen badugu, teknologia kulturaren egitura eratzen duten pieza horietako bat bezala kontsidera dezakegu. Esan daiteke, beraz, Teknologia pertsonen eta gizataldeen kulturaren osagaietako bat dela. Teknologia, ondorioz, teknikak eta ezagutza zientifikoak integratzeaz gainera balore kulturalak eta gizarte egitura edo antolakuntzak ere kontuan hartzen ditu. Bere jomuga aurreikusitako betebeharrak dira, hau da, gizarteko arazo tekniko eta sozialak gainditzea. Helburu hori duten prozedurak eta haien oinarri diren ezagutzak nahiz sortzen dituzten emaitzak, objektuak edo tresnak eta zerbitzuak dira teknologiaren osagai.

Kulturaz eta kultura teknologikoaz, bereziki, hitz egiten dugunean, gizatalde edo komunitate jakin bateko testuinguruan garatzen den errealitateaz dihardugu, ezinbestean. Teknologia eta gizartearen arteko bidea joan-etorriko ibilbidea da, nolabait esateko. Ez dago determinismo teknologikorik, pertsonen bizitza materialean eta subjektiboan ate batzuk ireki eta beste zenbait ixten dizkiguten asmakizunak nahiz prozedurak eta produktuak ez dira halabeharrez sortuak. Gaur dauzkagunak gizarte eskakizunen eta bere aukera teknikoen baitan garatu dira baina beste batzuk izan zitezkeen, inolako zalantzarik gabe.

Teknologia oro gizarte testuinguru batean gauzatzen denez, eta testuinguru hori sortzailez, erabiltzailez, interesatuz, eragina jasaten dutenez eta abarrez osatuta dagoenez, balio ez teknikoek ere eragin nabarmena dute. Teknologiaren eta gizartearen arteko elkar eragina ukaezina eta begi-bistakoa da: teknologia esanahi handiko eragilea izan da gizarte antolakuntzan eta pertsonen bizi baldintzetan, baina, aldi berean, gizarteko balioek eta arauak garapen teknologikoa baldintzatu dute. Teknologiaren curriculum planteamenduan ahaztu ezineko osagaia da, beraz, osagai soziala eta kulturala deitzen dugun hori.

Euskal Herrian garatzen den teknologiaren berezitasunak Euskal herriak historian zehar bizi izan dituen eta gaur egun bizi dituen baldintza soziokulturalek, ingurunearen ezaugarriek, baliabideek, eta beharrei emandako erantzunek eratutakoak dira zalantzarik gabe. Euskal Herriko Teknologiaren bilakaera gizartearen historiaren islapen zuzena da, garapen teknologikorik emango bada hainbat baldintza sozial bete behar direla egia da,

baina alderantzizko bidea eginez esan dezakegu , baita ere, Euskal Herriaren bilakaera historikoan eragin zuzena izan dutela garatu dituen teknologiek eta teknikak eta egin dituen aukerak. Beraz, aurrera begira ere, euskaldunon izaera neurri handi batean garatu nahi eta ahal izango dugun teknologiaren baldintzapean gauzatuko dela esan daiteke.

Euskal Herriarekin zer ikusi espezifikoak duten curriculumeko teknologiko edukiak, berez, teknologiko curriculumeko ohiko eduki guztiak liriateke, eduki horiek, beti ere, Euskal Herriko identitate soziokulturalaren testuinguruan kokatuz eta aplikatuz lantzen diren heinean. Baina horien artean, badira esplizitoki adierazi eta indartu beharko liriatekeenak eta zerak dira, hain zuzen ere, alde batetik, euskaldunen tradizio kulturala, bereziki tradizio teknologikoa, transmititzeko helburua izango dutenak eta bestetik, edozein herrialdetako teknologiko curriculumean sartuko liriatekeen edukiak izanik ere, euskal curriculumean eta izaeran ongi integratzeko bereziki landu beharko diren edukiak. Eduki horiek hautatzeko irizpide bezala zera erabil dezakegu: alde batetik, euskal gizartearen bilakaeran eman diren langintza eta produkzio-prozesuko adierazpen nagusien ezaugarriak , garatu dituen teknika eta ezagutza zientifikoak, erabilitako material eta baliabideak, gizarte egituratze, balore kultural, etab. transmititzeko helburua izango duten edukiak eta bestetik, unibertsalak deitu eduki horiek, gure kultura propioa eta testuingurura egokitzeko kontuan izan beharko direnak. Egokitze betebeharrak honetan, gure lurraldeko natura-baliabideen, energia iturrien, teknologia aplikazioek lurraldean duten bilakaera propioaren, etab.en ezagutza jasoko dutenak sartu beharko liriateke eta baita ere, edukiaren euskarri den euskara teknikoaren erabilpen zuzena bultzatu eta ziurtatuko dutenak. Laburbilduz hau da bilatu behar dugun helburua, hots, gaur eguneko eta etorkizuneko etengabe aldatzen ari den eta arituko den espazioan, ikasleak, euskal nortasunaren jabe diren teknologiaren erabiltzaile eta parte-hartzaile eraginkorrak eta kritikoak izateko behar dituzten konpetentziaz osatzea.

2. KOMPETENTZIA OROKORRAK

Teknologia arloaren bidez, osotasunez hartuta, ondorengo sei kompetentziak lortu nahi dira. Kompetentzia horietatik, lehen bostak curriculum unibertsalarekin lotu daitezke, eta 6. kompetentzia euskal curriculum espezifikoarekin bereziki.

- 1.- Baliabide teknologikoen bidez konpon daitezkeen arazoak aurkitzea eta argi eta zehatz definitzea, eta hainbat iturritan lortutako informazioa bilatzea eta aztertzea, arazoa konpontzeko aukera izateko.
- 2.- Arazo edo gai tekniko bati erantzuten dioten konponbideak diseinatzea, lan talde baten barruan parte hartze aktiboa izanez, funtzionamendua imajinatzuz, beharrezko baliabideak aurreikusiz eta metodikoki jokatuz ezarritako irizpideen arabera konponbide egokiena hautatzeko.
- 3.- Diseinua praktikara eramatea, gai edo arazo tekniko bat garatzeko edo arrakastaz konpontzeko, ezagutza zientifikoak eta teknologikoak metodikoki eta ordenatuta aplikatuz eta lan taldean eginkizunen banaketa onartuz.
- 4.- Lortutako emaitza ebaluatzea, arazo teknologikoa konpondu den ala ez egiaztatzeko, horren funtzionamendua eta lortu beharreko kalitatea eta baldintzak test baten bidez neurtuz. Horrez gain, egindako lan prozesua eta aukeratutako irtenbidearen ondorioak ebaluatzea.
- 5.- Teknologia arloko objektuak eta sistemak metodikoki aztertzea, horien funtzionamendua eta horiek erabiltzeko eta menderatzeko modurik onena zein den ulertzeko; eta horiek erabiltzeko eta fabrikatzeko arrazoiak eta hainbat eremutan aplikatu daitezkeen ezaugarriak zein diren jakitea.
- 6.- Teknologia arloko objektuak eta sistemak Euskal Herriko produkzio prozesuetan, iraganean eta orain, lortutako emaitza esanguratsuenak metodikoki aztertzea eta inguruko herrialdekoekin alderatzea, zein arazori aurre egiten dioten identifikatuz eta emandako konponbidea, zein erabilitako prozesua bera, ebaluatuz, bildutako ezagutzeki kultura teknologikoa aberasteko eta gizakiak, oro har, eta Euskal Herrikoak, bereziki, egin duen bilakaeraz jabetzeko.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1. EUSKAL HERRIAN ERABILI IZAN DIREN ETA ERABILTZEN DIREN MATERIALAK, ENERGIA ITURRI ETA TEKNOLOGIA ADIERAZPEN ESANGURATSUAK.	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.- Euskal Herrian, iraganean eta orain, ekonomiaren hiru sektoretan, erabili izan diren eta erabiltzen diren materialak eta horiek aldatzeko erabili eta erabiltzen diren energia eta teknologiaren adierazpen esanguratsuak ezagutu eta bisitatu, eta erantzun espezifikoko horiek beste herrialdeetako kulturetatik jaso ditugun eraginekin harremanetan jarri.	- Euskal Herriko artzaintzan, nekazaritzan eta abelzaintzan, eta arrantzan erabilitako lanabesak eta teknologia deskribatzen ditu. - Euskal Herriko eraikuntza esanguratsuetan erabilitako materialak eta egitura erresistenteak deskribatzen ditu. - Euskal Herriko artisautza eta industria tradizionalan erabiltzen ziren baliabideak (tresnak, energia iturriak, teknikak, ...) eta konpontzen zituzten arazoak identifikatzen ditu. - Euskal Herriko burdingintza modernoaren ezaugarriak bereizten ditu eta ekarri dituen abantailez eta beste hainbat ondorioez jabetzen da. - Euskal Herriko naturako baliabideen eta energia iturrien erabilpenari buruzko kezka adierazten ditu eta modu kritikoa egiten du. - Euskal Herriko tradizio teknikoaren ezagutzeko interesa adierazten du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta jarrerak
1. Ekonomiaren lehen sektoreko lanabesak eta teknologia - Artzaintza tradizionalaren eta gaurkoaren tresnak eta produktuak egiteko teknologia. - Nekazaritza eta abelzaintza tradizionalaren ohiko lanabesak eta gaurkoaren makina modernoak. - Arrantzarako ontzi eta modalitate mota tradizionalak eta gaurkoak. Arraina kontserbatzeko metodoak. - Artzainen, nekazarien eta arrantzaleen etxe motak.	- Hainbat iturritan oinarrituz (bibliografia, bideoak, TB, IKTak...), Euskal Herriko artzaintza, nekazaritza, abelzaintza eta arrantza tradizional eta gaurkoari buruzko tresnen, eta produktuak egiteko teknologiei buruzko informazioa bildu. - Euskal Herriko artzaintza, nekazaritza, abelzaintza eta arrantza tradizionalak erabili dituen tresnak eta teknologia ezagutzeko museo etnografikoak ikusi. - Gaurko Euskal Herriko artzaintza, nekazaritza, abelzaintza eta arrantza erabiltzen diren tresnak eta teknologia ezagutzeko lekuan-lekuko ikustaldiak.
2. Erabilera teknikoko materialak - Burdingintza tradizionala: Agorrolak, zeharrolak, meategiak. - Burdingintza modernoa: altzairu bereziak, labe garaiak, ontziolak, ...	- Agorrolak, zeharrolak, meategiak: burdina ateratzeko eta lantzeko erabilitako prozedurak eta baliabideak bereiztea. - Burdingintza modernoaren sorkuntza Euskal Herrian: burdin eta altzairuzko ontzien eraikuntza, labe-garaiak, Martin-Siemens prozedura, latorri-egintza, etab. i buruzko informazioa irakurtzea eta ekarri zituzten aurrerapen teknologikoez eta ondorioez jabetzea.
3. Egiturak eta materialak - Poleak, gurpilak, birabarkiak, ardatzak, biraderak, espekak, uhal bidezko transmisioak, mugimenduaren abiadura erreduzitailea - Egitura erresistenteak Euskal Herriko eraikuntzetan.	- Euskal Herriko baserri, baseliza edo errota adierazgarriren bat aztertu, (ikustaldia eginez, irudi bidez), bertako egitura erresistentearen elementuak (zutabeak, eskuairak, triangulu egiturak, ...) identifikatzeko . - Eraikuntza zahar hauek arkitekturako eraikuntza berriagoekin (Hurbileko eraikuntza esanguratsuak, adib. Portugaleteko zubi esekia, Ormaiztegi zubi, ... edo gaur eguneko diseinu berezikoak, Guggenheim, Kursaal) kontrajarri, erabilitako

- Euskal Herriko industria tradizionalako zurezko untzigintza - Euskal Herriko lantegi mekanizatuak	materialak, egiturak eta beste hainbat elementu teknologiko alderatuz. - Euskal Herriko industria tradizionalako zurezko untzigintza (1840-1850) aztertu eta ezaugarri nagusiak deskribatu. - Euskal Herriko lantegi mekanizatueta erabiltzen ziren tresnak, makinak eta sistemak aztertu lantegi zahar batera edo erreminta museo batera ikustaldia eginez eta oinarrizko operadore teknologikoak (poleak, birabarkiak, espekak, transmisio sistemak ...) identifikatuz.(Elgoibar Makina-erremintaren museoa, Mirandaola, ...) - Euskal gizarteko aurreko belaunaldiak erabilitako baliabide teknologikoak eta egindako esfortzuak ezagutzeko eta baloratzeko jarrera izan.
4. Energia eta haren transformazioa, makinak. - Energia-iturriak, berriztagarriak eta .ez-berriztagarriak Euskal Herrian - Energia eraldatzeko sistemak Euskal Herrian	- Euskal Herrian dauden produkzio-guneak ezagutu (zer motatakoak diren: zentral termikoak, hidraulikoak, parke eolikoak ...) eta Euskal Herriko energi kontsumo nagusiak sailkatu (industria, garraioa, etxekoa ...) eta energi balantzea egin (produkzioa eta kontsumoa alderatu). - Etorbizuneko Euskal herrirako planteatzen den energia eredua eta egoera energetikoa eta ingurumenean izan ditzakeen eraginak ezagutzeko interesa izan , hainbat iturrietara hurbilduz : Energiaren euskal erakundea (EVE), mugimendu ekologistak, ... - Energi iturri klasikoek, ikatzak, eolikoak, hidraulikoak, antzinako haize-oletan, zeharroletan, errotetan, errementaritzan, etab.etan izan zuten presentzia aztertu. - Euskal Herriko iraultza industrialaren hastapenetan ikatzak energi iturri gisa eta altzairugintzan izan zuen eragina ezagutu.
5.Teknologia eta ingurunea - Elhuyar anaiak. Wolframioa - Euskal Herriko esku-lanbide tradizionalak: otarregintza, saskigintza, ikazkin, hargin, uztargile, itzain, bale-arrantza, untzigile, errementari, gurdigile, gaztagile, joaregile, abarkagile, zahatogile, irule, ehule, erlezain, zurgin, ...	- Elhuyar anaiak Bergaran aurkitutako wolframioak bonbillen filamentuetan eta erremintak egiteko altzairu-aleazioetan dituen aplikazioak ezagutu. - Historian zehar Euskal Herrian egindako zientzia eta teknologiko ikerketak eta aurkikuntzak ezagutzeko jakin-mina izan. - Euskal Herriko hainbat esku-lanbide tradizionalak (otarregintza, saskigintza, ikazkin, hargin, uztargile, itzain, bale-arrantza, untzigile, errementari, gurdigile, gaztagile, joaregile, abarkagile, zahatogile, irule, ehule, erlezain, zurgin, ...) baliabide eta ekoizpenei buruzko ikerketa egin eta zein alorretako arazo teknologikoei erantzuten zieten adierazi - Euskal Herrian zientzia eta teknologia gaiaren inguruan ditugun museoak, parke teknologikoak, aldizkariak, atari edo webguneak, etab. ezagutzeko eta bisitatzeko jakin-mina adierazi.

2. ZIENTZIA ETA TEKNIKARAKO EUSKARAREN ERABILERA ARAUAK

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazioa irizpideak
2.- Zientzia eta teknikarako euskararen erabilpen arauak zaintzea eta euskarazko ofimatika-tresnak nahiz teknologia gaien dibulgaziorako euskarazko aldizkari eta web guneak ezagutzeko eta erabiltzea	- Zientzia eta teknikarako euskararen arauak zaintzen ditu eta lexiko egokia erabiltzen du ahozko eta idatzizko azalpenetan - Euskarazko baliabide ofimatikoak, zuzentzaile ortografikoak, interneteko euskarazko bilatzaileak eta informazio kontsulta

informazioa bilatzeko eta aurkeztu behar diren dokumentuak osatzeko orduan.	prozedurak erosotasunez menperatzen ditu. - Euskarazko hiztegi teknikoak, teknologia gaien dibulgaziorako aldizkariak eta web guneak ezagutzen eta erabiltzen ditu
Kontzeptuak	Prozedurak, jarrerak, esperientziak
1.Adierazpen eta komunikazio teknikak - Euskarazko lexiko teknikoa eta testuinguru bakoitzerako sintaxi egokia. - Zientzia eta teknikarako euskararen erabilpena - Euskarazko ofimatika-tresnak. - Euskarazko dibulgazio tekno-zientifikoa	- Zientzia eta teknikarako euskararen ezaugarriak eta arauak ezagutu eta hizkuntzaren erabilera zuzena ziurtatu ahozko ekarpen zein idatzietan. - Euskarazko ofimatika-tresnak ezagutzea eta erabiltzea proiektuetako txostenak edo memoriak idazteko eta aurkezteko orduan. - Zientzia eta Teknologia gaien dibulgaziorako euskarazko aldizkariak eta web guneak ezagutzea eta erabiltzea

3. MUSIKA ETA DANTZA

1. SARRERA

Kanta eta dantza bizitzaren osagarriak dira. Herri batek bere jardunean, egunerokoan zein ospakuntza berezietan ere, integratu egiten ditu. Horregatik herri horren bizitzaren gora beherak ondo dastatu ahal izateko, laguntza paregabea dira. Gure helburua da eskola eta ikastoletatik ateratzen diren haur eta gazteek alor hau ere bereganatua izatea.

Euskal Herriko kulturaren ezaugarrietako bat musikak eta dantzak gure gizartean izandako garrantzia izan da. Herri kantek eta dantzek betidanik transmititu dituzte emozioak, sentimenduak eta gertakari pertsonalak eta sozialak. Hori dela eta, gure asmoa da kantak – alderdi bokal eta instrumentalean– eta dantzak ikaskuntzaren funtsezko atalak izaten jarraitzea. Teknika bokala edo instrumentala oinarritzkoa izango da konpetentzia hori garatzeko, horren erabilpen egokiak arazo muskularrak saihestu, ikaskuntza bokal eta instrumentala erraztu eta soinuaren edertasuna lortzeko aukera ematen baitu. Beste komunikazio era baten oinarria norberaren sormen lana izango da. Euskal dantzaren tradizio aberatsa ezagutzeak aukera emango du gorputz, musika eta dantza hezkuntza eta ezagutza sistema lantzeko; gainera, tradizio horrek eta molde akademikoko beste dantza tradizio batzuek –dantza klasikoak barne– zenbait eduki berdinak dituzte.

Horrez gain, oso kontuan izan behar dugu euskal konpositoreek musika kultuari egindako ekarpena; haien obrak emango ditugu aditzera grabaketan bidez, konposizioak aztertuz, egileei buruzko informazioa jasoz, garaiko gizarte eta artearekiko harremanak agerian jarriz eta musika mota honen entzuketaz gozatzen irakatsiz.

Euskal gizartearen ezaugarrietako bat herritarrek musika eta dantza elkarteetan parte hartzeko agertu duen beharra eta interesa izan da. Musikaren eta dantzaren irakaskuntzan ohitura horri eustea interesatzen zaigu; izan ere, jarduera horrek iraganarekiko edo orainarekiko loturari eusteaz gain, zenbait musika konpetentzia garatu eta, horri esker, norbera hazteko beste konpetentzia batzuk ere garatzen ditu. Talde lana eginez gero, gure musika trebetasunak entzun eta sustatu behar ditugu, melodiarekin harmonizatzeke, tinbre egokia sortzeko, erritmo zehatz bati jarraitzeko eta emankizunaren bizitasuna kontrolatzeko. Dantza ikaskuntza taldean lantzeko, talde horretan integratzeko gaitasuna behar da, eta gizabanakoak bere interpretazioa eta espazioaren erabilpena gainerako taldekideekin koordinatu behar ditu, bere izaera eta estiloa galdu gabe.

Halaber, talde lana egiteko, partaidetza koordinatua eta isiltasuna behar dira. Taldekako musika lanaren bidez, besteen lana errespetatzea eta taldekideen izaeretara egokitzea sustatzen da. Izan ere, norberaren ezaugarrietatik abiatuta, portaera solidario eta gogoetatsuak erakutsi behar dira, taldeak aurrera egin dezan, dela berariazko konpetentziari

dagokionez (kantuetan, musika tresnen interpretazioan eta dantzan parte hartzea), dela kompetentzia orokorrean (elkarrekin bizitzen ikastea).

2. KONPETENTZIA OROKORRAK

Oinarrizko Hezkuntza amaitzerakoan, ikasleek, Musika eta Dantza arlo osoaren bidez, ondorengo konpetentziak garatuko dituzte. Euskal musika eta dantzaren inguruko konpetentziak osotasun honen borneyan lekutzen dira.

- 1.- Musika lanak aztertzea eta musika kodea deszifratzeko moduko ezagutza eta trebetasun musikaleko maila bat lortzea, musika nolabaiteko autonomiaz eta ziurtasunez irakurtzeko eta entzuteko.
- 2.- Musika hizkuntzaren bereizgarriei buruz hausnartzea, ezagutza hori gure ezaugarrien bitartez nola eskura dezakegun ikasteko eta horren bidez emozio estetikoa eta norberaren integrazioa lortzeko.
- 3.- Dantzan egin eta dantzak ikusten eta egiten gozatu, musika eta gorputz adierazpena uztartuz; hau da, gorputzaren mugimendua, espazioa eta denbora artikulatuz, norberaren nortasuna eta taldekidetasuna garatzeko.
- 4.- Dantzaren, ahotsaren eta musika tresnen bitartez komunikatzen ikastea, adierazpen baliabide bakoitzaren arauen arabera, sormenezko pentsaera garatzeko –prozesu kognitiboen eragilea–, eta komunikazio konpetentziak eskuratzeko –kultur ñabardura asko dituzte eta gizarte trebetasunak garatzeko suspergarri dira–.
- 5.- Musikaren eta dantzaren lanketak harmonia eta gozamen estetikoa eragiten dituela ulertzea (emozio sortzailea eta norbera hazteko lagungarria da, eta gizartean integratzeko balioak ditu), gizaki garen aldetik prestatzeko eta, hori eginez gero, gizartearen aurrerapenari eta ingurumenaren hobekuntzari laguntzeko.
- 6.- Entzuten, ikusten edota interpretatzen dugun edozein musika eta dantza adierazpen hobeto ulertzeko, historian zehar ematen eta eman diren musikaren eta dantzaren inguruko gertakari eta autoreei buruzko informazioa, modu kritiko eta aktibo batez, erabili.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1. MUSIKA HIZKUNTZA	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1. Zortziko eta ezpata-dantza konpasak ezagutu, ulertu eta erabiltzen jakin, berauen azalpena jasoz, bakoitzaren ezaugarriak bereiztuz eta praktikan arituz, bi konpas horiek barneratu ahal izateko eta, ondorioz, musika irakurketan eta sorkuntza saioetan erabili ahal izateko.	- Zortziko eta ezpata-dantza konpasak ezagutzen ditu. - Musika-irakurketaren hastapenak egoki erabiltzen ditu. - Abiadura egokia mantenduz irakurtzen du. - Konpas horietan idatzita dauden partituras irakurtzen ditu. - Erritmo bi horiek belarriz bereizten ditu. - Zortziko eta ezpata-dantza konpasak erabiliz inprobisazioak egiten ditu. - Behar bezala azentuatzen ditu konpasak.
Kontzeptuak	
- Zortzikoa - Ezpata- dantza	
Prozedurak eta jarrerak	
- Zortziko eta ezpata-dantza konpasak jasotzen dituzten partituren irakurketa. - Partituren analisia, interpretazioari ekin baino lehen. - Musika-zatien entzuketa eta diskriminazioa, zeinetan hauetako konpas bat erabiltzen den beste konpas mota batzuen aldean. - Estrategia desberdinen erabilpena kontzeptuak bereganatzeko. - Zortziko eta ezpata-dantza ikasteko eta erabiltzeko interesa sortzea. - Konpas horietan idatzitako partituren bilaketa. - Konpas horien ibilbide historikoari buruzko informazioaren bilaketa. - Musika Artxiboren batera joatea.	

2. EUSKAL ABESTIAK	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
2. Euskal herri-kantak abestu era egokian, ahots- teknikaz baliatuz, doitasunez afinatuz, erritmoa zehazki erabiliz eta abestiak transmititzen duen mezuarekiko arretaz, euskal kantutegia ezagutzearren eta honen ezagutzaz gozatzeko, Euskal Herriko musika eta giza sustraiez jabetzeko, eta kanturako ahalmena, hala nola arretaren eta talde-lanaren baloreak garatzeko, musika-irizpide baten jabe eginez.	- Abestiak, teknika egokia erabiliz interpretatzen ditu. - Afinazioa, une oro zaintzen du, erregistro komenigarria egokituz behar denean. - Hitzen ahoskera eta erritmoa uztartzen ditu. - Abestiaren mezua ulertuz abesten du. - Kantuarekiko interesa erakusten du, kantua kultura-adierazpen den aldetik. - Abestean, intentsitate, karakter eta abiaduraren ñabardurak modu egoki batean erabiltzen ditu. - Akzioa eta gogoeta orekatzen ditu.
Kontzeptuak	

- **Euskal kantutegiko abestiak:**

Antzinako abestietan, bizimodu tradizionalaren erakusgarri izatea hobetsi da. Beti ere oreka bat bilatu nahiz eskualdeen artean eta izan dituzten zabalpen eta arrakasta kontuan hartuz. Egile modernoagoak dituztenetan, kantagintza berrien ikur gertatu direnak jaso nahi izan dira, baita mugimendu horretan plazaratu diren gai eta ikuspuntu nagusiak ere. Bietan eguneko erabilgarritasuna ere kontuan hartuta: ahal den neurrian, gaurko pertsonen dibertimendurako eta adierazpen afektiborako egokiak direnei lehentasuna ematea alegia.

Haur abesti gutxi batzuk ere kokatu dira zerrendan, irizpide bereberei kasu eginez.

1. Agur, jaunak (eta andreak)!
2. Agur, Xiberua!
3. Agur Euskal Herriari
4. Ai, zer plazerra!
5. Aita Jainkoak (Salamankara).
6. Aitomena.
7. Aitorren hizkuntz zaharra.
8. Aldapeko (Almute dantza).
9. Ama eta alaba.
10. Ameriketara joan nintzan.
11. Andre nobia.
12. Araban bagare.
13. Armen hartzera (Solferinoko itsua).
14. Astoa ikusi nuen.
15. Bakearen urzoa.
16. Begiztatua nuen (Euskaldun makila).
17. Behin edo behin.
18. Bizkaia maite.
19. Boga boga.
20. Donostiako hiru damatxo.
21. Egun da Santi Mamiña.
22. Eperra.
23. Erreginetan.
24. - Erribera
25. - Esaten dute (Nere senarra).
26. Euskal herriko mendiak.
27. Ez, ez dut nahi.
28. Furra furra.
29. Gazte gaztetatikan.
30. Gaztedi berria (Gu gira Euskadiko).
31. Gernikako Arbola.
32. Goizean argia hastean.
33. Goizean goizik.
34. Guk euskaraz.
35. Guretzat.
36. Haika mutil
37. Haltzak ez du bihotzik.b
38. Hara non diran!
39. Hator, hator.

40. Haurrak ikas zazue.
41. Haurtxo txikia negarrez dago.
42. Ia gureak egin du.
43. Ikusi mendizaleak.
44. Ikusten duzu goizean.
45. Iruten ari nuzu.
46. Isil isilik.
47. Itsasoa laino dago.
48. Itsatsontzi baten.
49. Iturengo arotza.
50. Itziarren semea.
51. Izarren hautsa
52. Izotz ondoko eguzki.
53. Jaun baruak.
54. Kontrapas.
55. Lau teilatu.
56. Lo, loa, loa, txuntxulun berde.
57. Loreak udan.
58. Maite bat (Kontxesiri).
59. Maitea, non zira?
60. Maiteak galdegin zautan
61. - Maria Solt eta Kastero
62. Maritxu, nora zoaz?
63. Mendizaleak.
64. Mutil koskor bat.
65. Nafarroa arragoa.
66. Nagusi jauna (Juana Bixenta Olabe).
67. Nere andrea.
68. Nere herriko neskatxa maite.
69. Neri deritzait Galtzaundi.
70. Nik baditut bortuetan (Oinazez).
71. Oi, Betleem!
72. Olentzero buru haundia.
73. Olentzero.
74. Ozaze Jaurgainean.
75. Paristik natorren.
76. Pasaiaiko herritik.
77. Pello Joxepe.
78. Pinto, Pinto.
79. Pipa hartuta.
80. Prima eijerra.
81. San Simon eta San Juda.
82. Santa Ageda.
83. Sarri sarri.
84. Triste bizi naiz eta.

85. Txantxibirin.
86. Txarmangarria.
87. Txori erresinola udan da kantari.
88. Txoria txori.
89. Txorietan buruzagi.
90. Txoriñoa kaiolan.
91. Txoriñoa, norat hoa?
92. Ume eder bat.
93. Uso zuria.
94. Xalbadorren heriotzean.
95. Xoxoak galdu moko.
96. Zazpi Euskal Herriek (Agur Euskal Herriari).
97. Zeruak eta lurak (Markesaren alaba).
98. Zezenak dira.
99. Ziihilak esan naute (Nere amak baleki).
100. Zugana Manuela.

Prozedurak eta jarrerak

- Estilo desberdineko euskal abestien interpretazioa.
- Abestiaren prestakuntza egokia, alderdi kontxtualeen (jatorrizko tokia, garaia, gaia), teknikoen eta estetikoaren ardura izanez.
- Testuaren ulertze eta ahoskatze zuzena, kontuan izanik abestiak lehengo gertaerak, ohiturak, eta mintzamoldeak erabil ditzakeela.
- Euskal kantuen grabaketen entzuketa eta honi buruzko hausnarketa.
- Talde-kantua sustatzea helburu duten ekintzen antolaketa.
- Kontzertuetara joatea.
- Euskal musikaren estilo desberdinetara ohitzea.
- Euskal musikaren diskografia ezagutzea.

Oharra: Abesti hauek ez lirateke besterik gabe ikasi behar. Irakasleak ahalegina egin beharko luke beraiekin doan lurrina ere haur eta gazteek bereganatu dezaten. Bakoitza, ahal den neurrian, zein eskualderekin lotzen den, zein garaitan sortu, zein egokieratan erabiltzen zen ere irakatsi beharko litzateke.

3. EUSKAL MUSIKAREN HISTORIA ETA ENTZUKETA

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
3. Euskal Herriko musika-konposatzaileen obra ezagutzea, herri-musika zein kultua, egilearen, estiloaren eta konposizioaren informazioak behinena lortuz, musika entzunez eta beronen egitura formala, dimentsio estetiko eta komunikatiboa aztertuz, musika-tresnak bereiztuz beren soinu eta formarengatik, Euskal kultura hobeto ezagutzearren eta, ondorioz, honen	- Entzuketaren aurreazalpenean agertutako kontzeptuak bereganatzen eta erabiltzen ditu. - Obra baten oinarriko ideiak ezagutzen eta adierazten ditu. - Egilearen zein interpretatzaileari buruzko datuak azaltzen ditu. - Bai forma eta bai soinuarengatik musika-tresnak ezagutzen ditu. - Musika-tresnak, zein bere familiakoekin sailkatzeko gai da. - Musika-estilo desberdinen funtzioak jabetzen da eta honi buruz modu koherentean argudiatzen du. - Beharren arabera musika aukeratzeko eta erabiltzeko gai da.

gozamena areagotzeko.	
Kontzeptuak	
1. Musika adierazpenak: - Euska musikaren lehenengo aztarnak: Isturitze, Atxeta - Erdi Aroko musika adibideak. - Berpizkunde garaiko musika adibideak - Barroko garaiko musika adibideak - XIX. mendeko musika eta musikariak - XX. Mendeko musika eta musikariak - XX. Mendeko herri antzerki musikalak: pastoralak, maskadarak, gabonetako eta inauterietako errepresentazioak - XX. Mendeko euskal mugimendu musikalak: koralak, Ez dok hamairu, euskal rock erradikala, trikitixa berria, euskal pop, jazz. bandak, orkestrak... 2. Musika tresna tradizionalak: - Perkusiozkoak, kolpatzekoak: txalaparta, tobera, atabala, danbolina, panderoa, musukitarra... - Haizezkoak: txistua, xirula, trikitixa, akordeoia, alboka, dultzaina... - Harizkoak: Ttun-Ttuna...	
Prozedurak eta jarrerak	
- Entzundakoari, egileari, eta estiloari buruz informazioa jasotzea. - Musika entzuketak. - Entzuketaren azalpena, garaiko beste arteekiko harremanetan. - Entzuketan oinarrituta, eskemak egitea. - Musika-tresna familien sailkapena. - Arreta eta kontzentrazio jarrerak. - Euskal Herriko musika talde, abesbatza eta orkestrarik adierazgarrienen ezagutza. - Euskal musikaren grabaketan entzuketak. - Euskal musikaren grabaketan bilaketa.	

4. MUSIKA-TRESNA	
Konpetentzia espezifiko	Ebaluazio irizpideak
4. Euskal erreperorioaren obrak ezagutu eta jo, teknika, espresioa eta musika-tresnari egokitzapena zainduz, aldi berean soinu-iturri desberdinak esperimentatuz, musika-tresnen parte hartzea aztertu eta ondorioak atereaz, musika-tresnaren bat autonomiaz erabili ahal izateko, sormena eta interpretaziorako tresna erabilgarri batez jabetzeko, garapen pertsonala lantzeko eta talde lanaren onurak ahalbidetzeko.	- Jotzean, gorputz-jarrera egokia du. - Espresioa zaintzen du. - Jotzerakoan, musika-tresna egokia hautatzen du. - Taldearekin enpastatzen eta bere eskuhartze egoki neurtzen badaki. - Arreta gordetzen badaki eta itxaronaldiak joaldiekin behar bezala tartekatzen ditu. - Interpretazioa hobetzeko gogoia, ekinean adierazten du. - Bere iritzia egoki azaltzen du, errespetuz eta aurrera egiteko jarreraz.
Kontzeptuak	
-Dantzarako obra instrumentalak: 1.Segura (goizeko kalejira). 2.Gora (biribilketa).	

- 3.Elizondo (biribilketa).
- 4.Ultzama (fandangoa).
- 5.Itxaropena (fandangoa).
- 6.Andre Madalen (fandangoa).
- 7.Ai, Joxe! (arin arina).
- 8.Ai, mutilak! (arin arina).
- 9.Lantzeko zortzikoa (zortziko txikia).
- 10.Ai, Ixabel (zortziko txikia).
- 11.Zinta dantza/Gorulari dantzak (Gipuzkoa edo Bizkaiko eran).
- 12.Banangoa, binangoa, e.a.
- 13.Gabota/Godaleta (txirulaz aukeran).
- 14.Urdiain (jota).
- 15.Ingurutxo doinurik.
16. Erreberentzia edo kontrapasa.
- 17.Zurrume dantza.
- 18.Luzaideko lehen Bolant dantza eta Ostalerra muxikoa (txirulaz aukeran).
- 19.Zazpi jauzi (txirulaz aukeran).
- 20.Txulalari.

Prozedurak eta jarrerak

- Euskal Herriko ahots-musika erreperatorioko obren interpretazioa musika-tresna batez.
- Euskal Herriko musika instrumentalaren interpretazioa.
- Talde instrumentalak osatzea.
- Euskal Herriko musika-tresnen ezagutza eta erabilpena.
- Inprobisazio instrumentalaren bidez, erritmo eta melodiak sortzea.
- Musika-tresnaren arabera, sonoritatearen esperimentazioa.
- Jarrera irekia soinu-esperimentazioan.

5. DANTZAK

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
5. Euskal Herriko dantzak ezagutu eta dantzatu, informazioa jasoz, irizpide tekniko eta estetikoak erabiliz, tradizioa eta sorkuntza orekatuz, baliabideak egokituz, kultura, gozamina, garapen pertsonala eta soziala lortzearen.	- Erritmoari eusten dio dantzatzean. - Arintasunez eta ziur mugitzen da. - Dantza egitean, teknika egokia erabiltzen du. - Dantza desberdinak bereizten ditu. - Dantzatzean, espazioa menperatzen du. - Dantzaren koreografiaz interesa adierazten du. - Hobetzeko proposamenak azaltzen eta argudiatzen ditu.
Kontzeptuak	
Herri dantzetan asko errito tankerakoak dira eta beste asko olgetarakoak (Batzuetan biak konbinatzen badira ere: <i>Zuberoako Maskarada</i> adibidez). Gehienak bigarren tankera honetakoak aukeratu dira Erritoen zentzua barneratzeko bakoitzak etxe ondokoa hobe duela iruditzen zaigu. 1.Biribilketa 2.Jolas dantzak: Zapatain, Xan Petrike (Ipurdi dantza), Esku-dantza, Mahai-gaineko, Katadera dantza, Almute dantza... 3.Txulalari.	

4. Zazpi jauzi.

5. Arku dantza, makil-dantza, sagar-dantza, zinta-dantza, zahagi-dantza

6. Sueltoko dantzak: fandango, arin arina, jota (trikitrix),...

7. Lantzeko inauteria (Baztango zortzikoa)

8. Muxikoak: Hegi, Ostalerrak...

9. Bals-a, habanera, kontradantza, polka (Herri dantzak diren heinean).

10. Pasodoblea (Herri dantza den heinean).

11. Soka dantza (Ingurutxoak, Giza dantza, Larrain dantza, nahi diren aldaerak aukeran): Ohorezko Kontrapasa edo zortzikoa.

Prozedurak eta jarrerak

- Euskal dantzak dantzatzea.

- Dantzaren koreografia-plangintza egitea.

- Espazioaren antolaketa.

- Dantzei, ohiturei eta jatzkeri buruzko informazioaren ikerketa.

- Euskal dantzak jasotzen dituzten ikus-materialak begizatzea.

- Elkarlanaren eta hobekuntzaren aldeko jarrerak sustatzea.

- Dantza emanaldiren batera joatea.

4. PLASTIKA ETA IKUS ADIERAZPENA

1. SARRERA

“Maitatzeko eta zerbitzatzeko herririk ez duen artista, herri umezurtz den artista, osatu gabeko artista izango nahi eta nahi ez” (Jorge Oteiza)

“Plastika eta Ikus adierazpena” alorrean, euskal curriculum espezifikorako konpetentziak proposatzerakoan, ikuspegi klasikoan oinarritutako arteak (pintura, eskultura eta arkitektura), baina baita ere eskulangintza-arteak, herri kulturaren elkargune gisa, eta multimedia eta kultura digital berriko adierazpenak ere (zinea, argazkigintza, publizitatea) besarkatzen ditugu.

Arteaz ari garenean kontzeptu zabal honen barruan haurren eta nerabeen identitateak egituratzeko orduan unibertso bisualak duen garrantziaz ari gara. Irudiekin egindako lanak garrantzi handia du gizakiaren identitatea eraikitzerakoan duen eraginagatik, eta baita ere, munduaren (errealitatearen) ikuspegia eraikitzerakoan. Arteak mundua ulertzeko ohikoak ez diren errejistroak landuz eta ikasleei pentsamendu era desberdinak azalduz hezkuntzari bere ekarpena egiten dio. Era berean, unibertso bisualarekin egindako lana oinarritzokoa da; irudietan, inplizitoki edo esplizitoki agertzen diren baloreak aztertuz, bizi garen gizarte eta kulturarekin lotuak dauden hainbait gaitaz aritzeko, hala nola bazterkeriaz, kulturantzatasunaz eta aniztasunaren errespetuaz.

Arte hezkuntzak, beraz, errealitatea kontzienteki (kritikotasuna) ulertu eta eraldatzeko baliabideak ematen ditu. Egungo errealitateaz gain, errealitate historikoaz eta etorkizunekoaz ere ari gara. Eta errealitate hori Euskal Herrian kokatzen dugunean, Euskal Herriko arteaz jardun behar dugu; identitate anitzez osatutako herriaren arteaz. Azken finean Euskal Herriko artearekiko definizioak edo mugak ezartzea ez da helburua gure herriaren artearekiko *sentsibilitate estetikoaren garapena bultzatzea baizik*.

“Artea” eta “Euskal” bi hitz hauek elkartzeak zentzurik ba ote du? Asko izan dira eta aspalditik galdera hori erantzuten saiatu direnak irizpide oso desberdinetan oinarrituz. Juan Plazaolaren irizpidea jarraituz⁹, Euskal Artearen esanahi baliokidea Euskal Herriko artea edo artea Euskal Herrian litzateke. Euskal Artea, gaur Euskal Herri deitzen diogunaren mugen barruan historikoki egiten edo kokatzen denari deitu diezaiokegu: Paleolito garaikoa, Erromatarren garaikoa, Erromanikoa, Gotikoa, Platereskoa... Euskal Herrian. Hala ere definizio horrek sortzen ditu zalantzak, izan ere, mendeetan zehar, lur hauetako mugak eta askok Euskal Herria deitzen diogun jende taldeak, beti berak ez direla izan kontuan hartzen bada.

⁹ PLAZAOLA, J. (2002): *Euskal Artearen historia. (Tomoak I; II, III, IV)*. Euskal Herri enblematikoa. Etor-Ostoa, Donostia

Aurreko irizpide geografikoarekin batera baliagarria deritzo, aipatu adituak, Euskal kultura eta identitatea ere irizpide modura onartzea, baldin eta ez badira mitifikatzen. Adibidez, Errenazimendua Euskal Herrian aztertzerakoan, Chueca Goitia arte gaietan adituaren hitzak jasotzen ditu: *“Baskoniaren benetako estiloa sakona da, oinarrizkoa eta jatorrizkoa da: paisaia baten, arraza baten eta gizarte baten barruan idatzia dago. Florenzian bezala ez da jeinu buru batzuen oinarri gainetan finkatzen. Ez da historia, izaera baizik”*. Hau da aditu honen ustez euskaldunek Errenazimenduko artean uzten duten beraien izaeraren arrasto propioa. Baina Euskal kultura eta identitatearen irizpidea hobeto egokitzen zaio Euskal artisautzari. Euskaldunen sormen plastikoa tradizionalki eguneroko bizimoduari loturik dago. Euskaldunen eraginkortasun plastikoa tradizionalki eguneroko bizitzarekin (eta heriotzarekin) loturik egon da. Bere artea ateburuak, hilarriak, kutxak, uztarriak, katiluak, argizaiolak, aldabak, sarrailak, gurutzeak, lantze horretan gauzatu da. Lan horietan Euskal senak berriazko arrastoak utzi ditu. Artea ulertzeko modu hau oso moderno da, izan ere gaur egun asko dira arteak bizitzarekin uztartu behar duela diotenak. Ikuspegi honetatik bizitzaren eta artearen mugak lausotzen dira. Artea *“zerorrek egin dezakezun guztia da”* diote.

Aurreko irizpide horiek arte plastikoarekin bereziki (pintura, eskultura, arkitektura) pentsatauz finkatu dira, baina baliagarriak dira ikus-entzunezko eta euskarri digitaleko (zinema, argazkigintza, publizitate...) artegintzan ere.

Aurkeztan dugun proposamena lau gai-multzotan antolatzen dugu:

Euskal Herriko artearen adierazpen eta autore nagusiak

Arte-mintzaierek gizartearekin eta sortu zituen garaiarekin, bai eta artegileen baldintza berezi eta bizitzarekin lotuta daudela ulertzea, gizarte horren isla direla ulertzea. Euskal Herriko arte- sorkuntzak -artelanak- leku eta garai mugatu batean gizakiek zerbait komunikatzeko asmoz egindako jatorrizko emaitza gisa ulertu, aztertu, interpretatu, sistematizatu eta preziatzea nahi da.

Euskal Herriko arte paleolitikoa, klasikoa, Erdi Arokoa, XVetik XVIII. menderainoko artea eta, bereziki, azken mendeko arte garaikideak, eta bereziki inpresionismoaz geroztikoa sakontasun handiagoz jorratu beharko da, ikasleari bere garaiko artelanaren analisi, gogoeta, ulermen eta gozamenerako elementuak emateko.

Ikus-sistema berrien sorkuntza: zinea Euskal Herrian

XX. mendearen 20ko hamarkadan hasi zen zinemaren komertzializazioa eta hor kultura berri bat sortu zen, gaur egun ezinbesteko bihurtu zaiguna. Euskal Herriko zinemagintza gure kulturaren ikus- entzunezko adierazpenaren zati bat den heinean ezagutzea beharrezkoa da. Konpetentzi espezifikoa hau bi norabidetan landu behar da: Alde batetik, behaketa jarrerak areagotuz, eta bestetik, irudien bidezko adierazpenerako sorkuntza bilakatzen lagunduz.

Artisautza: artearen eta herri kulturaren elkargune gisa

Euskal Herriko historia oso aberatsa da artisautzaren tradizioari dagokionez; antzinako eta ez hain aspaldiko aztarna ugari gordetzen ditugu, eta horiei esker hurbil gaitzke artisautza-mundu horretara, garai haietan egin ziren objektu eta sistema praktiko haiek ezagutzera.

Artisautza-iharduerak, plastika hezkuntza-sisteman ikasleak bereganatzen dituen hainbat ezagutza lortzeko eta praktikan aplikatzeko bide bat dira. Nolanahi ere, aukeratuko diren teknikak errazak izango dira, hau da, berehalako aplikazioa eta emaitzak eskainiko dituzte, baina, bestalde, adierazpen-ahalmen handikoak izango dira, ikasleak ikerketarako eta sorkuntzarako sena gara dezan. Adierazpen, sorkuntza eta berrikuntza-kontzeptuak artisautza-prozesu tradizionalekin garatu eta aplikatzeko aukera irekiz.

Arte museoak eta erakusketak

Artea eta gizartea lotzeko asmotan, XVIII. mendean garaiko botere publikoek museoak sortu zituzten, eta egun oraindik, museoen nortasuna asko aldatu bada ere, beraien hasierako eta lehenengo asmoa mantentzen dute. Artearen egoera orokorra neurtzeko orduan, adierazlerik hobenetakoa artearen eta gizartearen artean sortzen den harremana aztertzea bada, aukeretako bat museoen, arte zentroen, arte galerien eta erakusketa orokorren egoera aztertzea da. Ikuspegi honetatik Euskal Herriko arte eta artisten egoeraz, zeharka bada ere, aritzeko eta solasteko aukera ere emango digu

2. KOMPETENTZIA OROKORRAK

Oinarrizko Hezkuntza amaitzerakoan, ikasleek ondorengo bost kompetentzia orokorrak garatuko dituzte. Kompetentzia orokor horiek guztiak badute Euskal curriculum espezifikoarekin lotura, baina bereziki 5. kompetentzia orokorrarekin.

1.- Errealitatean, naturan nahiz artelanetan ageri diren elementu formalak identifikatzeko eta aztertzeke gai izan behar dute, balio estetikorik irizpideak lortzeko, kritikoa izateko eta beren lanei nahiz besteenei buruzko iritziak emateko eta horiek ikusiz gozatzeko.

2.- Hizkuntza plastikoak (marratzea, margotzea, modelatzea...) eta horiei dagozkien teknikak ezagutu behar dituzte horiek askatasunez erabiltzeko moduan, errealitateari buruz dituzten sentimenduak, **buruan dituzten irudiak**, ideiak edota sententzioak adierazteko **behar den trebetasuna lortzeko** eta besteei horiek komunikatzeko.

(Aurreko 2. eta 4 helburuak batu dira)

3.- Egungo gure kulturaren zati handi bat osatzen duten irudiei (argazkia, bideoa, anagramak...) buruzko egungo hizkuntzak irakurtzeko, balioesteko, kritikatzeko eta erabiltzeko gai izan behar dute, horien edertasun formalaz jabetzeko eta mezuaren edukia ulertzeko.

4.- Artearen historiako eta gaur egungo artearen estilo, artista eta lan nagusiak – unibertsalak nahiz Euskal Herrikoak– ezagutzeko gai izan behar dute, egungo kultura ulertzeko eta bertan integratuta sentitzeko, baita adierazpen plastikoaren balioa gehiago balioesteko ere.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1. EUSKAL HERRIKO ARTEAREN ADIERAZPEN ETA AUTORE NAGUSIAK	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.- Euskal Herriko Artearen estilo nagusietako arte adierazpen garrantzitsuenak bai eta artegile esanguratsuenak ere ezagutu, berezi eta aztertzea, denboran, espazioan eta testuinguru historikoan egokiro kokatuz, ondare kolektibo baten elementu gisa baloratuz	- Koloreak hautematerakoan kulturak, oro har, eta bereziki euskal kulturaren ikuskerak duen eragina (kolore hitzak, atsotitzak...) adierazten badaki. - Badaki zein diren Euskal Herriko artearen eta arkitekturaren adierazpenik eta autorerik adierazgarrienak. - Obrarik eta autorerik adierazgarrienak dagokien garaiarekin lotzen ditu - Garai bakoitzeko artelan eta arte mugimenduen ezaugarri bereizgarri adierazgarrienak deskribatzen ditu. - Euskal Herriko lanen eta autoreen ezaugarriak eta Mendebaldeko testuingurukoak lotzen ditu. - Euskal herriko arte adierazpenak balioesten ditu. - Euskal Herrian gaur egun sortzen den arte adierazpenarekiko interesa eta jakin mina azaltzen du eta bertze kulturetakoekin harremanetarako gai da.
Kontzeptuak	
A.- Kolorearen interpretazioa eta adierazpena: 1. Euskal espektro kromatikoaren interpretazioa 2. Euskal hizkuntzaren bidezko horren adierazpena: esaldi, atsotitzak... B.- Artearen eta arkitekturaren autorerik eta adierazpenik adierazgarrienak: 1. Paleolito garaiko artea : Haitzuloetako artearen interpretazioa: zibilizazio baten humanizazioa 2. Metalaren Aroko megalitismoaren garapena: Euskal Herriko geografia osoan zehar monumentu megalitiko ugari daude 3. Burdin Aroa: Kastroak eta gotorturiko herrixkak. Esanguratsuenak, La Hoya 4. Erromatar aztarnak: Veleia, Andelos, Oiasso, Banka, Baigorri eta Beskoitzeko meategiak... 5. Arte Erromanikoa. Santiago bidean zehar sakabanatua dago 6. Gotikoa: <i>Arte erlijiosoa:</i> Orreagako Kolegio-eliza, Baionako eliza... <i>Arkitektura zibila:</i> Iruñea eta Euskal Herriko Erdi Aroko hiriak eta gaztelu/gotorleku/dorre etxeak 7. Errenazimentua <i>Arte erlijiosoa</i> <i>Arkitektura zibila</i> <i>Eskultura:</i> Juan Antxieta <i>Baserriak:</i> Ainhua, Sara, Oharriz, Ipazter... 8. Barrokoa: <i>Arte erlijiosoa</i> <i>Arkitektura zibila:</i> <i>Eskultura:</i> Luis Salvador de Carmona, Juan Pascual de Mena <i>Pintura:</i> Ignacio de Iriarte, Martin Amigo 9. Neoklasizismoa. Erromantizismoa. <i>Arkitektura (zibila eta erlijiosoa) eta hirigintza Euskal Herrian.</i> 10. XX. mendea Euskal pintura, eskultura eta arkitektura. <i>Eskultura:</i> Francisco Durrio, Nemesio Mogrobojo, Julio Beobide, Jorge Oteiza, Eduardo Chillida, Nestor Basterretxea, Ricardo Ugarte, Remigio Mendiburu, Agustin Ibarrola, Andres Nagel, Txomin Badiola, Dora Salazar,	

Koldobika Jauregi...

Pintura: Dario de Regoyos, Igacio Zuloaga, Manuel Losada, Aurelio Arteta, Gustavo de Maeztu, Antonio de Guezalaren, Nicolas de Lecuona, Francisco Iturrino, Rafael Ruiz Balerdi, Jose Luis Zumeta, Agustin Ibarrola, Jose Antonio Sistiaga; Vicente Ameztoy, eta gaur egungo artista ospetsuak: Jesus Mari Lazkano, Xabier Morras, Xabier Idoate...

Arkitektura: Bizkaiko zubia "Zubi Esekia", Deustuko Unibertsitatea, Miarritzeko Udal Kasinoa, Arantzazuko Andre Mariren Baseliza, Gasteizko Foruen Plaza, Bilboko Guggenheim Museoa, Donostiako Kursaal Erakusketa eta Batzarretarako jauregia, Bilboko Euskalduna Jauregia, Iruñeako "El Baluarte" Jauregia eta Auditorioa.

Prozedurak eta jarrerak

- Euskal Herriko obren, artisten, estiloen ezaugarriak globalki esplikatu ditzaten kontzeptuzko mapak, ardatz kronologikoak, koadroak edo eskemak egitea.
- Artearen Historiaren oinarrizko terminoen glosategia egitea.
- Arteari buruzko ideien eta ikuskeren ahozko adierazpena, funtsezkoa eta begirunezkoa eztabaidetanedo elkarrizketetan egitea.
- Gure arte-ondarea ezagutu, gozatu eta baloratu; hori zaintzearen garrantziaz jabetu hurrengo belaunaldiei iristarazteko eta hondatu edo arriskuan jar dezaketan jokabideak baztertu.
- Euskal Herriko azken mendeko arte garaikideak, obra eta artista nabarmen batzuen azterketa-ekarpenik esanguratsuenak -obrei eta artistei dagokienez sakona egitea
- Berezik, gaur egungo eta inguruko ikus sistema berrien adierazpenen analisi eta gogoeta egitea, hauen ulermen eta gozamenerako. Dagokion estilo, mugimendu edo nazioarteko korrantearen arabera sailkapena eta konparaketa, antzekotasunak eta eraginak nabarmenduz, bai eta ezaugarri bereizgarriak ere.
- Gaur egungo hizkuntza estetiko berriei, adierazpen-formei, materialei, esanahiei eta funtzioei buruzko argudiatze arrazoitua eta kritikoa egitea.
- Euskal Herriko artearekiko sentikortasun artistikoa, atsegin estetikoa eta kritikarako sena garatzea, artelan baten aurrean adierazpenak egin ahal izateko.

2. IKUS-SISTEMA BERRIEN SORKUNTZA: BIDEOA ETA ZINEA EUSKAL HERRIAN

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
2.- Euskal Herrian sortutako bideo eta zinema euskaraz egindakoa eta Euskal Herriari buruzkoaren adibideak ezagutu eta aztertu, gure ondare kulturalaren jakitun izateko eta ikus entzunezko adierazpenaren interpretazioan eta sorkuntzan lagungarri izateko.	- Euskal Herrian sortutako bideo eta zinema, euskaraz egindakoaren eta Euskal Herriari buruzko hainbat adibe ikuskatu eta aztertzen ditu. - Euskal Herrian sortu diren animazio filmerik ezagunenak ikuskatu ditu eta genero honek duen garrantzia balioesten du. - Euskal Herrian ospatzen diren zinemaldi nagusien oinarrizko informazioa ezagutzen du. - Euskal filmategia zer den badaki. - Euskal Herriko zinemagintza interpretatzeko eta kritiko izateko baliabideak eskuratu ditu. - Euskal Herriko zinemagintza hizkuntzagatik, kulturagatik eta egungo irudiaren mundura hurbiltzeko gaitasuna ematen duelako balioesten du eta berarekin gozatu egiten du
Kontzeptuak	
Euskal Zinemagintzaren zenbait filme adierazgarri: - <i>Amalur</i> (1968) dokumentala; - <i>La fuga de Segovia</i> (1981); Zine Politikoa - <i>La conquista de Albania</i> (1983); - <i>La muerte de Mikel</i> (1983);	

- *Tasio* (1984);
- *Hamaseigarrenean aidanez* (1985)
- *27 horas* (1986);
- *Lauaxeta* (1987);
- *Tximeleta hegoak* (1991)
- *Behiak* (1992);
- *Piztiaren eguna* (1995)
- *Obaba* (2005)
- *Aupa Etxebeste*(2005)
- *La pelota vasca* (2006)
- *Kutsidazu bidea Ixabel*(2006)
- Euskarazko animazio filmak: euskal zinemaren adierazgarri
- Donostiako nazioarteko zinemaldia
- Biarritzeko nazioarteko zinemaldia
- Euskal Filmategia fundazioa

Prozedurak eta jarrerak

- Egin beharreko lanak, funtsean, bi motatako ardatzetan garatu beharra daude. Alde batetik, behaketa jarrerak aragotzea, eta bestetik, irudien bidezko adierazpenerako sorkuntza bilakatzen laguntzea.
- **Bideoak eta filmak** ikusi eta aztertu
- Garaia, testuingurua, irudia, mezua, generoa, estiloa, teknika....kontutan hartuz
- Bideo bidezko irudi grabazioaren bitartez ikus-entzunezko lan bat sortu
- Zinemaldiari buruzko informazioa bildu
- Euskaraz egiten den zinea balioetsi.
- Euskal Filmategia fundazioaren Euskal Herriko ikus entzunezkoen memoria gordetzeko eginkizuna balioetsi

3. ARTISAUTZA: ARTEAREN ETA HERRI KULTURAREN ELKARGUNE GISA

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
3.- Euskal Herriko artisautza-lan tradizionalak -ezagutu eta aztertu, jatorria, materiala eta forma kontuan izanik, eta estetikaren eta erabilgarritasunaren aldagaiak barne hartuz, ezagutza horiek plastika sorkuntza lanetan erabili ahal izateko, aberastu eta osatzeko eta arte-sorkuntzaren izaera globala eta disziplinarterkoa baloratzeko bide gisa duten balioetaz jabetu.	- Euskal Herriko artisautza tradizioa identifikatzen du eta artisautza-produktuak kultur ondare gisa balioesten ditu. - Artisautzarako erabilitako naturako materialen, formen, testuren eta koloreen aberastasuna eta aniztasuna behatu eta balioesten du - Artisautzan erabiltzen diren hainbat erreminta eta tresna ezagutzen ditu - Adierazpen, sorkuntza eta berrikuntza-konzeptuak artisautza-prozesuan aplikatzen ditu. - Artisautza-objektuak eginez eskulanetarako trebetasunak erabili eta garatzen du - Erabakiak hartzean eta arazoei irtenbideak bilatzean autonomiaz, ekimenez eta konfiantzaz jokatzen du.
Konzeptuak	
Euskal Herriko artisautza tradizionala: - Haria artisautza: Hilarriak - Zura artisautza: Sukaldeko tresnak, kaiku, abatsa, taloaske, ezpelaz egindakoak, egurrezko goilarak, argizaiola. Saskigintza (gaztaina, zumea..), altzari tradizionalak, kutxak - Larrua artisautza: abarkak, zagiak, zatoak - Metal artisautza: Forja artistikoa, damaskinatua	

- **Buztina artisautza:** zeramika

- **Ehuna artisautza**

Euskal Herriko musika tresnekin lotutako artisautza

- Kirrikak, firringala, txalaparta, txistua....

Prozedurak eta jarrerak

- Euskal Herriko artisautza-lanaren jatorria, azterzea, artisautzei buruz dokumentuetan oinarritutako ikerlanak eginez eta ahozko, idatzizko eta irudizko informazioak aplikatuz.

- Ikerketarako informazioa bilatu eta biltzea, liburutegi, museo, erakusketa eta beste zenbait zentrotan.

- Herriko edo eskualdeko artisaubati buruzko ikerkuntza-lantxo baten ondorioak aurkeztea, euskarri desberdinak erabiliz (bideoa, diaporama, murala, hormirudia,...).

- Gaur egun dauden ekipamendu didaktiko desberdinak ezagutzea, horien bidez Euskal Herriko historian zehar garatutako artisautza-ofizio eta iharduera batzuen errealtatera hurbildu ahal izango baikara (San Telmo Museoa, Untzi Museoa, Elosuko Buztingintza Museoa, etab.).

- Euskal artisautzak sortu dituen hainbat objektu azterzea: . Ezaugarri fisikoak(artisautza-objektua osatzen duten materialen egitura eta ezaugarriak, aplikazioaren arabera); . Ezaugarri funtzionalak(objektuak sortzera bultzatu zuten beharrak eta belaunaldietan zehar izan duten bilakaera); Objektu funtzionalen kalitate estetikoak, sinbolikoak eta sozialak.

- Euskal Herriko artisautzan oinarrituz artisautza objektuak eraikitzea.

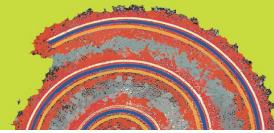
- Gure ingurunekeo natur baliabideak aprobetxatuz eta errespetatuz, arte sorkuntzarako baliabide gisa balioestea

- Euskal Herriko ondare kulturala, historiko eta artistikoa ezagutu eta errespetatzea.

- Artisautza euskal kulturaren adierazgarri eta identitate gisa baloratzea

4. ARTE MUSEOAK ETA ERAKUSKETAK

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
4.- Euskal Herriko interesik eta esanahirik handieneko arte museo eta erakusketak ezagutu, aztertu eta gozatzea. Ahal denean irtenaldi, bisitaldi eta ibilbide artistikoen bidez eta zuzeneko behaketaz baliatu.	- Euskal Herriko arte museo nagusiak eta erakusketetako artelan nagusiak ikusi eta aztertu ditu. - Ikusi eta aztertutako artelanek zein kalitate estetiko duten eta horien aurrean sentimenduak adierazteko gai da. - Ondare artistikorekiko errespetuzko jarrera azaltzen du eta zaindu, babestu eta ondorengo belaunaldiei igorri behar den ondasuntzat hartzen ditu.
Kontzeptuak	
- Bilboko Guggenheim eta Arte Ederretako Museoa - Vitoria-Gesteizko Artium - Donostiako San Telmo Museoa, Chillida-Leku - Nafarroako Museoa - Oteizaren Etxe Museoa (Altuza) - Baionako Euskal Museoa - Beste zenbait museo eta erakusketa-areto (Eskualdekoak, herrikoak...) - Galeriak	
Prozedurak eta jarrerak	
- Museo eta erakusketetara egindako irtenaldi planifikatuetan zenbait artelanen zuzeneko behaketak eta analisiak. - Museo eta erakusketeei buruzko informazio bilketa. - Bertako erakusketa eta galeriek Euskal Herriko artelanak eta artistak ezagutzeko ematen duten aukera balioestea	

4. GORPUTZ HEZKUNTZA

1. SARRERA

Herri eta kultur-talde bakoitzak, beste herriekin eta kulturekin joan-etorrian, sortzen eta egokitzen dituzte jokoak, jolasak, kirolak, ariketak eta oro har «gorputz-teknikak». Kultura eta jolasa/jokoa uztarturik daude. Herri baten «gorputz-teknikak» gizartearen isla dira, eta horrela, sozializazioarako elementu baliagarriak ere dira. Euskaldunok, adibidez, besoen indarra baloratu dugu, horrek baserri eta itsasoko lanerako duen gorputz indarraren garrantzia azpimarratzen duelako. Inuitek, berriz, aurpegian oinazea jasotzeko gaitasuna dute irizpide, ipar poloaren haize hotz izugarri eta mingarriak onartzea beharrezkoa baitute euren bizimodu gogorra aurrera eramateko. Kultura bakoitzak biztanleen giharrak, prozesu metabolikoak, garapen psikologiko diferentek bultzatu ditu, gizarteak ariketari ematen dion zentzuen arabera. Ez dago bada, gorputz heziketa bakarra, egiteko modu egoki bakarra. Egungo gorputz-hezkuntzak ahaztu egin du hezkuntzak haurra bere kulturen murgilduta erdigunea duela. Heziketa fisikoa, hezkuntza orokorrean gertatzen den bezala, ezin da berbera izan balio ezberdinak dituzten gizarteetan.

Aurrekoarekin batera, ukaezina eta begibistakoa da gorputz heziketak, oro har, eta baita jolas/jokoak ere unibertsalak direla. Giza espezieko gorputzaren ezaugarriak eta gaitasun eta trebetasun fisikoak funtsean berdinak dira arraza eta kultura guztietan eta mundializazioaren eraginez badira leku guztietan eta gure artean oso ezagunak eta jolas/joku tradizionalak baino askoz ere gehiago praktikatzen diren jolas eta jokuak. Guztiak dira uztartzekoak, baina Euskal Curriculum Espezifikoz ari garenez, gorputz-heziketako curriculum antolatzeke ikuspegia euskal kulturaren barnean topatzen saiatu beharko dugu. Garai bakoitzak bere joku eta jolasak ditu eta euskaldunok saiatu beharko gara egungo gizarteko baldintzetan gure joku eta jolasak egokitzen.

Euskarak badu bi termino gaztelaniaz «juego» eta frantsesez «jeu» adierazteko, jokia eta jolasa. Joseba Zulaika antropologoaren ustez, bi kontzeptuak, jokia eta jolasa, izaera ezberdinekoak dira. Jokoa ezaugarriak hauek dira: lehia, bipolaritatea, neurtutako denbora eta toki zehatza, eta irabazlearen anbigutasun gabeko definizio argia. Jokatzea benetan eta serio egiten da. Irabazi ala galdu. Euskaraz «*bata ala bestea*» esaldiak adieraziko luke jokoa zentzua. Jolasa kontzeptuak, ordea, apurtuko luke «*ala*» hitzaren bipolaritatea. Horren ordez, «*bata eta bestea*» kontzeptua eskaintzen du. Ondo pasatzeko jolasten gara. Ez dago irabazle argirik. Jolasten direnek, aldi berean, irabazi *eta* galdu egingo dute. Anbigutasunez betetako ekintzak dira, «egiaz betetako gezur biribilak».

Horiek horrela, euskal kulturak aisiaren gorputz-teknikak aurkezterakoan bi kontzeptu bereiz daitezke: «kirol-jokia» eta «kirol-jolasa», kirola motorraren sinonimoa eginez eta adjektibo gisa erabiliz betiere, gure hizkerak ohi duen moduan. Bi ikuskera horiek dira bada,

euskal gorputz heziketako curriculumaren irizpideak. Jokoak eta jolasak euskaldunak egiten gaitu, aho hizkuntza ez den gorputz komunikazioa barneratzen. Euskal kirol-aisia bitan banatua agertzen zaigu, batetik, jokoaren irabazteko gozamina eta bestetik, elkarrekin ondo pasatzeko jolasaren plazerra. Bi ikuskera horiek, bi sozializazioen bideak dira, gure kultura eta gizartearen bi alboak, ikasleek biak bereganatu beharrezko dituztenak. Gure curriculumak, bada, bi arlo nagusi horiek edukiko ditu, kirol-jokoa eta kirol-jolasa, sozializazioak bultzatzen dituzten jokoak eta jolasak. Jokabide motorraren «euskalduntze» prozesu hori euskal giza ardatzak barneratzerako prozesua da.

Esan daiteke Euskal joko-jolasak bi muturretan zabalduko ardatz edo “continuum” batean banatu daitezkeela. Horrela, erpin batean “jokoa” dago eta beste erpinean “jolasa”:

Jolasen multzoa: Ez dago ezer jokoan, jolasten da eta kito. Harreman soziomotorra nagusia da, garaile gabekoa, objektu gabekoa eta edozein eremutan eman daiteke, basoan, etxe inguruan, itsasoan, plazan...Araudia haurrek beraiek aldatzen eta onartzen dute. Aldaketak egitea arrunta da. Araudiak egoera ezberdinean ipintzen ditu jolaskideak: harrapatzaile iheslari... talde harremana aberatsa izan dadin. Laburbilduz, jolasaren filosofia «elkarganatzeko» denbora-pasa da.

Jokoen multzoa: Zerbait dago jokoan eta jarduerak espazio ziuurrean egiten dira. Araudia «inposatua» dago. Ezinezkoa da aldaketarik egitea, eta araudiak jokalaria guztiak egoera parekoan ipintzen ditu, gero nor den gehiago jakiteko. Laburbilduz, jokoaren filosofia «irabazteko» denbora-pasa da.

Herri kirolen bidez, beste edozein kiroletan bezala, indarra, abiadura eta erresistentzia, hau da, konpetentzia fisikoak garatzen dira eta horrekin batera norberaren garapen pertsonala eta emozionala eta elkarrekin bizitzeko jarrerak garatzen dira. Baina euskal joko-jolasak badituzte balio erantsiak, izan ere horien bidez euskal gizartearen bizitzeko erak, baloreak eta izaera ezagutzen dira. Bestetik, Euskal Herrian jatorri eta kultura askotariko jendea bizi gara eta joera hau areagotuko da. Euskal joko eta jolasak denok ezagutzea eta elkarrekin aritzea eta era berean gurekin bizi direnen beste joko eta jolasak ere ezagutzea eta horietan aritzea, kultur artekotasunerako eta elkarbizitzarako bide egokiak dira.

Euskal jolas eta jokoen artean hautatzeko, ondorengo irizpideetan oinarritzen gara: arauen ulermen erraza, materialaren erabilpen eroso, adin hauetarako atseginak, mutilak eta neskek lehiatzeko eta parte hartzeko modukoak, integratzaileak, eta jokabide motorraren bidez pertsona osoaren garapenerako aberatsak (garapen fisikoa, kognitiboa, soziala, afektiboa...)

2. KONPETENTZIA OROKORRAK

Gorputz Heziketa arloaren bidez, osotasunez hartuta, ondorengo zazpi konpetentzia orokorrak lortu nahi dira. Konpetentzia horiek beraien artean lotura dute eta guztiak dute zer ikusia Euskal Curriculum Espezifikoarekin, baina bereziki 3. konpetentzia orokorrak.

- 1.- Emozioek sorrarazten dizkiguten aldaketak identifikatzea. Halaber, izaten ditugun aldaketa fisiologikoak interpretatzea, eguneroko bizitzara horien transferentzia egitean, gure jokabide motorra ahalik eta orekatuena izan dadin.
- 2.- Elkarrekintza motorra komunikazioaren oinarria izatea, eta, beste pertsona batzuen eta nire arteko komunikazioaren barruan, besteek egiten dituzten adierazpen motorrak irakurtzea, adierazpen horien bidez lortu nahi diren helburuak bete ditzan harremanak.
- 3.- Jokabide motorra unibertso kulturalaren (etnomotrizitatea) ikuspegitik ulertzea. Halaber, jokabide motor orori sare sinboliko bat (espazioa, denbora, besteak, objektua) lotzen zaiola deskubritzea, eta, horretaz jabetuta, euskal kulturaren baloreak zein kanpoko kulturen baloreak errespetatzea eta balioestea.
- 4.- Ludikotasuna elkarrekintzaren ardatza izatea eta pertsonen arteko komunikazio ludikoaren indarra ulertzea, eguneroko bizitzako arazoan aurrean azterketa egokiak egiteko eta erabaki baikorrak hartzeko.
- 5.- Espazioaren ziurgabetasuna pedagogikoki erabiltzea, eta ziurgabetasun horrek sorrarazten dizkigun aldaketa emozionalak interpretatzea, eguneroko bizitzaren ziurgabetasunak sortzen dizkigun zalantzei ahalik eta erantzun zuzen eta neurritsuenak emateko.
- 6.- Osasuna bere osotasunean ulertzea eta lantzea, eta osotasun horrek dituen ezaugarriak (fisiologikoak, biologikoak, bioenergetikoak, emozionalak, higienikoak, dietetikoak eta abarrekoak) ezagutzea, bizitza orekatua izateko.
- 7.- Gaitasun eta trebetasun fisikoak jokabide motorraren lagungarri izatea. Halaber, konpetentzia eta trebetasun horiek haur eta gazteen bilakaera ebolutiboarekin batera garatzea eta suspertzea, gorputzaren plastizitateak pertsonaren natura primarioarekin bat egin dezan.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1. EUSKAL JOLAS ETA JOKOAK	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.- Euskal jolas eta jokoak ezagutzea, horien gizarte eta kultur esanahiaz jabetzea, egoki egiten saiatzea, emozioak eta sentipenak ulertzea eta adieraztea, eta jolas eta joko horien artean batzuetan zaletzea eta menderatzea.	- Badaki euskal jolas eta jokoak zerrendatzen eta horien jatorria azaltzen eta kokatzen. - Badaki jolas eta joko bakoitzari dagokion lekua zein den, zein den bakoitzaren sare sinbolikoa, norekin, zein material behar den eta zein diren arauak. - Garaian garaiko euskal tradizio ludikoak ezagutzen ditu eta badaki horien esanahia eta parte hartzeko baldintzak. - Badaki zein diren euskal jolas eta joko batzuetako pertsona ospetsuenak. - Euskal jolas eta jokoetan parte hartzen du eta ezagutzen eta errespetatzen ditu jolas eta joku horien arauak. - Joku eta jolas bakoitzari dagokion jarrera egokia azaltzen du. - Badaki irabazten eta galtzen. - Saiatzen da jolas eta jokoetan ahal duen onena ematen eta hobetzeko ahaleginak egiten ditu. - Taldean egiten diren jolas eta jokoetan arduratsua da, inizatiba hartzen du eta elkar lankidetzarako prest dago. - Joku eta jolasen bitartez, komunikazioaren hiru egoera hauetan ondo moldatzen daki: bakarka/kidearekin, aurkariarekin/gabe, ziurtasunarekin/gabe. - Badaki jolas eta jokoetan bizitzen dituen emozioak (pozak, frustrazioak...) hitzez eta gorputzaren keinuz adierazten eta behar denean kontrolatzen. - Norberaren ezaugarriekin hobeto egokitzen diren euskal jolas eta jokuak menderatzen ditu eta zaletasuna erakusten du.
Kontzeptuak	Prozedurak eta, jarrerak
1.- Berezko euskal jolasak Ez da bakoitzak nahi duena egitea; proposamen batetik edo gehiagotik sortzen da, harremanak eta giroa egokiak diren lekuan. Arauarenganako errespetuak orekatzen du harreman hori; hori ez baldin bada horrela gertatzen, jolasa erasokorra, pultsionala bilakatuko da. Ezagutu eta burutzekoak, esaterako: - <i>Kooperatiboak</i>: eltzea, sagar jalea,... - <i>Ezkutaketakoak</i>:: ezkutaketan, kukua,altxor bila,... - <i>Erritmikoak</i>: soka-saltoak... - <i>Harrapaketakoak</i>: <i>zaldia eta zalduna, marron...</i> - <i>Eskuzkoak</i>: <i>hatzak, esku kolpeak, txalopintxalo</i> - <i>Apunteriakoak</i>: plotten, makila botatzea, kanikak, tiragoma... - <i>Orekazkoak</i>: txingotan, oilar borroka...	- Arauen erabilera jolasean taldekako egoerak antolatzeko. <i>Auzolanaren kontzeptua</i>. - Jolasen oinarrizko estrategiak erabili: kooperazioa, oposizioa, kooperazioa-oposizioa. - Jolasak ingurune naturalen burutzea. - Arau, aldagai desberdinenenganako errespetua, kontuan hartuz aniztasunaren bameraketak berarekin daraman aberastasuna. - Jardueretan parte hartzea eta laguntzarako eta kooperaziorako jarrera agertzea. - Gure jolasekiko konpromisoa eta atxikimendua jarduerak burutzeko orduan.

<i>Jolas libreak: xiba, tortoloxetan...</i>	
2.- Berezko euskal jokoak: Aberastasun psikomotorra, zein soziomotorra eta kulturala duten jokoak dira eta gizarteratze prozesuak bideratzeko aproposak dira. - <i>Espazioaren antolaketa inguruan</i> : ikurriñaren defentsa jokoa, orientazio lasterketa, artzain jokoa... - <i>Dimentsio kognitiboa</i>: musa...	- Euskal jokoak ezagutuz eta praktikatu euskal gizartearen izaeraz ohartzea. - Leinuen ondare ludikoa bilatu. - Herriko ohitura ezberdinak aurkitu eta praktikatu. - Inguru edo bailarakoekin konparatu - Ahantzitako jokoak/ak ikertu eta berreskuratu. - Ondare ludiko hauek ezaugarri kultural propio bezala baloratzea. - Taldean hartutako ardurarekin konprometitzea. - Denbora liberako ezaugarri gisa jokoak erabiltzea.
3.- Euskal jolas- joko arautuak: Inguruko ondasun kulturala osatzen duten jolas-jokoen azerbo amankomuna izatera dute helburu. 3.1.- Lanbide bat dutela sorleku esan daiteke: Nekazal-itsas giroan sortutakoak dira gehienak, eraikuntza lanetatik datozenak ere egon arren (palankariak). Aurrera begira bi ildo nagusi lantzea da dagokigun lana: batetik, euskal nortasuneko kirolak berrindartu eta batzuek berpiztu, gure herriaren berezko ohitura eta gizarte eredu baten bila abiatuz, historikoki eta demokratikoki dagokiguna berreskuratuz. Bestetik, gure antolaketa eta eredu propioak garatu eta bermatu behar ditugu, edozein lekutan aritzeko aukerak landu eta eskuratzuz. Garapena zein hedapena honako ezaugarri hauek dituzten artean egingo da bereiziki: - <i>Tira</i>: sokatira, arrauna.. - <i>Korri</i>: zaku proba, orientazio lasterketa, lokotxak... - <i>Jauzi</i>: zaku lasterketa, saltari makila, urdanga... - <i>Altxa</i>: txingak... - <i>Jaurti</i>: palanka, boloak, toka... 3.2.- Euskal pilota: Euskal pilotaren barne sartzen diren joko motak ugariak izanik ere bi multzotan sailka daitezke: - <i>Joko zuzenak (aurrez-aurrekoak)</i>: boteluzea, laxoa eta errebotea. - <i>Zeharkako jokoak (horma bitarteko dela jokatzeko direnak)</i>: frontoi motzeko, luzeko eta trinketeko modalitateak Multzo bakoitzeko joko-mota bakoitzak erabiltzen dituen tresnen izenak, espazioa antolatzeak erak eta jokatzeko arauak.	- Ohizko nortasun homogeneoa lortzeko aritzearen oinarriko mekanika ezagutu eta neurtu harrera piztuz. - Lankidetzaren eta aurkakotasuna asetzeko jarduerak an-Ohizko nortasun homogeneoa lortzeko aritzearen tolatu eta burutu talde mailako rol ezberdinetan."Auzolanean". - Harreman alderdiak hobetsiz, aliantza estrategikoak baliatu. - Eskuartze aukerak areagotzeko, saiakera eta gaitzite joerak azaldu. - Komunikatzeko eta elkar ulertzeko bitarteko gisa duen adierazpen aberastasuna aitortzea, balioestea eta erabiltzea. - Trebakuntza heziketa-tresna bezala erabili - Partaidetza baloratzea - Talde lanaren funtzioetan kooperazioa eta onarpena. - Arautegiari errespetua - Kapazitate ezberdinen dibertsitateari begirunea. - Beizkeria gaitziteko integrazioa, berdintasuna baloratu . - Taldean, norbanakoaren esfortzua kapazitatearen arabera baloratu - Modalitate ezberdinen arteko lotura eta harreman transferentzia modu erosoan egin, espezialitate anitzen bidez, arauak beharrezko arabera moldatuz eta aipatutako modalitateetan lankidetzaren, kooperazioa eta aurkakotasunaren praktikaz baliatuz. - Euskal pilota espezialitate batzuen esperimintazioa. - Berriazko trebetasunen jabetze eta erabilpena (oinarri teknikoak) - Praktikaren berreraikuntza egokitzea. - Tresnak ondo erabiltzeko prozedurak. - Bakoitzak bere tresnak (esku-pilota...) egiteko prozedurak. - Aurkakorik ez dagoen tokira pilota bidaltzeko gaitasuna

	lortzeko teknikak. - Jokatzeko espazioan norbera ondo kolokatzeko eta aurkakoa lekuz kanpo uzteko gaitasuna lortzeko teknikak. - Norberaren mesedetan eta aurkakoaren kaltetan, espazioak handitu edo/eta txikitu, edota espazio berriak sortzeko gaitasuna lortzeko teknikak. - Norberaren eta aurkakoaren ezaugarriak ezagutu eta aztertu ondoren, partidua irabazteko, unean uneko egoeraren arabera, taktikak egokitzeko gaitasuna lortzeko teknikak. - Taldean jokatzeko denean, norberaren protagonismoa taldearen zerbitzuan jartzeko jarrera. - Taldean jokatzeko denean, inor baztertu gabe, denok jokatzeko ahaleginak egitearen aldeko jarrera. - Arauekiko jarrera errespetatzea - Espezialitate ezberdinen balorazioa, aberastasun kulturalaren alde garrantzitsu bezala. - Gaitasunen aniztasunaren onarpena, gauza aberats eta normal bezala. - Pilota espezialitate ezberdinen onarpena, planteamendu sexistarik gabe. - Oinarrizko ekintza estrategikoen aurrean jarrera arduratsua.

2. NATUR JARDUERAREN BIDEZKO EZAGUTZA KULTURALA

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
2.- Natur jardueretan oinarrituz, eskolaren inguruko zein Euskal Herriko inguruak eskaintzen dituen aukerak erabili, gorputzaren garapenarekin batera ingurune fisikoa eta kulturala ezagutzeko eta maitatzeko.	- Inguru fisikoan ondo orientatzeaz gain, leku estrategikoak bilakatzeko gai da. - Gaitasun osoa du mapa baten arabera ibilaldi motz zein luze bat egiteko autonomia osoaz. - Parte zuzena hartzen du talde lanean zein kolaborazio lanetan - Ziurtasuna eta lege neurriak zorrotasunez betetzen ditu - Ezagutza kulturak handia lortu du bere herriaren ingurumenarekiko - Atsegin handiz parte hartzen du mendi eta natur jardueren inguruko kirol ekintzetan. - Parte hartzeaz gain eskua botatzen du ekintza desberdinen inguruko antolaketetan
Kontzeptuak	Prozedurak eta, jarrerak
Jarduera bideratzeko ondorengo irizpideetan oinarritzen gara: ingurua ezagutu jarduera berri batez, material errekurtsoak kontuan hartuz, arrisku posibleaz ohartuz eta inguru sozial, kulturalaz jabetuz.(Etnomotrizitatea, Ludikotasuna). Espazio lehorreko zein itsasoko jarduerak ezagutuko dira: Lehorrean: - <i>Natur guneekin familiarizazio lana:</i> orientazioaren oinarri basikoak: distantziak, eskalak, desnibelak.	- Planoak eta mapen laguntzaz ezagutzaren praktikak burutu. - Ezaugarri edo sinbolo jakinen bidez bidea ezagutu. - Krosa edo maratoi txiki-ertainaren antolaketa eta praktikak burutu. - Norberaren konpromisoa kidearekin tartekatu/egokitu. - Behar-bezain besteko - Natur jardueren inguruko herri edo eskola olinpiada gauzatu.

Kartografia zein mapa topografikoaren inguruko nozioak barneratu ibilaldiak, korrikaldiak, maratoiak, ... eginaz. - <i>Horizontaltasunetik bertikalitasunarena pasa inguruaz baliatuz</i>. Oinarrizko garapenak landu: arriskua eta perila zer den gogoratu eremu natural batean: natura eta rokodromoko eskaladaren berezitasunak azpimarratu. Ziurgabetasuna, proxemika... - <i>Ezagutza kulturalaren praktika egin inguruaz eta materialaz baliaturik</i>: bizikleta BBT, ... Itsasoan: - <i>Euskal arraunaren inguruko praktika</i>	- Ahalbide maila ezberdinak errespetatzea, ahalmenak eskuratzeko orduan aniztasunak eta lankidetzak duten balioa kontuan hartuz. - Taldeko zein bakarkako natur-jarduerak eskatzen duten ahalegin eta autoexijentzia beharra baloratzea, norberaren gorputzaren mugak errespetatuz. - Inguru naturalaren errespetua eta, kultur balioa ondarearen zati gisa baloratzea.

6. GIZARTE ZIENTZIAK

1. SARRERA

Gizarte Zientzien arlorako curriculum espezifikoa proposamenaren **helburua** ikaskuntza arloetako xedeak lortzen eta konpetentzia orokorrak garatzen laguntzearekin batera Euskal Herrian bizitzeko beharrezkoak diren konpetentzia espezifikoa eta edukiak definitzea da.

Zehatzago esanda, helburuetako bat ikasleei euren burua hobeto ulertzen laguntzea da: pertsona bakarrak dira, baina beste batzuekin batera bizi dira gizartean, eta hainbat taldetan antolatzen dira, helburuen edo mailen arabera (familia, eskola, bizilagunak, udalerrria, nazioa, etab.). Helburua talde horiek hobeto ezagutzen laguntzea da, eta talde horietan modu aktiboan parte hartzen laguntzea. Talde horiek elkarreragileak dira, urte luzeetan berrantolatu dira eta hainbat jatorritako (politikoak, ekonomikoak, sozialak, etnikoak, kulturalak, etab.) bizikidetzak gatazkak eta tentsioak izan dituzte eta izaten ari dira. Beharrezkoa da gatazka horiei bake eta demokrazia prozesuen bidez aurre egitea guzti hau euskararen lurraldean kokaturik.

Gizarte Zientzien beste helburua, euskal gizartearen bilakaera historikoa eta bere gizarte-osagaiak aztertzea da, bere osotasunean hartuta aztertzea, egunez egun sortuz doazen gizarteko elkarrekintzen sarean, baina euskal errealitatea bere baitatik –barrutik- begiratuta, ikuspegi lokala abiapuntutzat hartuta.

Barandiarani jarraiki, zibilizazio ezaugarriak edo kultur elementuak honako hauek direla esan dezakegu: giza talde batek bizitzaren oinarriko arazoei ematen dizkien erantzunak edo irtenbideak. Hortik sortzen da gure herriaren berezitasunak ezagutzeko interesa, eta horri zor diogu, hein handi batean, gure heziketa. Gure euskal herriak oso aurrekari urrunak ditu, bere prozesu historikoaren fase askotan beste talde batzuen eragin sakonak izan ditu, eta bizi forma originalak garatu ditu, denak honako zazpi galderen bueltan kiribiltzen ditugularik:

Non bizi gara eta nola antolatzen dugu espazioa?

Ezin dugu pentsatu isolaturik gaudenik munduan. Gure ingurunea planetaren funtzionamendu globalaren barruan dago, eta ezagutu beharreko zenbait lege eta printzipio orokorren mende geratzen da, adibidez eguratsaren zirkulazio orokorra ezagutu behar da, Euskal Herriko klima zuzen interpretatzeko.

Gure paisaia, gure kultura bezalaxe, milaka urtetan zehar moldatzen joan da gaur egungoa izatera iristeraino; hori ulertu nahi badugu, modelatze horretan eragin duten arau orokorrak aztertu eta ezagutu behar dira, eta beste erregela txiki batzuekin, tokian tokikoekin, osatu, hauek izan baitira ukitu berezi bat eman diotenak «gure» paisaia bihurtzeko.

Paisaia honek zenbait arazo ere planteatzen ditu, gizakiak izadiarekin duen elkarrekintzatik sortzen direnak, oro har. Gure ingurunea sakon ezagutzeak eta funtzionamendu-mekanismoak ulertzeak bakarrik ahalbidetuko digu sortutako arazoak konpontzeko neurriak planifikatu edo proposatzea, gizakiaren eta bere ingurunearen arteko oreka orokorra bilatuz.

Zein eta zenbat gara?

Euskal Herriaren bilakaera sozio-politikoak ulertu nahi badugu ezinbestekoa dugu denboraren joan-etorrian Euskal Herrian egon diren biztanleria-aldaketak ezagutzea, demografiaren dinamikak kulturaren, hizkuntzaren, ekonomian duen eraginaz jabetzeko eta zuntz horiekin eraiki beharko dugulako etorkizuneko Euskal Herria.

Demografia zein migrazio mugimenduei dagokionez, bereziki, azken 125 urteak hartu ditugu mugari bertan kokatzen baitira egungo euskal gizartea baldintzatu eta eraldatu dituen inflexio-punturik garrantzitsuenak. XIX. mendean Euskal Herriak ia 900.000 biztanle bazituen XX. mende osoan biztanleriaren kopurua hirukoiztu egin zen. Garai horretan gertatu da *iraultza demografikoa* deitu izan dena: jaiotza eta heriotza asko dituen eredu batetik, jaiotza ugari baina heriotza gutxi dituen beste eredu batera igarotzea alegia, horrek dakarren hazkunde demografikoarekin. Iraultza horren azken eskenatokia egungo ereduak dugu: bai jaiotzak eta baita heriotzak ere apalak diren ereduak hain zuzen.

Migrazio mugimenduei dagokionez, **emigratzeko** joera eduki duen lurraldea izan da Euskal Herria ia gaur egun arte. Izan ere, XIX. mende amaieran hasitako industrializazio-prozesua gertatu baino lehen, nekazaritzan oinarritutako ekonomiak biztanle guztientzako adina ez zuenez ematen, mendez mende ehunka mila euskal herritarrek kanpora jo behar izan zuten. Hauek guztiak osatzen dute gaur egun euskal diaspora gisa ezagutzen duguna.

Inmigrazio fenomenoek ere errotik baldintzatu dute Euskal Herriko errealitate demografiko, ekonomiko, sozial, linguistiko, kultural eta politikoa. XIX. mende amaieran hasi zen etorkinen etorrera hori, industrializazioarekin batera Bilbo inguruan kokatzen. Dena den, mugimendu handiena azken urteetan ematen ari da, Europa osoan bezala, munduko lurralde txirotuetatik. Atzeritarren etorrera honek aldaketa sakonak eragingo ditu Euskal Herrian; bai etorkinen integrazio-prozesuan, baita euskararen eta Euskal Herriaren etorkizunean ere. Gauzak horrela, bertan jaiotakoak eta kanpotik etorritakoak arteko errespetuaren eta elkar ulertzearen oinarritutako bizikidetzaren antolatzea funtsezko erronka izango dugu XXI. mendeko euskal herritarrok.

Nondik gatoz?

Edukia bezain garrantzizkoa da historiaren funtzioa zein den argi agertzea. Zertarako egin behar da historia eta nolakoa? Soilik nazio baten nortasuna lantzeko eta zein nazio? Herritar

komunitatearen kontzientzia lantzeko eta suspertzeko? Guztien ondare kulturala transmititzeko? Gaurko mundua ulertzeko iragana aztertuz? Galdera zerrenda luza eta osa dezake bakoitzak.

Euskal Herria ez da modu isolatuan bizi, garatu. Ez gara uharte herri bat. Historiaurrean zehar, eta noski geroagoko historian ere, askotariko eraginak iritsi zaizkigu hala iparraldetik nola hegoaldetik. Gure kulturaren sorrera, Europako beste hainbatetan bezala, beste herri, ekarpen, jendeen migrazio eta elementu kulturelekiko harremanetan gertatu zen.

Hemen proposatzen den edukia behin behineko proposamena da. Azaltzen den historia Euskal Herrikoa da, baina Europako historia orokor baten barruan kokaturik, artikulazio eta marko politiko guztien gainerik, euskaldunak gutxienez Europako herritarrak baitira.

Lana ez da erraza, ikusirik Euskal Herriko lurralde bakoitzak bere historia berezia duela, bere iragan bereziari, bere dinamika sozio-politiko bereziari loturik. Euskal Herria aurpegi anitzetako baita, lurralde bakoitzak egoera juridiko bereziak bizi izan ditu iraganean. Hala ere, desberdintasun guztien gainerik, hor dira ezin ukatuzko eragile komunak, euskaldun guztien ondare komuna osatzen dutena.

Zein dira mundu ikuskerak eta erlijioak?

Euskal kultura tradizionalak bere kosmobisio edo *munduaren ikuskera* izan du, kosmobisio askoren ekarpenez osatua, bere mitologia, sineste, usadio eta ohituretan zertzen dena, bere aztarna euskaran utzi duena, hau aldi berean errealitateaz egin dugun interpretazioaren inbentario eta egungo errealitatearen azterketa-tresna izanik. Era dinamikoan integratu ditugun eta integratzen ari garen ekarpen askoren barruan, bereziki garrantzitsuak dira europar herentziarekin partekatzen ditugunak: heleniar, erromatar eta kristau herentzia. Greziar munduak, beste ekarpen batzuen artean, arrazionaltasunaren ondarea utzi digu, eta horregatik sartu dugu azterketa kritikoa gure eskema kognitiboan barruan ezinbesteko elementutzat. Erromatar munduak, besteak beste, legearen eta egitura juridikoen ikuspegia utzi digu. Kristau-herentziak, eta zehatzago esanda gure kasuan herentzia katolikoak, Jainkoaren irudira egindako gizakiaren mundu-ikuskerak jakin baten eragina du gure eskema kognitiboetan. Noski, informazio-gizartearen eragina eta egungo mundializazioak badute zerikusirik XXI. mendeko euskaldunok kultur eskema eta ereduetan egindako (egin beharreko) birlantzearekin. Elementu horiek guztiak, neurri handiagoan edo txikiagoan, subjektu bakoitzaren eta bere zirkunstantzien arabera, banakoaren eta taldearen mundu-ikuskerak taxutuz doaz, banandu ezinezko eran dituztelarik neurri batean gizadi osoak partekaturiko elementuak, beste batzuk europarrek eta beste batzuk era espezifikagoan euskaldunek partekatuak.

Nola bizi gara elkarrekin eta nola konpontzen ditugu arazoak?

Euskal Herriaz aritzean, indarkeria edo bortxakeria aipatzen da behin eta berriz. Bere iturburu, ingurumari eta konponbideei buruzko eztabaidak kontrajarrita eta zatituta dauka euskal gizartea. Kanpoko eta barneko gatazka politikoak harreman eta arau asko lausotu ditu. Eta XXI. mendeko erronkarik garrantzitsuena justizian oinarritutako bakea eta normalizazioa lortzea izanen da. Horretarako eta ezinbestean gatazkei elkarrizketaren bidez irtenbidea bilatzeko gaitasuna indartu eta garatu beharrea gaude, denon artean partekatzen ditugun elementu komunen kudeaketan modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzeko eta bizikidetzarako arauak elkarren artean eraikitzeko.

Euskal gizartearen bilakaerak azken berrehun urteotan, aipatu baldintzen eraginez, herri egoera berezia ekarri du, kulturalki anitza eta politikoki asmo kontrajarriak biltzen dituena: XXI. mendeko aberastasuna eta erronka aldi berean!

Nolakoak dira eta nola funtzionatzen dute erakundeek?

Beren burua antolatzeko gaitasuna handia erakutsi du historikoki Euskal Herriak zein euskal gizarteak. Joera nabaria izan du auzolanean aritzeko eta arazoei zein beharrei erantzuteko gaitasun kolektiboa erakutsi du. Horrela historian zehar hainbat alditan argi erakutsi du bere legedi eta erakunde propioak sortu eta eraldatzeko gaitasuna. Gure legediek ibilbide luzea izan dute mendeetan zehar eta gure legedi ahalmenak gorabehera handiak izan ditu, hau murrizteko kanpoko eraso ugari jasan baititu.

Gaur egun ere egoera berezi xamarra da: Bi estatu eta hiru egitura administratibotan banatua, maila ezberdinetan, estatu horien menekotasunean bizi gara. Etorkizunean Europako Batasunak garrantzi berezia izan dezake estaturik gabeko nazioen indartze eta batasun prozesuan.

Nola lortzen ditut beharrezkoak zaizkidan gauzak?

Herrialde baten iraganean, orainean eta geroan ekonomiak duen garrantzia jakin beharreko gaia da. Izan ere, edozein herriren ibilbide historikoan bizibideak nola erdietsi dituzten bertako biztanleek ezagutu behar da, arbasoek egiten zutenak gaur egungo jarduera ekonomikoa, hein handi batean behintzat, determinatzen baitu, eta orain egiten dugunak etorkizunekoak. Beraz, Euskal Herriko historia ekonomikoaren zertzeladak eman behar lirateke geure herria hobekiago ezagutzeko eta geroa proiektatzeko.

Hor ditugu burdin meategien aztarnak eta berauekin lotuta burdin olak, itsasaldeko ontziolak, arma fabrikak, etab. Gerora, duela gutxira arte iraun duten altzairutegiak sortu ziren, baina hauek ere eraldatuz joan dira, gaur egungo enpresa modernoak iraganeko haien ondorengo bezala kontsideratu behar direlarik. Ezin ahaztu, guztiaren erdian nekazaritza

dugula, baserriaren inguruan sortzen diren harremanekin, ezta gaur egun hain esanguratsuak diren zerbitzuen nagusitasuna ere.

Honek guztiak markatu du gaurko euskaldunon bizitzeko era eta horretan oinarritu geure kultura, eta era berean hori guztia etorkizuneko Euskal Herria eraikitzeke oinarriak ezartzen ari da.

Zer ezaugarri nagusik definitzen du egungo gizartea eta nora goaz Euskal Herrian?

Euskal Herria abiatu da dagoeneko Informazioaren Gizartearen barrena. Hedabideetatik eta kultura-industrietatik bideratutako komunikazioak inoiz ez bezalako indarra hartu du gure gizarte bizitzaren hainbat alderdiren egituraketan. Kultura, politika, identitatea, kontsumoa, ekonomia eta beste hainbat gizarte-arlo haien inguruan antolatzen dira neurri handi batean. Euskal Herria bera, dagoeneko, ez bakarrik zentzu kulturean edo politikoan, baizik eta geografikoan ere, hedabideen eta kultura-industrien bidez eraiki eta transmititzen den errealitate bat da.

Komunikazio hori guztia modu zehatz batzuetan sortzen eta hedatzen da. Eta horiek gaur egun gero eta industrialagoak dira, merkatuari makurtuagoak eta globalagoak. Globalizazio garai hauetan, izateko bi modu daude, zein baino zein garrantzitsuagoa gurea bezalako herri txiki batentzat, eta zer esanik ez euskararentzat edo zehazki baita norberarentzat ere. Bat komunikazioa eta kultura-produktuak produzitzen jakitean oinarritzen da, haien sortu eta hedatzeko ezagutza, trebezia eta kapazitateak bereganatzean; bestea, berriz, iturri anitzetatik heltzen zaigun informazioa jasotzen, interpretatzen edo dekodetzen jakitean. Bi modu horiek uztartu eta garatzea ezinbestekoa dugu etorkizuneko herritar alfabetatuak sortzeko eta era berean gure kultura eta hizkuntza mundu globalizatu honetan desagertu ez dadin.

Galdera hauetan sakonduz, gauden seguru iritsiko garela ezagutzera Euskal Herriaren nortasun historikoa, hau da, bere biziraupenerako garatu izan duen bere ekonomia, sortu eta antolatu izan dituen bere erakunde politikoak, sortu eta garatu izan dituen harreman komunitario eta sozietarioak -direla familiakoak eta auzokoak, berdin taldeetan eta lagunarteetan zehazten diren gizarte-bizitzakoak-, gizartetik baztertuak direnenganako agertu izan dituen bere solidaritatezko loturak, asimilaziozko zein zapalkuntzazko politiken aurrez aurre erakutsi izan dituen bere erresistentzi sentimenduak... Hala bedi!

2. KOMPETENTZIA OROKORRAK

Derrigorrezko eskolaldiaren epea amaitzerako (16 urte), Gizarte Zientziak arloaren helburua ikasleek honako konpetentziak hauek lortzea da:

1. Autonomiaz eta zorroztasunez egitea gizarte gaiei buruzko monografia txikiak (historikoak, geografikoak, politikoak, ekonomikoak, etab.), prozedura induktiboak nahiz arrazonamendu hipotetiko-deduktiboa erabiliz, modu fidagarrian aurre egiteko etorkizuneko edozein gizarte arazoren edo gai garrantzitsuren azterketari.
2. Modu zorrotzean planifikatzea eta gauzatzea gai politikoei, ekonomikoei, sozialei eta kulturei buruzko dokumentu iturrien kontsulta (liburuak, aldizkariak, datu baseak, iturri estatistikoak, dokumentu ofiziala), baita kode desberdinak dituztenenak ere (hitzezkoak, piktorikoak, grafikoak, numerikoak, etab.), aurrez ezarritako eskema baten arabera alderdi garrantzitsuenak aukeratuz eta, beharrezkoa denean, testuinguru historiko edo/eta geografikoan kokatuz, bilaketaren helburuen araberako sintesi bat egiteko.
3. Argi eta zehatz idaztea gizarte ezagutza eraikitzeke prozesuari buruzko testu generoak (deskribapen geografikoak, inkesta soziopolitikoak, azalpen testuen txostenak, etab.), baita gizarte harremanetan ohikoak direnak ere (merkataritza gutunak, eskaerak, instantziak, kexak, etab.), bateragarri eginez adierazpenezko objektibotasuna ñabarduretarako gaitasunarekin eta kasu bakoitzean eskatutako erlatibizazioarekin, horren guztiaren bidez komunikazio hobea eta gizarte harremanetara eta komunikazio testuinguruetara hobeto egokituko dena lortzeko.
4. Ikaskideekin batera, interesgarriak diren gizarte gaiei buruzko benetako talde lanak egitea, modu aktiboan, sormena erabiliz, arduraz eta elkertasunez parte hartuaz, bai gizarte antolaketa eta funtzionamendua ezagutzeko (esparru geografikoetan, historikoetan, ekonomikoetan, politikoetan, kulturaletan eta abarretan), bai taldeko lanak egiteko teknikez jabetzeko eta elkarren arteko mendekotasun handiagoa duten pertsonak eta taldeak gizartean positiboki barneratzeko.
5. Interes komunekin gaien kudeaketan modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzea, planteatzen diren gaiak zorroztasunez aztertuz, interes edo ideia gatazkei prozedura demokratikoen bidez aurre eginez eta norberaren uste osoak defendatzeko sendotasuna eta adostasunetara iristeko gaitasuna bateratuz, bazterketarik ez gertatzeko eta modu berean pentsatzen edo sentitzen ez dutenekin bakean eta errespetuz bizi ahal izateko.
6. Ikaslea pertsona bakarra eta konplexua dela onartzea, eta besteekiko harremanetan dituen ezaugarriak eta akatsak onartzea, euskal gizarteko kide moduan identifikatzen duten kultur ezaugarriez jabetzea eta horiek balioestea, eta beste talde batekoa eta, oro

har, gizakien taldekoa izatearen sentimenduarekin bateragarri egitea, gizarte tolerantia eta ez-baztertzaila eraikitzen saiatzeko.

7. Ekintza irudimentsuak eta eraginkorrak sustatzea eta ekitea, gizarteko errealitateko maila eta esparru desberdinetan, errealitateak eta egoerak aztertuz eta ebaluatuz, ekintza alternatiboak asmatuz, lortu nahi diren helburuetara egokitutako estrategien plangintza eginez eta abian jarritz, eguneroko bizitzako egoeretan ekiteko moduak hobetzeko, bai besteekeko harremanei dagokienez, bai natura baliabideen erabilerari dagokienez.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

NON BIZI GARA ETA NOLA ANTOLATZEN DUGU ESPAZIOA ETA DENBORA? BIDEGURUTZE ETA HARREMAN LEKUA	
Kompetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.- Euskal Herriaren inguru fisikoaren oinarrizko ezaugarriak eta aniztasuna ezagutu, espazioan kokatu, eta modu egokian interpretatu, aldaketak identifikatu eta bizilekuak eta horren interpretazioak giza-harremanetan, kulturean, ekonomian, denboraren antolaketan eta, oro har, herrien eta pertsonen izaeran eta jokamoldeetan duen eraginaz jabetzeko eta ekintzapide pertsonal arduratsuen bidez praktika koherenteak sustatzeko.	- Gai da Euskal Herriko eskala ezberdinetako mapatan Bizkaiko Golkoa, eta erliebe unitate nagusiak (mendikateak, mendi nahiz ibai nagusiak) egoki kokatzeko, koordinatu geografikoak erabiliz. - Gai da Euskal Herriko mapa mota ezberdinak (erliebe mapak, klima mapak) eta klimogramak irakurtzeko eta interpretatzeko, teknikak modu egokian erabiliz. - Klimaren elementu nagusiak eta hauetan eragina duten faktoreak identifikatu eta deskribatzen ditu eta Euskal Herriko klimen ezaugarriak adierazteko erabiltzen ditu, baita gizakiaren bizitzan nola eragiten dioten edo eragin diezaioketen adierazteko ere. - Euskal Herriko paisaia nagusien elementu fisiko nabarmenenak (erliebe, klima, ur...) konparatu eta laburbiltzen ditu, espazioan kokatuz eta giza-taldeei ematen dieten aukerekin erlazionatuz: - Euskal Herriko paisaia-unitateak behatzen ditu, bere elementuen ezaugarriak zehaztuaz, erlazionatu eta erkatzen ditu, mapatan kokatzen ditu eta giza taldeek paisaiatan duten eragina aztertzen du. - Euskal Herria zergatik izan den migrazioa mugimenduen eta kultur trukearen gune garrantzitsua azaltzen badaki. - Ingurune naturaletan giza ekintzen eragina identifikatzen eta adierazten du, aldaketa prozesuak sistematikoki behatzeko jarraibideak modu egokian erabiliz, bere kausa eta ondorio ezezkorrak murrizteko hartu behar liratekeen neurriak eta jarrerak adieraziaz. - Aintzinako euskaldunen ilargi egutegiaren ezaugarriak eta gaurko egutegiaren ezaugarriak identifikatzen ditu eta inguruko beste kulturetako egutegi eta denboraren antolaketarekin erkatzen du.
Kontzeptuak	
1.- Euskal Herriaren kokaleku geografikoa - Eremu epeleko leku bat: koordinatu geografikoak. - Bidegurutzea Arku Atlantikoan. - Harreman lekua Europan: • Iberiar penintsularen eta Europa kontinentalaren artean. • Europa mediterraneoaren eta atlantikoaren artean. - Kontrastei bide ematen dien kokalekuak: • Aniztasuna Euskal Herriko erliebean. • Kostaldea: hondartzak eta itsas labarrak. • Mendi eremuak – lurralde irekiak. • Egoera klimatikoen aniztasuna. • Sare hidrografikoa: bi isurialde desberdin. • Paisaia anitzak. Elementu natural eta giza elementu bereizgarriak. 2.- Kokalekua, fluxuen eta trukeen faktore gisa - Donejakueko bidea eta Europarekiko kultur trukeak.	

- Itsasaldean egotea, eta portuen bidez izandako ohiko merkataritza trukeak. Bilboko portuaren garrantzi berezia. Bilboko kontsulatua.

3.- Gizakiaren eragina espazioaren eta denboraren antolaketan

3.1.- Espazioaren antolaketa

- Kantauri ertzaren eta Ebroko korridorearen artean: kokaleku estrategikoa Europa barruan.
- **Euskal arkeoastronomia: gure arbasoek nola antolatu zuten zerua. Mairubaratzen interpretazio astronomikoa.**
- **Sarioak eta lurraldearen aintzinako antolakuntza.**
- Hiri eta landa-espazioak: hiri espazioen aldaketak eta eragin eremuen hedapena.
  - Landa eremua eta hiri eremua. Baserrien esparrua; hiriguneak eta industrialdeak;
  - Tarteko unitateak (eskualdeak, eskualde-egiturak) indartzea, lurraldearen oreka handiagoa lortzeko
  - Komunikazio eta garraio egituren eragina nekazari munduan eta hiri-inguruan
  - Hiri-espazioen hazkundea
  - Hiritartze prozesuen azelerazioen ondorioz landa-eremuen berrantolaketa.
  - Biztanleria motak.
  - Bizimodua landa eta hiri-eremuan.
- Komunikazio sarea: azken hamarkadetako garapena eta proiektu berriak.
  - Autobide, autobia eta errepide-sarea.
  - Trenbideak, aireportuak, merkantzi portuak
  - Egungo egoera eta proiekturik garrantzitsuenak.

3.2.- Denboraren antolaketa

- **Aintzinako euskaldunen ilargi egutegia.**
- **Gaurko egutegia: astearen egunak, hilabeteak, urtaroak, urtea**

4.- Euskal Herritik - Euskal Hirira

- Euskal hirigintza, sorrera, bilakaera historikoa.
- Hirien egitura, funtzioak eta espazioa.
- Euskal hiri-sistema poli-nuklearra.
  - Hiri-kontzentrazioa. Hiri-hierarkia.
  - Euskal Herriko lurraldeetako eta haren inguruko hiri-eremuaren zenbait eredu.

5.- Etorbizuneko erronkak

- Hirugarren sektoreko hirietarantz.
- Hirietako biztanleen arazoak. Irtenbideen proposamenak.
- Giza taldeen eta ingurunearen arteko harremanak eta horren ondorioak.
- Gizakiak eragindako ingurumen arazoren azterketa (landaredian, uraren arazoa, klima-aldaketa) .
- Ingurunea babesteko abian jarritako politikak .

Prozedurak eta jarrerak

- Mapa batean puntu bat kokatzeko jarraibideak, koordenatu geografikoak erabiliz.
- Eskala eta ezaugarri desberdinak dituzten irudiak, planoak eta mapak irakurtzeko eta interpretatzeko jarraibideak.
- Mapa tematikoak (fisiko, klima, sestra-kurba, topografiko...) irakurtzeko eta interpretatzeko jarraibideak.
- Espazioan orientatzeko eta kokatzeko teknika geografiakoak.
- Paisaiak zuzenean edo zeharka behatzeko teknikak.
- Errealitate geografikoko paisaietan aldaketa prozesuak sistematikoki behatzeko jarraibideak.
- Gizarte esparruko argudio testuak zorrotz eraikitzeke jarraibideak.
- Paisaien eratzean, gertaera geografiko jakinetan eta ingurumena degradatzean islatzen diren ingurunearen eta

giza ekintzaren arteko harremanak aztertzeke jarraibideak.

- Inguruan dituen degradazio-arazoak aztertzeke jarraibideak.

2. ZEIN ETA ZENBAT GARA? DEMOGRAFIAREN EGITURA ETA DINAMIKA

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
2.- Euskal Herrian azken bi gizaldietan bereziki egon diren mugimendu demografikoak, aroak eta horien arrazoiak eta ondorioak ezagutu, informazio egokia aukeratuz, adierazpen grafiko desberdinak interpretatuz eta ezagutza hori adierazpen bide ezberdinez komunikatuz, demografiaren dinamikak kulturalan, hizkuntzan, ekonomian duen eraginaz jabetzeko eta elkarbizitarako jarrerak lantzeko.	- Euskal gizarteko mugimendu demografikoei buruzko datuak eta estatistikak, egungoak zein iragan hurbilekoak, biltzeko gai da, eta horiek deskribatzen ditu demografia-kontzeptuak, grafikoak eta mapak zuzen erabilia, eta denboran alderatu ondoren izandako aldaketataz, bereziki migrazioak eragindakoaz, jabetzen da. - Informazio biltzeko estrategia ezberdinak egoki erabiliz, egungo euskal egoera demografikoaren joera nagusiak ondorioztatzeko gai da, horiek izan ditzaketen ondorio sozial, ekonomiko, kultural eta abarrekin erlazionatzen ditu. - Euskaldunak historian munduan zehar nola zabaldu diren ezagutzen du, hauen kopurua, bizileku nagusiak eta migrazio mugimenduen dimentsio sozialari buruzko informazio biltzeko teknologia berriak egoki erabiliz.
Kontzeptuak	
1.- Biztanleriaren egungo egitura Euskal Herrian eta lurralde historikoa: - Euskal Herria mendebaldeko gizarte modernoa, - Guztiko biztanleria eta dentsitate demografikoa. - Adinaren, sexuaren eta jatorriaren arabera egitura. - Ikasketa maila, hizkuntza, jardura sektoreak, etab. - Euskal biztanleria ezaugarriak: biztanleria zahartua; Desberdintasun handiak okupazioan jardura sektoreen arabera. 2.- Demografiaren dinamika Euskal Herrian eta lurralde historiko bakoitzean: iraganetik orainera: - Hazkunde tradizionalaren eredua: hazkunde naturala eta migrazio joerak. - Trantsizio demografikoa, aldaketak hazkunde naturalean (heriotzak eta jaiotzak): noiz , zergatik. - Barne eta kanpoko migrazio-mugimenduak. (Azken 125 urteak). • Euskaldunak historian, munduan zehar: Ternuako Arrantzaleak, Ameriketako konkistan, migrazio ekonomikoak Ameriketara bereziki. • Euskal Diaspora: EH kanpo dauden euskaldunen kopurua, bizileku nagusiak, egoera... 3.- Etorrizuneko aukerak Euskal Herriarentzat: inmigratio anitza eta kultur askotarikoan bizitzeko erronka: - Implikazio ekonomikoak eta sozialak. - Demografiaren etorkizuna. - Hezkuntza eta kultur beharrak. - Zibilizazioak eta kulturak integratu beharra. - Integrazio soziala eta kulturala. - Kultura askotariko pertsonak eta taldeen onarpen, errespetu eta elkartasuna.	
Prozedurak eta jarrerak	
- Informazio iturrietatik (estatistika, sarea...) demografiaren ezaugarri eta joerei buruzko informazioa esanguratsua biltzeko jarraibideak.	

- Informazioa interpretatzeko, lantzeko eta erregistratzeko teknikak.
- Gai bati buruzko mapak irakurtzeko eta interpretatzeko teknikak.
- Demografia-datuak eta grafikoak (barra-diagramak, biztanleria piramideak....) irakurtzeko eta interpretatzeko jarraibideak.
- Informazio estatistikoa grafikotara pasatzeko jarraibideak.
- Demografiaren ezaugarri eta joerei buruzko txostenak planifikatzeko eta egiteko jarraibideak.
- Lortutako informazioa idazteko eta emaitzak ahoz komunikatzeko jarraibideak.

3.NONDIK GATOZ? EUSKAL HERRIAREN BILAKAERA HISTORIKOA EUROPAN ETA MUNDUAN.

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
3.- Euskal Herriko gizateriaren sorrera, historiaurrea, antzinatea eta erromatarkuntza garaitik gaur arte bizi izan den prozesu politikoaren, sozialaren, ekonomikoaren, eta ideologikoaren, arrasto nagusiak ezagutu, dokumentazio iturri desberdinez baliatzeko teknikak landuz, ikerketa historikoaren metodologia erabiliz, eta ibilbide horretan emandako gertaerak denboran eta espazioan egoki kokatuz, horiek gaur egungo errealitatea (politikoa, soziala, ekonomikoa...) nola baldintzatzen duten jabetzeko.	- Euskal Herrian bizi den gizateriaren sorrera eta historiaurreko gizartearen bizimoduak utzi dituen arrasto nagusiak ezagutzen ditu, idatzi gabeko dokumentu historikoak interpretatzeko jarraibideak eta teknikak egoki garatuz. - Ezagutzen du eta egoki deskribatzen ditu historiaurreko eta historiako gertakari esanguratsuenak, idatzizko eta ez idatzizko iturrietatik informazioa bilatzeko jarraibideak egoki landuz. - Zenbait garaitako mapa historiko batzuetatik abiatuta, Euskal Herriaren lurraldeetako sorrera, bilakaera eta gertaera historikoen ezaugarri nagusiak deskribatzen ditu. - Euskal herriko historiako aldi eta gertaera esanguratsuenak, denboran eta espazioan kokatzen ditu, historiako ohikoen diren konbentzioak eta kronologia-unitateak erabiliz. (ardatz kronologikoak, frisoak, etab.) ezaguera historiko horiek gaur egungo arazo nabarmenak ulertzeko erabiliaz. - Informazio iturriak helburuaren arabera egoki aukeratzeko gai da, informazio esanguratsua bildu, eta euskarri egokietan erregistratzen du. - Gertakari jakinei buruzko ikuspegi desberdina duten dokumentu historikoak kritikoki aztertzen ditu. - Jasotako informazioa berrantolatzeko gai da sintesi prozedurak (laburpen, eskema, koadro, grafiko eta abar) erabiliz, egiten zaizkion buruzko galderen ondorioak era egokian aurkeztuaz. - Dokumentu historikoak kritikoki interpretatu ondoren bertako informazioa idatziz eta ahoz komunikatzeko gai da hiztegi egokia erabiliz. - Euskal Herriko gertaera historiko esanguratsuen kausa eta ondorioak identifikatzeko gai da euren arteko loturak zehaztuz eta kausalitate anitza kontuan izanik.

Kontzeptuak

I HISTORIAURREA

1. Lehen biztanleak.Paleolitoa

- Ustekabeko aurkikuntzak: horien kokapena
- Euskal lurraldeetako lehen biztanleak.
- Bizimoldeak haitzuloetatik kostaldera.
- Aztarnategi nagusiak: Benta Laperra, Santimamiñe, Ekain, Altxerri, Isturitze...

2. Neolitoa

- Neolitoaren ezaugarriak euskal lurraldetan.
- **Jentilen akabaera eta megalitoen zibilizazioa.**
- Lehen herrixkak.

3. Metalen aroa. Kobrearen eta brontzearen sarrera

- Iparraldeko eta hegoaldeko eraginak.
- Tresneria berrien aztarnak.
- Megalitismoaren garapena: trikuharriak eta tumuluak.

4. Euskara

- Euskararen jatorria eta bilakaera.
- Beste hizkuntzekiko harremanak.

II. HISTORIA

1. Antzinatea

1.1. Zibilizazio zeltso-iberikoaren azalpenak Araban eta Nafarroan

1.2. Greko-erromatar idazleen iritziak euskaldunekiko.

1.3. Erromatarkuntzaren ondorioak gizartea eta antolamendu politikoan. Latinaren eragina euskararengan.

1.4. Mundu klasikoaren kultura ondoreak gure egungo zibilizazioari egindako ekarpenak.

1.5. Kristautasunaren hedapena eta eragina.

2. Euskal Herria erdi aroan

2.1. Aldaketa geopolitikoak IV. mendetik aurrera

- Baskonia-Akitania bisigodoen, frankoen eta Islamaren artean. Herrialde horien arteko bakezko harremanak eta haserreak. Al Andalus/Tutera.
- Nafarroako erresuma eta Pirinioetatik hegoaldera eta iparraldera dauden euskal lurraldeak:
- Lurralde-antolakuntzaren bilakaera estatu europarren eraketa-prozesuan.
- Euskal lurraldeen barne eta kanpo-harremanak.
- Ingalaterrako koroa Lapurdin eta Zuberoan.
- Ehun urteetako Gerrak Zuberoan eta Lapurdin izandako eragina.
- Nafarroako Erresuman izandako aldaketak. Gaztelaren gerra eta konkista.

2.2. Euskal Herriko gizartea eta zibilizazioa Erdi Aroan:

- Erdi Aroko gizartea: Jaunak, apaizak eta nekazariak.
- Behe Erdi Aroko hirien loraldia eta burgesiaren azalpena.
- Erljioaren eragina: Monasterioak eta kristau-eliza.
- Mairuak/kristauak/juduak. Hiru erlijio eta kulturen arteko elkarbizitza.

2.3. Ekonomiaren ezaugarriak Erdi Aroan

- Itsas nabigazioa. arrantza eta merkataritza. Bilboko portua eta kontsulatua. Bale-arrantza.
- Euskaldunak Amerikako konkista eta kolonizazioan. Artoaren sarreraren garrantzia nekazaritzan.
- Burdinolak eta ontziolak.
- Berant Erdi Aroko gatazka sozio-ekonomikoak: Gerra, gosete eta izurriteak
- Nekazarien oldarpenak eta emantzipazioak.
- Gremioen altxaketak.
- Ahaide Nagusien arteko borrokak .

2.4. Foru-sistemaren eraketa euskal lurraldeetan:

- Foruen eta erakundeen sorrera eta hedapena.
- Egungo zenbait erakunderekiko dituzten harremanak.

III. EUSKAL HERRIA ARO MODERNOAN

1. Kulturaren bilakaera XVI-XVIII mendeetan.

- Kristau erreformak eta katolikoek kontrarreforma. Joana Albretekoa eta Joannes Leizarragaren Biblia.

- Ilustrazioa: Bergarako Errege Mintegia, Euskal Herriaren Adiskideen Elkarte eta Elhuyar anaiak.

2. Lurraldeen bilakaera

- Espainiar Borbondarren erreformismoa. Foralismoaren krisiak, Matxinadak.
- Frantziako Borbon etxearen gorakadaren ondorioak Ipar Euskal Herrian. Enrike III.a (Nafarroakoa)- IV.a (Frantziakoa). Luis XIV.a eta Utrecht-eko hitzarmenaren ondorioak.
- Euskal Herriko lurraldeen legedi eta erakundeen bilakaera.

3. Aldaketak Euskal Herriko gizartean eta ekonomian

- Demografia-gorabeherak.
- Artoaren ekarpena eta nekazari krisiak.
- Itsas-merkataritza: artilea, burdina. Mundu kolonialaren eragina. Caracasko Errege Konpainia Gipuzkoarra.
- Ternuako arrantza, balearen ehizatzea.

IV. ARO GARAIKIDEA: 1789-1914

1. Antzinako Erregimenaren krisialdia.

1.1. Frantziako Iraultza eta Napoleonen Inperioaren ondorioak Euskal Herrian.

- Frantziako Iraultza (1789-1799). Foruen deuseztapena eta departamentuen sorrera Iparaldean
- Konbentzio gerra (1793-1795) Hego Euskal Herrian.
- Independentzia gerra eta bere ondorioak Hego Euskal Herrian.

1.2. Euskal Herriko bilakaera historikoa XIX. mendean.

- Espainiako estatu liberalaren eraketa. Tradizionalismoa eta liberalismoaren arteko gatazka. Lehen Gerra Karlistaren eragina eta ondorioak Euskal Herrian.
- Bigarren gerla karlista (1872-1876). Foruen abolizioa.
- Euskal nazionalismoaren sorrera.

2. Europaren bilakaera ekonomikoa eta soziala

2.1. Iraultza industrialaren ezaugarriak Euskal Herrian. Sorrera, hedapena eta bilakaera

2.2. Industrializazioak eragindako aldaketa sozio-ekonomikoa.

- Demografia igoera eta emigrazioa. Hirien hazkundea.
- Gizarte kultur-anitza.
- Langile-mugimenduak eta sozialismoa.

3. XX. mendeko bilakaera politikoa

3.1. Lehen mundu gerra eta haren ondorioak Ipar Euskal Herrian .

3.2. Bigarren Mundu Gerra eta haren ondorioak Ipar Euskal Herrian bereziki.

3.3. Gerra arteko Espainiar krisi egoeraren ondorioak Hego Euskal Herrian. Euskal estatutua garatzeko oztopoak Bigarren Errepublikan zehar. Espainiako Gerra Zibilak Euskal Herrian izandako eragina. Francoren diktaduraren eraginak ekonomia eta gizartean. Eusko Jauriaritza atzerrian. Frankismoaren aurkako oposizioa.

3.4. Frantzia eta Ipar Euskal Herria, IV. eta V. Errepublika garaian.

V. EUSKAL HERRIA GAUR

1. Espainiar trantsizioa. 1978ko konstituzioa eta autonomi-estatuaren sorreran. EAeko 1979ko autonomia estatutua. Nafarroako Foru Hobekuntza. Lehen Jauriaritza.

2. 1980. hamarkadako krisi ekonomikoaren eragina Euskal Herrian.

3. Espainia Europar Batasunean integratzeak Hego Euskal Herrian izandako ondorioak.

Prozedurak eta jarrerak
- Hainbat motatako dokumentu historikoak (idatzizkoak eta ez-idatzizkoak) irakurtzeko, interpretatzeko eta depuratzeko teknikak.   - Informazio bibliografikoa bilatzeko jarraibideak.   - Ardatz kronologikoak, kronologia taulak, denbora lerroak eta friso historikoak interpretatzeko eta osatzeko teknikak.   - Gertaera historien kausalitate-aniztasuna aztertzeke jarraibideak: gertaera historikoen eta bilakaera- eta aldaketa-prozesuen kausak eta ondorioak aztertzeke jarraibideak   - Euskal Herriko eta Espainiako arkeologia aztarnari eta ondare-elementuei buruzko informazioa biltzeko jarraibideak.   - Gizarte historikoen eta egungo gizarteen arteko aldeak eta berdintasunak ezagutzeko, aztertzeke eta alderatzeko teknikak.   - Mapa historikoak interpretatzeko, konparatzeko eta eraikitzeke jarraibideak.   - Informazio esanguratsua hainbat iturrietatik (ikonografiko, arkeologiko, idatzizko, etab.) lortzeko, interpretatzeko eta erregistratzeko jarraibideak.   - Lortutako informazioa sintesi prozedurak erabiliz erregistratzeko jarraibideak.   - Aldiak, gertaera historikoak eta datuak tokian, denboran eta espazioan kokatzeko jarraibideak.   - Ikerketa historiko txikiak planifikatzeko eta egiteke jarraibideak.   - Ikerketa eta lan monografikoen emaitzak ahoz, idatziz komunikatzeko jarraibideak.   - Bizi beharreke esperientziak: Aztarnategi esanguratsuenak ezagutu eta bisitatu ditu: Behe paleolitoa (Irikaitzeke aztarnategia Zestoan), Erdi paleolitoa (Murba, Axlor, Lezetxiki, Amalda, Isturitze...), Goi Paeleolitoa (Benta Laperra, Santimamiñe, Ekain, Altzerri, Isturitze...) Arte higigarria: (Isturitze, Torre, Ekain...) eta gainerakoetako pieza nagusiak

4. ZEIN DIRA MUNDU IKUSKERAK ETA ERLIJOAK?	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
4.-Euskal Herriko historiaurreke eta historiako kultura, mitologia eta erlijioen elementuak identifikatzea eta elkarrekin lotzea, horien esanahia eta egun duten presentzia balioesteko.	- Euskal Herriko historiaurreke eta historiako mitologia eta erlijioen elementuak ezagutzen ditu, - Atal eta biografia garrantzitsuak ikertzeke oinarrizko urratsak egoki lantzen ditu, hauen bidez euskaldunon kosmobisioa ulertzeke eta garatzeko. - Euskal Herriko iraganeko sinbologia erlijiosoaren zenbait elementu identifikatzeko gai da. - Euskal mitologiako irudiek herriarentzako zuten balioa eta esanahiaz jabetzen da. - Kristautasunaren mezu nagusia eta Euskal Herrian utzitako ondarea ezagutzen eta baloratzen ditu. - Islamaren eta judaismoaren mezu nagusia eta Euskal Herrian utzitako ondarea ezagutzen eta baloratzen ditu.
Kontzeptuak	
1. Gure kulturaren sustrai biziak 1.1. Sorrera: gizakia eta natura. Natura eta euskal kontzeptu sistema. 1.2. Euskal Herriaren historiaurreke eta historiako kultur eta erlijio zikloak. - Denborari buruzko kultur eta kontzeptu erlijiosoak. - Egutegia eta sakraltasuna: neguko festak ,udaberriko festak,udako festak,udazkeneko festak. - Jainkoen garaia: denbora, mitologia eta kosmologia. - Denboraren eta erlijiosotasunaren arteko lotura: kristau kultura eta denborazkotasuna. Kristau denboraren urteko zikloa.	

1.3. Erliijo jarrerak adierazten dituzten euskal kultur ondareko narrazioak, kondairak eta mitoak.

2. Erliijoaren gertakari berezia

2.1. Erliijoaren gertakariaren testuingurua: ehiza errituak, ibaiak eta ugalkortasuna, jaiotza, hildakoak eta arbasoak gurtzea, garezurra gurtzea.

2.2. Hierofaniak, sakratuaren bitartekotza gisa:

- Natura, goieneko kosmosa-mundua (Ortzi, ilargia, argia, euria, tximista, ortzadarra, etab.).
- Animaliak.
- Heriotza eta inguruak.

2.3. Transzendentziaren zeinuak eta ikurrak.

- Santutegia eta ikurrak.
- Hilobi espazioak.
- Monasterioak eta ermitak.

2.4. Esperientzia estetikoak naturan

3. Egungo aztarnak

3.1. Euskal lurralde ezberdinetako jai egutegia: errituak, pertsonaiak, tradizioak, etab.

3.2. Festa erlijiosoak Euskal Herrian: komunitate eta oroigarri balioa. Zaindariak eta herri gurtza.

3.3. Erliijo handien aztarnak Euskal Herrian.

- Kristautasunaren historia:
  - Euskal Herrian sartzea.
  - Santiago bidea Euskal Herrian.
  - Monakotza eta eskeko ordenak.
  - Aro Modernoan errotzea: elizbarrutietako apaizak eta erliijo ordenak.
  - Euskal Herrian kristautasuna hedatu zuten pertsona ospetsuak.
  - **Inkizizioa eta euskal sorgingoa: sorginen** auzitegia Zugarramurdin.
  - Absolutismoa: Euskal Herriko apaizak eta Jesuiten itzulera.
  - Karlismoa: Jainkoa, Aberria eta Erregea.
  - Nazionalismoa eta erlijoa.
  - Banu qasimtarak eta Iruñeko Erresuma.
- Islamaren agerpena eta garapena, arabismoak euskaran.
- Judaismoa. Bere aztarnak eta eragina euskal lurraldeetan, Nafarroa eta Lapurdin bereziki
- Erliijoaren kultur adierazpenak: festak, ohiturak, idatziak, ikurrak, leku sakratuak.

Prozedurak eta jarrerak

- Euskal Herriko erliijo ondaretik hartutako lanak zehatz-mehatz deskribatzeko jarraibideak (artea, musika, ohiturak, literatura, etab.).
- Euskal kultur ondarean erreferentzia erlijiosoak dituzten elementuak identifikatzeko irizpideak: musika, arte adierazpenak, ikurrak, festak, ohiturak, mezuak, esaera zaharrak, lekuak, denborak, etab.
- Arte erlijiosoaren obrak behatzeko, ikurrak ulertzeko eta musika sakratua entzuteko orientabideak.
- Euskal Herriko kultur gai eta biografia garrantzitsuak ikertzeko oinarrizko urratsak.

5. NOLA BIZI GARA ELKARREKIN ETA NOLA KONPONTZEN DITUGU ARAZOAK?

ARAUEN BEHARRA: ZUZENBIDEA

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
5.- Euskal Herriak bere ibilbide	- Euskal Herriak ezagutu dituen gatazka soziopolitikoak alderdi guztiei

historikoan zehar ezagutu dituen gatazka soziopolitiko eta kulturalak ezagutu, denbora eta espazioan ondo kokatu eta horien funtsezko arrazoiak zorrotzasunez eta sistematizazioaren bidez interpretatu, gure egungo gizartean ematen diren arazo eta gatazka pertsonal zein kolektiboak hobeto ulertzeko eta interes komuneko gaien kudeaketan modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzeko eta bizikidetzarako arauak elkarren artean eraikitzeko.	erreparatuta modu kritikoan aztertzen ditu, gatazkak aztertzeko eta elkarrizketaren bidez lantzeko protokoloak eta jarraibideak modu egokian landuz. - Euskal Herriak ezagutu dituen gatazka sozial nagusiak modu kritikoan aztertzen ditu, gutxienezko zorrotzasunaren eta sistematizazioaren bidez eta bibliografia nahiz lehen eskuko dokumentu iturriak egoki erabiliz eta egoera injustuen aurrean hauek orekatzeko ahalegina egiten du. - Bere inguru hurbilean dauden gatazkak identifikatu eta deskribatzen ditu, naturaltasunez bere izaera onartu eta hauei aurre egiteko prozedura bakezaleak erabiltzen ditu, arazo horiek elkarbitzita hobetzeko aukera bezala ikusiaz. - Elkarbitzitarako arau eta legeetara jotzen du gatazkaren bati konponbidea eman edota mota ezberdinetako gizarte-gatazkari aurre egiteko. - Elkarrizketa eta prozedura bakezaleak defendatzen ditu pertsonen, taldeen eta herrialdeen arteko gatazkak konpontzeko.
Kontzeptuak	
1.- Eskubideen bilakaera historikoa: - Zibilizazio pirinearra. Ohiturazko zuzenbidetik idatzizko bildumetara. - Pertsona. - Familia, ahaidetasun mailak: etxeak, senideak, ahaideak, familia izena (edo abizena), familiak arbasoekiko dituen betebeharrak, ahaideen arteko elkartasuna, familia festak urtean zehar (senitartea). - Komunitatea - Herriko auzo egituraketa (<i>Auzoa</i>). - Batzarra: auzo bateko etheen batzarra; biltzeko ohiko lekua (Ermita). - Auzokoen batzarretik eratorritako karguak (<i>Basalkatea, basazaina, etxezaina</i>). Karguen txandaketa. 2.- Euskal ondarean arakatzen: - Euskal Herri zaharrean gizabideak zuen garrantzia eta gaurko gizarte sekularatuan nagusitzen diren ideologiak - Matriarkatuaren azterketa: oinarizko printzipioak eta egituratzen duten erregelak. - Patriarkatuaren azterketa: oinarizko printzipioak eta egituratzen duten erregelak. - Euskal Herrian jabetza eskuratzeko moduak: okupazioz, lanez, herentziaz... - Euskal Herriko jabetza-mota espezifikoa: jabetza solidarioa (gizabanakoen interesen ginetik gizarte-interesak jartzen dira). - Trukea: bere gizarte-esanahia. - Bostekoa ematea, kontratua egiteko modua. - Hitz-emate edo promesa, betebehar moralaren forma espezifikoa. - Auzolana eta bere oinarria, lana ulertzeko forma espezifikoa gisa, eta bere garrantzia mentalitate kooperatiboan. - Gizon/emakume ona» gatazka-konpontzaile gisa eta horren aldaerak (bitartekaritza egitea, adiskidetzeta...). - Euskal auzotasun zibila eta tokian tokiko auzotasuna 3.- Euskal Herriak ezagutu dituen gatazka soziopolitiko eta kulturalak: - Erromatar kolonikuntzatik hasi eta oraingo egunak arte - Nafarroako erresumaren konkista militarra - Foruen abolizioa - Gizarte-gatazkak forualdian - Lan-gatazkak, - Gatazka soziopolitikoak eta kulturalak aro moderno eta garaikidean:	

- Gizarte eta genero indarkeria.
- Immigrazioa.
- Arrazakeria eta xenofobia.

4.- Konpontzeko dagoen gatazka bat: bakean eta demokrazian bizitzeko eredua bilatzea:

- Alderdi politikoak eta euren posizio ideologikoak, lehen eta orain.
  - Aukera soziopolitiko ideal tipikoak: (Neo)liberalak, sozialdemokratak, kooperatibistak eta (neo)komunistak.
  - Kulturaz eta herri atxikimenduz lehentasun ezberdinak nahasian: euskal, nafar, espainol eta frantses. Horien aukera ezberdinetatik sortzen diren asmo politiko ezberdinak.
  - Euskal Herria, Espainia, Frantzia, Europa eta orainaldiko globalizazio berria epaitzerakoan nabarmentzen diren korrelazioak.
  - Euskal herrietako hauteskundeetan parte hartzen duten alderdi politikoek eta koalizioek ordezkatzeko dituzten egitasmo politikoaren ezaugarriak
- Azken 30 urtetan gatazka politikoa konpontzeko xedearekin egin diren saiakera garrantzitsuenak: Txiberta, Argel, Lizarra-Garazi.
- Gatazkaren ondorioak.
- Herriatik, gatazka konpontzeko xedearekin, sortutako ekimenak.
- Beste trantsizio baterantz?

Prozedurak eta jarrerak

- Gatazkak aztertzeke protokoloak.
- Gatazkak elkarriketaren bidez lantzeke jarraibideak.
- Bizikidetzara arauak egiteko edo berrikusteko jarraibideak.
- Ikerketa lan txikiak egiteko jarraibideak.
- Euskal Herrian elkarrekin bizitzeko elementu positiboak (pertsonak, taldeak, proiektuak, erakundeak, legeak, etab.) behatzeko moduak, eta ekintzen eta helburuen balorazioa.
- Euskal Herriaren egungo arazoak identifikatzeko eta irtenbideak proposatzeko urratsak.
- Gizarte arazo bati buruzko ikuspegia arrazoi bidez justifikatzeko elementuak.
- Euskal gizarteko kezka nagusiak aukeratzeko eta lehentasunak ezartzeko irizpideak
- Planteatutako arazoaren gainean informazioa eskuratzea, jasotako materialean oinarrituz balorazio kritikoa egitea eta norberak beste ikuspegi pertsonala azaltzea.

6. NOLAKOAK DIRA ETA NOLA FUNTZIONATZEN DUTE ERAKUNDEEK? EGITURA ETA FUNTZIONAMENDUA

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
6.- Euskal Herriak historian zehar bere burua antolatzeke xedearekin osatu dituen legedi zein erakunde politikoaren funtsa eta egitura, sorrera eta garapena, baita gaurko gizartearen erreferentzia-zein gertatzen zaizkigun taldeena ere (familia, eskola, herria ...) ezagutu eta hauek baldintzatzen dituzten kanpo nahiz barneko faktoreak zein antolakuntza egiturak eta ohiko funtzionamendua	- Ikasleen pertenezia eta erreferentzia taldeetan (familia, eskola, herria...) parte hartzen du modu eraikitzailean, arduratsuan eta solidarioan. - Euskal Herriak bere burua antolatzeke xedearekin osatu dituen legedi zein erakunde politikoaren sorrera, bilakaera historikoa ezagutzen ditu, hauek baldintzatzen dituzten kanpo nahiz barneko faktoreak zein antolakuntza egiturak eta funtzionamendua kritikoki aztertuz. - Ikasleak parte hartzen duen maila ezberdinetako erakundeetan (familia, eskola, udalerrria...) dauden balio demokratikoak identifikatzen /onartzen ditu, eta erakunde hauetako ezarritako arauak errespetatuaz, desadostasunei aurre egiteke tresnatzat hartzen ditu. - Parte hartzen duen demokrazia urriko erakunde eta taldeen funtzionamenduaren aurrean kritiko agertzen da, hauek hobetzeko

taldelanean kritikoki aztertu, erakunde horietan jarrera arduratsuaz partehartzeko.	proposamen eta ekimenak aurrera eramanez. - Eskala desberdinetako mapatan Euskal Herriko banaketa politiko-administratibo nagusiak kokatzen ditu, Estatu espainiar eta frantsesaren barneko antolaketa politiko-administratiboaren barne, eta Europar Batasuneko kide, Euskal Herriko lurralde antolaketa identifikatuz, - Egungo euskal legedietan lehengo foruen arrastoak identifikatu eta aztertzen ditu.
Kontzeptuak	
1.- Erakunde ezberdinen ezaugarriak 1.1. Erakunde primarioak: Familia eta eskola. - Osaera eta egitura. - Funtzioak eta funtzionamendua: - Harremanak eta gatazkak erregulatzea. 1.2. Herri erakunde espezializatuak (sindikatuak, auzo elkarteak, enpresa elkarteak, kontsumitzaileen elkarteak, gobernu kanpoko erakundeak...): helburuak eta funtzionamendua. 1.3. Erakunde politiko antolaketa eta funtzionamendua, mailen arabera - Euskal udalerrietako antolaketa: iragana eta oraina:egitura,oinarrizko funtzioak eta funtzionamendua: arauak eta herritarren parte hartzea erakundeetan.. - Euskal lurralde historikoen antolaketa politikoa: egitura,oinarrizko funtzioak eta funtzionamendua: arauak eta herritarren parte hartzea. - Euskal Herria bi estatutan, hiru administrazio. • Autonomiadun lurraldeen antolaketa Espainiako Estatuaren esparruan • Egitura. Oinarrizko funtzioak. Funtzionamendua: arauak eta parte hartzea. • Beste autonomia-erkidego batzuen enklabeak Euskal Herrian (Trebiño, Villaverde Turtzioz) • Iparraldeko lurraldeen egoera eta departamentuen funtzionamendua Frantziako Estatuan. • Erakunde estatalen egitura,oinarrizko funtzioak eta funtzionamendua: arauak eta parte hartzea. - Euskal Herria Europar Batasunean. • Europako Batasuneko Erakunde Politikoak. Sorrera, bilakaera. Funtzioak. Xedeak eta zailtasunak. • Euskal lurraldeak Europar-Batasunaren esparruan. Harreman-eredu berria • Europar herritartasuna. • Europar Batasuna eta estatu gabeko nazioak: Euskal Herriaren kasua. 2.- Euskal erakunde eta legeen bilakaera historikoa - Foru idatzien sorrera. Lurraldeetako foru eta erakundeen sorrera eta ezaugarriak. - Foruen aurkako jazarpenak espainiar eta frantziar borroketaren eskutik Aro Modernoan zehar - Iraultza frantsesaren ondorioz Iparraldeko lurraldeetako egoera. Foruen deuseztapena eta departamentuen sorrera. - 1839ko urriaren 25eko Legea. Foru baimenaren (gain-karta edo usadioa) balio eza. - Nafarroan: Foruen Aldakuntzarako Legea edo "Lege itundua" (1841) Gamazada (1893-1894) - 1876n Foruen deuseztapen legea. Kontzertu edo Itun ekonomikoak. - Foruen deuseztapen legearen aurkako herri oposizioa: Liberal foruzaleen borroka. Arturo Campion. Euskal nazionalismoaren sorrera. - Euskal estatutuaren ahalmenak. Lehen Eusko Jaurlaritza. - Francoren diktadura garaiko egoera. Ahalmen eta eskubideen deuseztapena . "provincias traidoras. - Euskotarren jatorrizko eskubideak eta beren aldi aldiko borondatearen errespetua 1978.eko Konstituzioan. - 1979 Gernikako Estatutua eta Foru Hobekuntzen (1982)ezaugarriak. Kontzertu ekonomikoak. 3.- XXI. mendearen hasieran euskal herritarren joan-etorria baldintzatzen duten itun erakunde politikoak:	

- Herrien eskubideak defendatzen duten Nazioarteko Itunak.
- Erakunde eta Aliantza Militarrak, mundu guztiari erasaten diotenak.

Prozedurak eta jarrerak

- Inkestak egiteko eta betetzeko jarraibideak.
- Nola landu bildutako informazioa.
- Nola egin txostenak, inkestetan bildutako datuetatik abiatuta.
- Famili zuhaitzak egiteko jarraibideak.
- Dokumentu ofizialak irakurtzeko eta interpretatzeko jarraibideak.
- Instantzia ofizialei zuzendutako dokumentuak egiteko edo betetzeko jarraibideak (eskaerak, erreklamazioak).
- Euskal gizartearen elementu soziokulturalak aukeratzeko eta deskribatzeko irizpideak, baita bertako erakundeak eta horiek antolatzeke eta bizitzeko modu bereziak aukeratzeko eta deskribatzekoak ere.

7. NOLA LORTZEN DITUT BEHARREZKOAK ZAIZKIDAN GAUZAK?

ANTOLAKETA ETA FUNTZIONAMENDU EKONOMIKOA

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
7.- Euskal Herriko zein berau osatzen duten lurralde historiko bakoitzeko ekonomi sektoreetako urrats nagusien historia, eta egungo gizartearen antolaketa eta funtzionamendu ekonomikoa ezagutu, hainbat iturriren bitartez lortutako informazioaz baliatuz eta ikerketa lan txikien bidez antolaketa ekonomiko horretan parte hartzen duten eragile desberdinen arteko korrelazio esanguratsuenei buruzko norbere interpretazioa eta arrazoitzea komunikatuz.	- Lurraldeka zein eskualdeka, Euskal Herriko ekonomi sektoreen jatorria, garapena eta etorkizuneko aukerak, IKT, grafiko eta mapak erabiliaz deskribatzen ditu, ikerketa lan txikiak eginaz eta hainbat iturriren bitartez lortutako informazioaz egoki baliatuz. - Informazio ezberdinak interpretatuz, nekazaritza ustiapen sistema nagusien ezaugarriak lantzen ditu eta euskal nekazaritzaren egungo arazoak aztertzeke gai da. - Industria jardueretan gertatzen ari diren eraldaketak deskribatzen ditu, Euskal Herriko ekoizpene nagusiak kokatuz, eta sektore honen egungo errealitatea aztertzen du iturri ezberdinetatik deslokalizazio eta globalizazio ekonomikoen eragina ondorioztatuz. - Hirugarren sektoreak izandako bilakaera eta eraldaketak identifikatzen ditu, eta eraldaketa horien ondorioz Euskal Herrian harreman ekonomiko eta sozialetan gertatzen ari diren aldaketa aztertzen ditu. - Mota guztietako bitartekoak erabiltzen ditu (IKT, estatistika..) jarduera ekonomikoek buruzko informazioa lortzeke. Jasotzen duen informazioaren zuzentasuna eta objetibotasuna egiaztatzeke gai da.

Kontzeptuak

1.- Euskal Herriko ekonomiaren ezaugarriak:

1.1. Tradiziozko artzaintza

- Euskal Herriko artzaintza motak eta eremu nagusiak:
- Artzainaren tresneria eta artisau lanak: *abatza, kaikua, malatxa*, etab.
- Ardi artzaintzaren produktuak: gaztagintza tradizionala; beste esneki batzuk.

1.2. Nekazaritza eta abeltzaintza

- Nekazaritza motak klima eta lurren arabera.
- Landutako laboreak. Historian zehar sartutako landareak (artoa, patata, babarruna, tomatea, etab.).Gaur egungo espezializazioa.
- Nekazarien etxe motak: Baserria, Laborantza etxea, Eraikin osagarriak,
- Nekazaritza tresnak. Ohiko lanabesak, makina modernoak.
- Nekazaritzari lotutako usteak eta erritoak.
  - Nekazaritza babesten duten santuak (San Blas, San Isidro, San Fausto, San Marko, etab.).

- Babes errituak: haziak bedekintzea; soroen babesak; lurak bedekintzea; ekaitzen aurkako konjuruak.
- Ohitura magikoak eta erlijio ohiturak: solstizio suak (San Joan, San Anton); letaniak eta prozesioak; fruituen eskaintzak.

- Abeltzaintza ikultatua.

1.3. Arrantza

- Arrantzaren historia. Baiaeren harrapaketa Ternuan.
- Altura eta baxurako arrantzak. Ohiko modalitateak. Gune nagusiak. Ontzi motak. Harrapatzen diren espezieak.
- Arrainaren salmenta lonjetan. Arraina kontserbatzeko metodoak.
- Arrantzaleen kofradiak. Jatorria, funtzioak eta arauak.

1.4. Artisautza eta industria tradizionalak

- Artisautza: oinarriko bizimoduaren jarduerak osagarri: lanabesak eta tresnak; Artisautza motak: Abarkagintza, artilea, lihozko jantzigintza, egurrezko eta hezurrezko tresnen ekoizpena (kaikua, abatza, etab.).
- Meatzaritza, eltzegintza, errementaritza, teilagintza, otarregintza, ikazkintza.
- Antzinako burdinolak, errota eta ontzigintza.
- Zenbait industria garaikide:
  - Labe garaiak; altzairugintza, burdin galdategiak.
  - Ontziolak: ontzigintza.
  - Makina tresnen eraikuntza.
  - Garraiobideak: trenak eta autobusak
- Ekonomia gorabeherak XX. mendeko 60ko hamarkada arte: lotura estatuko eta nazioarteko egoeretik lotura.
- Kooperatibismoa: Jatorria eta bilakaera.
- 70eko hamarkadako industria krisia eta berregituraketa/birmoldaketa 80ko hamarkadan.
- Multinazionalak Euskal Herrian eta Euskal Herriko lantegiak munduan zehar.

1.5. Hirugarren sektoreko jarduerak: zerbitzuak

- Azpiegituren kokapena eta honen ondorioak
  - Portuak, merkataritza-portuen garrantzia ekonomian. Bilbo eta Pasaia.
  - Merkataritza-aireportuak. Foronda.
- Administrazioa. Aurrekontuak. ..
- Finantza guneak.
  - Bankuak eta kutxak.
  - Euskal Herriko finantza egituren sorrera eta bilakaera
- Merkataritza.
  - Merkataritza handi eta txikien arteko erlazioa. Ondorioak ohiko herriko merkatal guneetan.
  - Nazioarteko merkataritzaren eragina euskal ekonomian.
- Turismoa.
  - Ezaugarriak eta ondorioak bereziki hirigune, landa-eremu eta Ipar Euskal-herrian.
  - Aisia eta espazio babestuak
  - Ondorio ekologikoak

2.- Gaur egungo egoera ekonomikoa:

- Adierazle sozio-ekonomiko nagusiak.
- Ekonomia-jardueren zonalde eta gune nagusien kokapena.
- Sektoreen egoera:
  - Nekazaritza berria;
  - Arrantza: Gehiegizko ustiapenaren ondorioak, arrain haztegiak.
  - Industria: Gune berriak, Multinazionalak. Deslokalizazioa.
  - Zerbitzuen garapena azken hamarkadetan. Merkataritzaren garrantzia.

- Europar Batasunean integratzeak lehen eta bigarren sektorean eragindako ondorioak.
- Euskal Herriko ekonomia-jardueren joera orokorrak globalizazioaren barruan.

3.- Euskal ekonomiaren etorkizuna: ekonomia dinamikoa, aldatzeko gaitasuna duena:

- Etorkizuneko arazoak, erronkak eta aukerak

Prozedurak eta jarrerak

- Hainbat iturritan (estatistika, kartografia, bibliografia, IKTak...) ekonomiari buruzko informazioa bilatzeko jarraibideak.
- Izaera ekonomikoa duen informazioa, esplizitua zein inplizitua bilatzeko, aztertze eta egiaztatze jarraibideak.
- Informazio hori hainbat helburukin erregistratzeko jarraibideak.
- Informazioa ekonomikoa grafikoetan (barra diagrama, taula...) eta mapa tematikoetan irudikatzeko jarraibideak.
- Ekonomi jardueren ondorioz sorturiko paisaia geografikoen zuzeneko behatzeko eta aztertze jarraibideak.
- Hainbat motatako agiri ofizialak irakurtzeko, interpretatzeko eta betetzeko jarraibideak.
- Lortutako informazioa behar bezala eta argudiatuta ahoz zein idatziz komunikatzeko jarraibideak.

8. ZER EZAUGARRI NAGUSIK DEFINITZEN DU EGUNGO GIZARTEA ETA NORA GOAZ EUSKAL HERRIAN?

Kompetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
8.- XXI. mendeko Euskal Herria definitzen duten ezaugarri nagusienak identifikatu, informazio iturri desberdinak erabiliz eta modu kritiko eta eraikitzaile batez aztertu eta baloratu, etorkizuneko proiektu komunetan modu aktiboan parte hartzeko eta trebetasun sozialak eta elkarbizitzarako jarrerak lortzeko.	- XXI.mendeko Euskal Herria definitzen duten ezaugarri nagusiak identifikatzen ditu eta hauen garapena baloratzen du informazioa bilatzeko eta aukeratzeko jarraibideak egoki erabiliz. - Informazio iturri historikoetara, nahiz gaur egungo iturri ezberdinetara jotzen du, idatzizko zein ahozko materiala, komunikabideak (prentsa, telebista, zinea...) zein IKTk, gertaera jakin baten aurrean dauden interpretazio ezberdinak jaso, konparatu eta interpretatuaz, eta edozein informazio iturrik izan ditzakeen ikuspegiak diskriminatze gai da. - Gizarteko ekintza eta gertaeren azalpeni buruzko jakinmina garatu du komunikabide eta sareko informazio eta mezuen aurrean jarrera kritikoa adieraziaz.
Kontzeptuak	
1.- Errealitate globalaren adierazpena Euskal Herritik ikusita: - Produktu trukea munduko edozein herrialderekin (ondasunak eta zerbitzuak). - Globalizazioa eta bere ondorioak. - Kultur-aniztasuna eta globalizazioa. Aniztasuna murrizteko arriskuak. - Hizkuntza minorizatuen erronka. - Nazioarteko migrazioen zabaltasuna eta orokortasuna. - Komunikazio industrien nagusitasuna. - Komunikabideak eta haien eragina. Komunikabideen ezaugarriak egungo gizartean. 2.- Komunikazio industriak euskal herrian: 2.1. Paper euskarrian egindako komunikabideak. Prentsa eta liburugintza - Argitaletxeen independentzia eta menekotasuna. Euskal argitaletxeak eta euskal prentsa. - Euskal literaturaren garrantzia, euskal kulturaren mantenuerako. - Prentsa munduan informazio iturriak. Informazioaren manipulazioa eta erabilera. Objektibotasunaren auzia - Hauen eragina gizartean. 2.2. Ikus-entzunezkoak	

- Euskal diskogintza eta mundu mailakoaren arteko lehia.
- Diskogintza eta beste hedabideak: irratia, telebista eta internet.
- Euskal zinemagintzaren ibilbidea gure kulturaren lekuko gisa.
- Euskal irratigintza; irrati libreen garrantzia.
- Telebistaren funtzioa, Bertako telebista, mundu globalizatuan. Euskal Telebistaren funtzioa.
- Ikus-entzunezkoen eragina euskararen normalizazio eta hedapenean.
- Informazioaren manipulazioa, erabilera. Objektibotasuna.

2.3 Internet

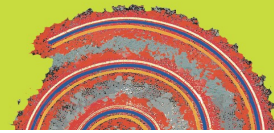
- Internet Euskal Herrian. Euskara eta Internet. Informazio teknologia berrien garapena gure kultura eta izaera mantentze, ugaltzeko.

3.- Etorkizuneko erronkak:

- Mundu arina eta aldakorra.
- Globalizazioa eta elkarrekiko mendekotasuna: merkatuen mundializazioa.
- Kontzentratzeko eta homogeneizatzeko joera.
- Informazioaren kontrola enpresa handien eskuetan.
- Kultur aniztasuna eta kulturen arteko tentsioak.
- Lehiakortasunaren erronka: ikerketaren eta berrikuntzaren garrantzia.
- Prestakuntzaren erronka: konpetentzietan prestatzea.
- Teknologia berrien erronka.

Prozedurak eta jarrerak

- Informazio bibliografikoa bilatzeko jarraibideak.
- Ohiko hemerroteketan informazioa bilatzeko jarraibideak.
- Egunkari digitalen hemerroteketan informazioa bilatzeko jarraibideak.
- Hainbat estatistika iturritatik informazioa jasotzeko eta erregistratzeko jarraibideak.
- Merkatu dinamikak ulertu: salduenen zerrendak aztertu; fondoa eta berrikuntzen arteko dinamikak aztertu.

7.- NATUR ETA OSASUN ZIENTZIAK

1. SARRERA

Euskal Curriculum espezifiko oinarrizko eta komunean, derrigorrezko irakaskuntza (16 urte) bukatzean Euskal Herriko ikasle guztiek izan behar duten kulturaren osagaiak finkatzen dira. Beraz, ezagutza zientifikoak garrantzi handia izan behar du hor, ezinbesteko tresna baita hezkuntza helburuak lortzeko. Zientziak natura ezagutzen eta naturan gertatzen diren aldaketak ulertzen laguntzen digu, baita izaki bizidunak eta gizakiak garen aldetik eta lurrari eta kosmosari lotuta gauden aldetik dugun izaera fisiko-kimikoa ulertzen ere. Pentsamendu zientifikoa funtsezkoa da, halaber, ikasleek eguneroko bizitzako arazoei aurre egiteko, zientziak eta teknologiak erabat baldintzatzen duten euskal gizartean bizitzeko eta bizitzari eta osasunari, baliabideei eta ingurumenari lotutako alderdiei buruzko jarrera arduratsuak garatzeko.

Derrigorrezko irakaskuntzan, ikasleei oinarrizko prestakuntza zientifikoa ematea du helburu Natur Zientziak eta Osasun Zientziak arloak. **Alfabetatze zientifiko** horrek hiru motatako lorpenak barne hartu behar ditu, gutxienez:

Kulturala: ikasleek modu globalean ulertu eta interpretatu behar dute aztertu beharreko errealitate naturala, baita errealitate horretan duten lekua ere. Horretarako, pentsamendu zientifikoaren kontzeptuzko, prozedurazko eta jarrerazko oinarrizko tresnak bereganatu behar dituzte. Horrez gain, lorpen horrek zientziaren eta jarduera zientifikoaren izaera ulertzen lagundu behar die ikasleei, baita horrek teknologiarekin eta gizartearekin dituen harreman konplexuak ere. Azken finean, ez da nahikoa ikasleek zientzia ikastea (horren produktuak); aitzitik, zientziari buruz ere ikasi behar dute, eta gizakion kultur produktu gisa ikusi behar dute zientzia.

Praktikoa: ikasleek eguneroko bizitzan erabili behar dituzte ezagutza zientifikoa eta ezagutza teknologikoa; nor bere burua hobeto ezagutzeko, bizi baldintzak hobetzeko eta ohiko arazoak konpontzeko. Ikasleek zientzia egiten ikasi behar dute, arazoak konponduz eta ikerketa txikiak garatuz (zientziaren metodoa).

Gizalegezkoa: ikasleek erabaki pertsonalak hartu behar dituzte. Horrez gain, modu kritikoan eta arduraz parte hartu behar dute gizarte gaietan eta gai politikoetan; batez ere, gure gizartean ezagutza zientifikoa erabiltzearekin lotuta dauden gaietan. Parte hartze hori oso garrantzitsua da gizartea erabat teknifikatuta badago eta ingurumen arazo larriak baditu; adibidez, euskal gizartea. Kontzientziazioa handitzeaz gain, zientziarekiko eta horrek giza garapenean egiten dituen ekarpenekiko jarrera positiboa garatzen lagundu behar du alfabetatze zientifikoak; halaber, ikasleen giza prestakuntza sustatu behar du, ohitura eta balio egokiak garatuz.

Aipatu alfabetizazio zientifikoa lortzeko natur zientzietako arloan fisika, kimika, biologia eta geologia gisako ohiko ikasgaien edukiak, txertatu beharko ditugu ekologia, bioteknologia, astronomia, medizina, dietetika etb. ahortzi gabe. Jakintzagai hauen eduki kontzeptual gehienak unibertsalak dira hala eta gutiz ere ikasle bat egungo Euskal Herrian kompetente izan dadin ezinbestean Euskal Herrian sortutako edo Euskal Herriarekin zerikusia duten (erliebe, klima, fauna eta flora, ekosistemak...) ezaugarri espezifikoak barneratu beharko ditu eta bereziki eduki zientifikoak aplikatuak (osasun ohiturak, baliabide energetiko eta naturalak, ingurugiro arazoak, espezie eta espazio babestuak, instituzio zientifiko-teknologikoak...) izan behar duten testuinguru sozionaturala. Horrela soilik egin ahal izango diote aurre eguneroko bizitzako arazoei eta garapen zientifiko eta teknologikoek baldintzatutako euskal gizartean ere.

Prozedurazko eta jarrerazko edukiei dagokionez, eduki kontzeptualak baino izaera unibertsalagoak dira, baina aplikazio eremuaren arabera batzuk espezifikoagoak izan daitezke. Hori dela eta arlo honetan modu berezitu batean kontutan hartu behar dira eduki zientifikoaren harremana euren aplikazio teknikoekin eta hauen gizarte eta ingurumen ondorioak (ZTGI ikuspegia: zientzia-teknologia-gizartea eta ingurumena) bereziki, osasun eta ingurumenari eragiten dietenak. Era berean, bizitza eta osasunari, baliabide eta ingurumenari loturiko alderdienganako jarrera arduratsuak indartu behar dira beti ikaskuntza esanguratsuagoa eta funtzionalagoa izan dadin maila pertsonal eta lekuan lekuko ingurunetik gizarte planteamendu eta inguru globaletara gero eta gehiago hurbiltzen joateko.

2. KOMPETENTZIA OROKORRAK

Derrigorrezko irakaskuntza (16 urte) bukatzean, ikasleek hauek egiteko gai izan behar dute Natur Zientziak eta Osasun Zientziak arloan.

1. Errealitatearen azalpen eskemak eraikitzekeo gai izan behar dute kontzeptu, printzipio, balio eta jarrera zientifikoak erabiliz; bai fenomeno natural nagusiak interpretatzeko, bai gure gizarteko garapen eta aplikazio zientifiko-teknologikorik garrantzitsuenak modu kritikoan aztertzekeo.
2. Arazoak konpontzekeo eta ikerketa txikiak egitekeo gai izan behar dute, bakarka nahiz elkarlanean, arrazoibide eta argudiaketa zientifikoak eta zientziaren beste prozedura batzuk erabiliz, gutako bakoitzarentzat edo gizartearentzat interesa duten benetako egoerei heltzekeo testuingurua kontuan hartuta eta erabakiak arduraz hartu ahal izatekeo.
3. Zientziei buruzko informazioa duten iturri desberdinetako mezuak era aktiboan eta kritikoki interpretatzeko eta mezu zientifikoak sortzekeo gai izan behar dute, ahozko eta idatzizko hizkuntzak behar bezala erabiliz, baita beste notazio eta irudikapen sistema batzuk ere, zehaztasunez komunikatzeko eta gizartean, ikasketetan eta lanbidean moldatu ahal izatekeo.
4. Giza organismoari buruzko ezagutza zientifikoak erabiltzekeo gai izan behar dute, gure gorputzak nola funtzionatzen duen eta osasuna nola zaindu behar dugun azalduz, zainketa eta arreta ohiturak garatzeko eta ongizate pertsonala handitzekeo.
5. Ekosistemen funtzionamenduari buruzko ezagutza zientifikoak erabiltzea, zer elkarreagin sortzen diren eta oreka zer den eta zer faktorek eteten duten azalduz, natura balioesteko, naturaz gozatzeko eta hori zaintzen eta hobetzen parte hartzekeo, eta garapen iraunkorra lortzekeo ekintzetan era arduratsuan parte hartuz, bereziki Euskal Herriko esparruan.

3. EUSKAL CURRICULUM ESPEZIFIKOA

1. EUSKAL HERRIKO BIODIBERTSITATEA.	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
1.Zientzien oinarrizko kontzeptuak eta mundu naturaleko objektuak eta prozesuak erlazionatzea, propioki Euskal Herrikoak direnak, eta, horretarako, oinarrizko kontzeptu horiek zentzua hartzen duten legeetan, eruedetan eta teoretan artikulatzea.	- Kontzeptu orokorrak Euskal Herriko adibide espezifikoen bidez osatzen ditu. - Euskal Herriak propioki sortutako kontzeptu zientifikoak sistema materialen portaerekin eta propietateekin erlazionatzen ditu. - Materia eta materiaren aldaketak sailkatu eta ordenatu egiten ditu, ezaugarrien eta propietateen arabera.
Kontzeptuak	
1. Lurra Euskal Herriko harkaitz eta mineral ugariak: - Harkaitzak:sedimentuak,basaltoa , granitozko mendilerroa... - Mineralak: • Ustiatutako esplotazioak: Arditurri (beruna eta zilarra), Karrantza(/beruna), Arrazola eta Aralar (kobrea), Bizkaiko ezkerrekoa (burdina), Iruñako inguruetan (potasa). • Indarrean: Eugi (magnesioa),Legorreta(zink eta burdina). 2. Lurraren dinamika - Euskal Herriko klima.Klima aldaketak. - Erliebe motak Euskal Herrian: Pirinioak, iparraldeko mendi lerroak eta Ebroko Depresioa. - Euskal Herriko fosilak: Urbasa, Aralar, Karrantza eta noski Zumaiaiko "flysch"a. 3. Izaki Bizidunak 3.1. Batasuna eta aniztasuna. - Biodibertsitatea. Euskal Herriko espezie bereizgarriak. - Euskal Herriko espezie babestuak. - Euskal Herriko biztanleriaren jatorri eta ezaugarri genetikoak. 3.2. Izaki bizidunak eta ingurua - Euskal Herriko ekosistema adierazgarriak - Euskal Herriko eremu babestuak.	
Prozedurak etajarrerak	
- Aztertu beharreko problemak eta gaiak identifikatzeko eta zehazteko jarraibideak - Harriak, landareak, animaliak, substantziak, zelulak eta abar sailkatzeko eta segidak osatzeko irizpideak eta gakoak. - Deskribapenak egiteko, azalpenak emateko eta argudiaketak egiteko arauak. - Aldagai meteorologikoak neurtzeko tresnak erabiliz Euskal Herriko ezagutza klimatologikoa ezagutu. - Euskal usadioan eguraldia iragartzeko metodo desberdinak kritikoki aztertu. - Euskal herriko fosilen berri izan irteerak eginez. - Euskal herriko fauna eta floraren gune garrantzitsuek ezagutzea eta konparaketak eginez aztertu. - Babestutako eremuak ezagutu,bisitatu, eta aktiboki zaindu.	

2. EUSKAL HERRIKO ZIENTZIA ERAKUNDE ETA ZIENTIFIKOAK.	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
2. Euskal Herriko zientziaren irudi nagusiak eta horien ekarpenak deskribatzea, ekarpen horiek zer testuingurutan egin zituzten aztertuz eta zientziaren giza eraikuntzaren izaera balioetsiz –etengabe bilakatu eta berrikusten da, eta Historiako une bakoitzeko ezaugarriekin eta beharrekin lotuta dago–.	- Teoria zientifikoei eta horien protagonista batzuei buruzko informazio historikoa aurkitu eta lan monografikoak egiten ditu. - Aurkikuntza zientifiko gehienak talde lanaren emaitza direla ulertzen du. - Euskal Herrian gaurkotasuna duten gai zientifiko batzuei buruzko informazio biltzen du. - Euskal Herriko erakunde zientifiko-teknologiko garrantzitsuenetako batzuk identifikatzen ditu
Kontzeptuak	
1. Zientziaren izaera - Euskal Herriko erakunde tekniko- zientifikoak. • Unibertsitateak. • Gune teknologikoak. • Parke teknologikoak. • Museoak. • Elkarte zientifikoak 2. Zientziaren ikuspegi historikoa - Historian zehar eta gaur egungo Euskal Herriko zientifikorik garantzitsuenak.	
Prozedurak eta jarrerak	
- Laburpen txostenak egiteko orientabideak; bai deskribapen txostenak egiteko –bizi izandako esperientziez eta prozesuez–, bai argudio txostenak egiteko –behaketetatik edota esperientzietatik ondorioak ateratzeko– - Datuak, ideiak, ereduak, erlazioak eta abar bilatzean informazio iturri bat baino gehiago erabiltzeko irizpideak - Taldean lan egiteko, eztabaidak antolatzeko eta aukeratutako gaien gainean sor daitezkeen eztabaidetan parte hartzeko arauak. - Erakunde tekniko-zientifiko nagusiak bisitatzea.	

3. OSASUNA, HIGIENEA ETA ELIKADURA EUSKAL HERRIAN	
Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
3. Euskal Herrian lehen eta orain, elikadura, higiena eta osasun ohiturak zein izan diren eta diren ezagutu eta ohitura horiek barneratu eta eguneroko bizitzan erabiltzen jakin.	- Osasunaren inguruan Euskal Herrian dagoen herri-usadioak eta tradizioa (sendabelarrak...) azaltzen daki eta tradizioko usadio horien artean mesedegarriak diren batzuk erabiltzen daki. - Bizi-portaera osasungarriak zein diren eta osasunarentzat kaltegarriak diren bizi-azturak ezagutzen ditu eta horien aurrean jarrera arduratsua eta kritikoa dauka. - Bizi-portaera osasungarriak estimatzen eta praktikatzen ditu. - Higiena eta garbitasun ohiturak zaintzen ditu. - Euskal Herriko osasun egoera ezagutzen du. - Osasuna zaintzeko zerbitzuak eskaintzen dituzten prestazioak ezagutzen eta erabiltzen daki. - Badaki zer den dieta orekatua. Dieta hori berearekin alderatzen du, eta ondorioak ateratzen ditu, elikadura ohiturak hobetzeko. - Euskal sukaldaritzaren hamar jaki prestatzen ditu. - Euskal sukaldaritzaren ezaugarri nagusiak egoki azaltzen ditu eta euskal sukaldari nagusiak ezagutzen ditu.
Kontzeptuak	
1. Osasuna Euskal Herrian	

- Egoera eta osasun maila: bizi itzaropena, hilkortasuna, heriotza arrazoiak, ezgaitasuna fisikoak, ezgaitasun mentalak...
- Osasunaren gaineko herri usadioak: berbenak, sendabelarrak.
- Bizi-portaera osasungarriak eta kaltegarriak: drogak, alkohola, tabakoa, obesitatea, sedentarismoa, etab.
- Euskal Herriko osasun-zerbitzuak eta horien prestazioak.

2. Elikadura eta gastronomia Euskal Herrian

- Elikadura eta gastronomia Euskal Herrian: ezaugarriak eta historia.
- Dieta orekatuaren osagaiak eta ezaugarriak
- Euskal sukadaritzako jaki esanguratsuen errezetak

Prozedurak eta jarrerak

- Giza gorputzaren eta osasunaren zainketarekin lotutako oinarritzko teknikak.
- Osasunaren gaineko ohiturak ezagutu eta gaixotasunen aurka hauek erabiltzeko trebezia.
- Euskal Herriko gastronomiaren jakirik esanguratsuenak prestatzeko jarraibideak

4. EUSKAL HERRIKO INGURUMEN ARAZOAK

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
4. Euskal Herriaren ikuspegitik, giza jardueraren eraginez ingurumenean sortutako arazo nagusiak deskribatzea, horien zergatiak edota ondorioak kontuan hartuz.	- Euskal Herriko airearen, uraren eta lurzorua kutsadura mota nagusiak beren jatorriarekin eta ondorioekin lotzen ditu. - Inguruko paisaian ikus daitezkeen zenbait inpaktu aztertzen ditu. - Etxeko eta ikastetxeko energia balantze orokorrak egiteko gai da (baliabideen sarrera, erabilera eta irteera eta guzti).
Kontzeptuak	
- Ura baliabide gisa Euskal Herrian: erabilpen eta aurrezte neurriak. - Lur zoruaren garrantzia Euskal Herrian: erabilpena baliabide bezala. - Energia kontsumoa eta iturriak: Euskal Herriko energia egitura, energia tradizionalak eta alternatiboak. Energiaren aurrezpena.	
Prozedurak eta jarrerak	
- Uraren erabilpen egokiarentzako irizpideak ezagutu eta praktikara eraman. - Deskribapenak egiteko, azalpenak emateko eta argudiaketak egiteko arauak - Datu esperimentalak tauletan, grafikoetan eta mapetan biltzeko, antolatzeko eta interpretatzeko jarraibideak.	

5. EUSKAL HERRIA INGURAMENA BABESTEKO GARAPEN IRAUNKORRARUNTZ

Konpetentzia espezifikoa	Ebaluazio irizpideak
5. Euskal Herrian inguramena babesteko garapen iraunkorrerako dauden estrategien berri izatea, eta ikastetxean helburu horrekin garatzen diren jardueretan jarrera positiboz parte hartu eta laguntzea.	- Badaki Euskal Herrian zer espezie (fauna eta flora) dauden desagertzeko arriskuan, baita zer eremu babestu dauden ere. - Parke naturaletan eta ibilbide ekologikoetan antolatutako jarduerak egiten ditu. - Inguruaren kudeaketa iraunkorra lortzeko ikastetxeak parte hartzen duen jardueretan laguntzen du (hondakinak gaika bildu eta uzten ditu, birziklatutako gauzak erabiltzen ditu, energia aurrezten ahalegintzen da,...).
Kontzeptuak	
- Ingurumenaren problematika eta garapen iraunkorra: Euskal Herriko ingurumen arazo nagusiak. Ingurumena zaintzea, kontserbatzea, leheneratzea eta hobetzea, kontsumo arduratsua eta garapen iraunkorra eta aztarna	

ekologikoa.

Prozedurak eta jarrerak

- Ingurumena zaintzeko xedearekin egiten diren ekimenatn modu aktiboan parte hartu.
- Deskribapenak egiteko, azalpenak emateko eta argudiaketak egiteko arauak.
- Inguruko errealitatearekin lotutako gai zientifikoei buruzko monografiak egiteko orientabideak.
- Taldean lan egiteko, eztabaidak antolatzeko eta aukeratutako gaien gainean sor daitezkeen eztabaidetan parte hartzeko arauak

